

Liisa Kauppinen, Irina Leino & Kirsti Kauppinen (toim.)

KOKEMUKSELLISTA TAIDETIETÄ KULKEMASSA

**Diakonia-ammattikorkeakoulu
Helsinki 2016**

DIAK PUHEENVUORO 1
[DIAK SPEAKS 1]

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: Kuopion pilottistudio. Eija Rautiainen 2013.
Taitto: Ulriikka Lipasti

ISBN 978-952-493-258-5 (painettu)
ISBN 978-952-493-259-2 (verkkojulkaisu)
ISSN 2343-2209 (painettu)
ISSN 2343-2217 (verkkojulkaisu)

Juvenes Print Oy
Tampere 2016

TIIVISTELMÄ

**Liisa Kauppinen,
Irina Leino, Kirsti
Kauppinen (toim.)**

Kokemuksellista taidetietä kulkemassa

Helsinki:

Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016

101 s.

Diak Puheenvuoro 1

ISBN

ISSN

978-952-493-258-5 (painettu)

2343-2209 (painettu)

978-952-493-259-2 (verkkojulkaisu)

2343-2217 (verkkojulkaisu)

Tässä julkaisussa tarkastellaan erityistä tukea tarvitsevien ihmisten voimavarojen tukemista taiteen ja kulttuurin keinoin. Julkaisu koostuu kahdesta artikkelista.

Artikkelissa **Taidetta, tunnetta, muistoja, kokemuksellisuutta, monikulttuurisuutta** FM taidekasvattaja, kuvallisen ilmaisun lehtori Diakonia-ammattikorkeakoulussa, nyt eläkkeellä oleva Liisa Kauppinen kuvaa kokoausti työuraansa taiteen parissa.

Hän tarkastelee kokemuksellisuuden merkitystä ilmaisun lähtökohtana sekä ihmisen identiteettiä ja sen rakentumista erilaisissa taidekasvatuksen konteksteissa; sosiaalialan opiskelijoiden oppimisprosessissa sekä lasten, nuorten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taidetoiminnassa.

Liisa Kauppinen tuo havainnollisesti esille taidekasvatuksen mahdollisuuksia erilaisten ihmisten identiteetin ja inhimillisten voimavarojen vahvistamisessa, kulttuurien omaleimaisuuden ja erityispiirteiden esiintuomisessa sekä kulttuurien välisen vuoropuhelun ja yhteisöllisyyden edistämisessä.

Hän näkee taidekasvatuksen mahdollisuuden olla muuttamassa maailmaa paremmaksi. ”Taiteen kautta ihminen voi saada lisää yhdessäelämisen taitoa, myötäelämisen kykyä, herkkyyttä ja mielikuvitusta. Näin hän voi olla täydemmin ihminen”.

Artikkelissa **Imu-Ilmari syö mutaa! Vapaan tilan tunnustelua ja leikkiviä taideprosesseja Taidepesulassa** sosionomi (AMK) – diakoni, taide-

kasvattaja Irina Leino kuvaa omaa matkaansa ja kohtaamisiaan sosiaalialan opinnoissa ja taideohjaajan työssä.

Hän tarkastelee lasten ja nuorten taidetien kulkemista vapaan ja arvostavan tilan näkökulmasta ja näkee että leikin maaperältä löytyy kiehtovia näkökulmia ja mahdollisuuksia monikerroksisille prosesseille taiteenkaltaisessa toiminnassa.

Irina Leino käsittelee innostavasti mm. teemoja; mitä yhteistä taiteella ja leikillä voi olla, millaista on arvostava vuorovaikutus ja millainen voi olla vapaa tila, joka mahdollistaa luovan työskentelyn.

Hän näkee vapaan ja arvostavan tilan tärkeäksi ja tavoittelemisen arvoiseksi ja kysyy:”Voiko ihminen vapaavyöhykkeellä jakaa taidetyöskentelysä aidoimpansa?”

Esipuheen lukijalle on kirjoittanut Vaalijalan kuntayhtymän hallituksen puheenjohtaja, Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikön eläkkeellä oleva yksikönjohtaja, pitkän työuran vammaisalalla tehnyt ThL Anja Manninen.

Julkaisun on toimittanut Diakonia-ammattikorkeakoulun Itäisen alueen aluekoordinaattori YTM Kirsti Kauppinen.

Avainsanat: erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, taidekasvatustoiminta, kokemuksellisuus, leikin ja taiteen ohjaaminen

Teemat: Hyvinvointi ja terveys

Julkaistu: Painettuna ja Open Access -verkkojulkaisuna www.diak.fi

ABSTRACT

**Liisa Kauppinen,
Irina Leino, Kirsti
Kauppinen (ed.)**

On an experiential arts path

Helsinki:

Diaconia University of Applied Sciences, 2016

101 pages
Series

Diak Puhenvuoro 1
[Diak Speaks 1]

ISBN

ISSN

978-952-493-258-5 (printed)

2343-2209 (printed)

978-952-493-259-2 (online publication)

2343-2217 (online publication)

This publication focuses on arts- and culture-based means with which to support the personal resources of special needs individuals. The publication comprises two articles.

The arts educator and Diak lecturer of visual arts, Ms. Liisa Kauppinen, FM, now retired, presents a summary of her work with the arts in her article **Taidetta, tunnetta, muistoja, kokemuksellisuutta, monikulttuurisuutta** (Arts, feelings, memories, experientiality, multiculturalism).

Liisa Kauppinen studies the significance of experientiality as the starting point of expression; she also discusses the identity of a human being and the building of an identity in different types of arts education contexts, in the learning processes of social care students, and in arts activities for children, young people and special needs individuals.

She paints a vivid picture of the possibilities of arts education: it strengthens the identities and personal resources of different types of people, brings up the unique characters and special features of different cultures, advances inter-cultural dialogue and promotes feelings of community.

She sees an opportunity for arts education to help make our world a better place. "Through the arts, we can gain skills that we need in order to live together and grow in compassion, sensitivity and imagination. In this way, we may be more fully human".

In her article **Imu-Ilmari syö mutaa! Vapaan tilan tunnustelua ja leikkiviä taideprosesseja Taidepesulassa** (Ilmari eats mud! Experiments with free space and playful arts processes in an Arts Laundry), Ms. Irina Leino, Bachelor of Social Services – Deacon and arts educator, describes her own path and her encounters during her social care studies and in her work as an arts educator.

Adopting the perspective of appreciative space, she examines the arts paths taken by children and young people and observes the intriguing points of view and opportunities offered by the world of child's play for multi-layered processes in arts-like activity.

Irina Leino discusses inspiringly e.g. the following themes: what may arts and a child's play have in common, what qualities does interaction have when we experience it as appreciative, and what qualities should a free space have to enable creative work?

She sees free, appreciative space as valuable and desirable and asks, "Can we share our most genuine self working with the arts in the free zone?"

The preface is written by Ms. Anja Manninen, ThL, Chairman of Vaalijala Joint Municipal Board and Unit Director of Diaconia University of Applied Sciences at Pieksämäki, now retired after a long career with disabled people.

The editor of this publication is Ms. Kirsti Kauppinen, YTM, of Diaconia University of Applied Sciences, the Regional Coordinator at Diak East.

Key words: special needs individuals, arts education, experientiality, guiding play and the arts

Themes: Welfare and health

Published: Printed and as an Open Access web publication www.diak.fi

SISÄLLYS

Lukijalle.....	9

Liisa Kauppinen

1 TAIDETTA, TUNNETTA, MUISTOJA, KOKEMUKSELLISUUTTA, MONIKULTTUURISUUTTA.....	11
1.1 Minäni matkassa – kokemuksellinen oppimisprojekti Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikössä.....	13
1.2 Vaalijalan kuntoutuskeskuksen Taidepesulan kuntouttava taidetoiminta.....	15
1.3 Taidemyrsky-studiot erityistaiteilijoiden työpaikkoina.....	26
1.4 Kuopion pilottistudio malliksi taidetyötoiminnalle.....	35
1.5 Pieni telttakylä ilmentää monikulttuurisuuden rikkautta....	39
1.6 Mukara, mukara – lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari-näyttely Kuopion taidemuseossa.....	47
1.7 Yhteenveto.....	52
Lähteet.....	59
<i>Valokuvat Liisa Kauppinen</i>	

Irina Leino

2 IMU-ILMARI SYÖ MUTAA! Vapaan tilan tunnustelua ja leikkiviä taideprosesseja Taidepesulassa.....	61
2.1 Siipihahmotelmia taiteen vapaavyöhykkeillä.....	61
2.2 Taidepesulassa vapaata tilaa etsimässä.....	64
2.2.1 <i>Leikkiviä taideprosesseja Taidepesulassa.....</i>	66
2.2.2 <i>Herkistymistä toisen äänelle – arvostava vuorovaikutus tilan luojana.....</i>	77
2.2.3 <i>Imu-Ilmari ja muita kertomuksia taiteen vapaavyöhykkeiltä.....</i>	81
2.3 Oma prosessi taiteen ja leikin ohjaamisen tukena.....	87
2.4 Linnunpojan labyrinttipeli.....	93
Lähteet.....	96
<i>Valokuvat Irina Leino</i>	

LUKIJALLE

Mitään uutta ei synny ilman rohkeita ja avarakatseisia ihmisiä, joilla on uskallusta poiketa totutuista toimintatavoista ja lähteä matkalle kohti uusia kokemuksia. Juhlapuheissa ja seminaareissa on tapana puhua erilaisten ihmisten tasa-arvosta ja osallisuudesta, mutta käytännön harppauksia kohti tavoitteiden toteutumista joudutaan usein odottelemaan. Tämä julkaisu on matkakertomus siitä, miten taiteen ja kulttuurin keinoin on voitu löytää ja vahvistaa erityistä tukea tarvitsevien ihmisten voimavaroja. Tämä on myös kertomus rohkeiden ja idearikkaiden toimijoiden heittäytymisestä toteuttamaan omia unelmiaan. Maija Paavilaista lainaten "*Kun unelma saa siivet on melkein kuin lentäisi itse.*"

Vaalijalan kuntoutuskeskuksen Taidepesulan toiminta alkoi vuonna 2005. Taidekasvatustoiminnan tavoitteena oli avata kehitysvammaisille ihmisille mahdollisuus osallistua taidetoimintaan sekä tekijänä että taiteen vastaanottajana. Kuluneiden kymmenen vuoden aikana toiminta on vakiintunut osaksi Vaalijalan kuntouttavaa toimintaa, mutta sitä on myös laajennettu ja viety kuntoutuskeskuksen ulkopuolelle. Vuonna 2010 perustettiin Taidemyrskystudiot Varkauteen, Mikkeliin ja Kuopioon niille erityistä tukea tarvitseville henkilöille, joilla jo on koulutusta taiteen tekemiseen tai joille taide voisi olla hyvä työtoiminnan vaihtoehto. Studioissa opastajina ja kannustajina taiteen tekemiseen toimivat ammattitaiteilijat.

Artikkelien kirjoittajat kuvaavat näiden kymmenen vuoden aikana toteutettua toimintaa ja sen eri ulottuvuuksia. Taidetta on hyödynnetty oppimisen välineenä, työelämän ja koulutuksen integroijana ja kirjoittajien oman ammatillisen ja persoonallisen kasvun prosesseissa. Kulttuurin, taiteen, leikin ja tarinoiden merkitys osana kuntoutusta, yhteisöllisyyttä ja itsetunnon

vahvistamista avautuu osallistujien kokemusten kautta. Monikulttuurisuus ja kulttuurien välinen yhteistoiminta ovat tuoneet kansainvälisen näkökulman ja tuoreen tarkastelutavan marginaalisuuteen. Monikulttuurinen taide vahvistaa kulttuurien omaleimaisuutta ja erityispiirteitä.

Taiteen tekemisen tavoitteena voi olla yksilöllisen persoonallisuuden kasvun tukeminen, tilan antaminen ilmaisulle, kommunikaatiokyvyn vahvistaminen tai taiteilijaidentiteetin rakentaminen. Taiteen tuottaminen ja taiteesta nauttiminen vahvistavat myötäelämisen kykyä, suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä. Siinä ei mietitä hyötyä vaan iloitaan kohteesta tai toiminnasta itsessään.

Taideteos voi olla myös puheenvuoro tai tärkeä väline kokemusten ilmaisemiseen vuorovaikutustilanteessa. Se voi olla mahdollisuus kertoa omasta kokemuksestaan siten, että muut voivat sen ymmärtää. Tasavertaisessa kohtaamisessa myös ohjaaja voi luopua oikeassa olemisesta. Hän voi unohtaa suoritukset ja valmiit vastaukset. Tätä kuvaa hyvin Irina Leinon artikkelissaan lainaama erään Taidepesulan taiteilijan kommentti ”*Täällä ei voi tehdä mitään väärää*”.

Tätä tapahtumarikasta matkaa ovat osaltaan olleet mahdollistamassa Itä-Suomen lääninhallitus ja Pohjois-Savon Ely-keskus, Maaseudun Sivistysliitto, ministeriöistä Opetus- ja Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Etelä-Savon läänin taidetoimikunta, Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Savon maakuntarahasto sekä Vaalijalan kuntayhtymä. Monien vuosien yhteistyö ja kumppanuus Vaalijalan ja Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen toimipaikan kesken loi hyvät lähtökohdat hankkeen käynnistymiselle. Ilman taidekasvattaja Liisa Kauppisen ja sosiaalineuvos Erkki Paaran rohkeutta ja uskoa taiteen mahdollisuuksiin erityistä tukea tarvitsevien ihmisten elämän rikastuttajana tämä matka ei kuitenkaan olisi toteutunut.

Nenonpellossa 7.12.2015

Anja Manninen

Vaalijalan kuntayhtymän hallituksen pj

Diakonia-ammattikorkeakoulun

Pieksämäen yksikön johtaja, eläkkeellä

Liisa Kauppinen

1 TAIDETTA, TUNNETTA, MUISTOJA, KOKEMUKSELLISUUTTA, MONIKULTTUURISUUTTA

Kokemuksellinen taidematka alkaa

Artikkeli kertoo taidekasvatusprojekteistani Diakonia-ammattikorkeakoulussa Pieksämäellä, Ongwedivan kylässä Namibiassa, Sunshinen orpokodissa Luxorissa Egyptissä, Grand Popon kylässä Beninissä ja Jyskjärven kylässä Venäjän Karjalassa sekä taidekasvatushankkeistani Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa Pieksämäellä ja muualla Savossa kehitysvammaisten, autistien ja muiden erityistä tukea tarvitsevien taidetoiminnan kehittämiseksi. Taiteen tekemisen tavoitteena näissä projekteissa ja hankkeissa on ollut tukea taiteen avulla yksilöllisen persoonallisuuden kasvua, antaa tilaa ilmaisulle, vahvistaa kommunikaatiokykyä ja olla rakentamassa taiteilijaidentiteettiä sekä vahvistaa myötäelämisen kykyä, suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä.

Olen parin kuukauden päästä jäämässä eläkkeelle. Tilanne on hämmentävä, koska muistellessa työuraa kaikenlaiset tunteet tulevat niin vahvasti esille. Koen taidekasvatus-työn antoisaksi kokemukselliseksi matkaksi, jonka aikana olen saanut kohdata paljon hyviä ihmisiä, olen saanut elää heidän kanssaan rikasta arkea ja vastaanottaa uusia haasteita. Oppimista on ollut paljon. Mielen täyttää kiitollisuus.

Kansallisteatteri-lehden pääkirjoituksessa johtaja Mika Myllyaho sanoo: ”...kuvan mies uskoo vakaasti taiteeseen. Uskoo siihen, että taide on osa yhteiskuntaa. Hän haluaa julistaa: Taide elää keskuudessamme. Sillä on suuri merkitys. Taidetta ei voi laittaa kaappiin ja ottaa käyttöön sitten kun

sopii. Ensimmäinen ja toinen tulkinta – elämän ristiriidat ja epävarmuudet – kuitenkin heijastuvat kuvan miehen olemuksessa. Hän näyttää vakuuttuneelta siitä, että halu tutkia elämää on aina vahvempi kuin jähmettyminen patsaaksi. Innostuminen on elossa oloa. Luovuus lähtee liikkeelle siitä.”(Kansallisteatteri kevät 2014).

Tarkastelen tässä artikkelissa kokemuksellisuuden merkitystä ilmaisun lähtökohtana. Puhun myös ihmisen identiteetistä ja sen rakentumisesta. Mika Myllyahon kuvaaman miehen tavoin koen, että taide on osa jokapäiväistä arkeamme, se elää keskuudessamme ja sillä on suuri merkitys. Ohjatessani erilaisten ryhmien taidetoimintaa, olen huomannut, kuinka taide voi olla tunteiden ilmaisua ja avata lukkoja ja poistaa rajoja, taide voi olla yhteinen kieli, taide voi luoda yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. Taiteen edessä olemme kaikki samalla viivalla: koulutetut ja itseoppineet, kehitysvammaiset ja erilaisissa kulttuureissa elävät ihmiset. Kaikille meille on yhteistä halu tutkia elämää, tehdä havaintoja, kukin omalla tavallamme.

Työurani loppuvaihetta on palkinnut mahdollisuus koota taidehankkeistani näyttely Kuopion taidemuseoon. Näyttelyn nimeksi tuli: ”Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari”. Näyttelyssä oli esillä ulkomaisissa taidekasvatushankkeissa syntyneiden teosten lisäksi runsaasti taideteoksia Taidemyrskystudioista sekä Taidepesulasta.

Ovatko taiteen viestit tulkittavissa ja jaettavissa? Rakennetaanko taiteen avulla tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta ja yhteisöllisyyttä eriytyvään maailmaamme? Onko itsensä ilmaisemisen vapaus ja mahdollisuus kaikilla, myös maahanmuuttajilla, työttömällä, mielenterveysongelmaisilla, vanhuksilla, autisteilla, kehitysvammaisilla?

Koemmeko arvokkaana oman kulttuurimme? Lisääkö taide oman kulttuurin arvostamista? Voiko taideilmaisu tukea itsetuntemusta ja itseluottamusta?

Nämä kysymykset ovat olleet mielessäni usein. Työuran varrella taidekasvatukseen liittyviä kysymyksiä on tullut lisää eikä kaikkiin kysymyksiin ole ollut löydettävissä vastauksia.

Avaan kokemuksellisen taidetoiminnan kehittämisen matkaa kronologisessa järjestyksessä. Idea alkaa kehittyä Diakonia ammattikorkeakoulussa Minäni matkassa -oppimisprojektissa.

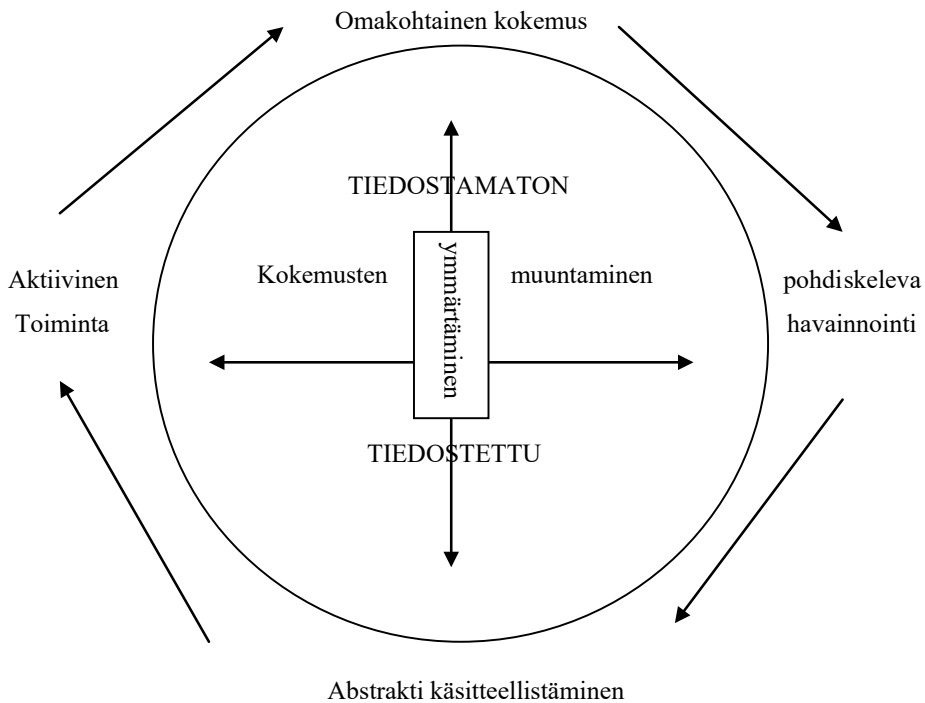
1.1 Minäni matkassa -kokemuksellinen oppimisprojekti Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikössä

Kuvallisen ilmaisun lehtorina Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikössä kehitin silloiseen ”Ihmisen arki” -opintokokonaisuuteen kuvallisen projektin opiskelijoille, jossa he opintojensa alussa kävivät läpi kuvallisesti koko siihenastisen historiansa. Projekti oli nimeltään ”Minäni matkassa”. Se toteutettiin useana syksynä, alkaen vuodesta 2001. (Kauppinen 2003). Oppimisprojektin tavoitteena oli lisätä opiskelijoiden itsetuntemusta ja itseymmärrystä, vahvistaa heidän identiteettiään ja itseluottamustaan sekä kehittää heidän ilmaisullisia taitojaan kuvallisen ilmaisun keinoin. Tavoitteena oli myös omaan itseen liittyvän ”uuden tiedon” siirtäminen eri elämäntilanteisiin.

Minäni matkassa -oppimisprojektissa sovellettiin David Kolbin (1984) kokemuksellisen oppimisen ja Marjo Räsäsen (2000) taideoppimisen malleja. Kolbin kokemuksellisen oppimisen mallissa (Kuvio 1.) omakohtainen kokemus, havainto, kognitio ja toiminta pyritään yhdistämään.

Kolb pitää kokemuksellista oppimista kokonaisvaltaisena prosessina, jossa tieto syntyy transformaation eli kokemuksen muuntamisen avulla. Kokemuksellisessa oppimisessa opiskelija saa uutta tietoa aiemmin kokemaansa transformaation eli kokemuksen muuntamisen avulla. Näin hän kykenee kohtaamaan ja käsittelemään vaikeitakin asioita elämässään. Sosiaalialan työntekijän on hyvä tuntee itsensä ja olla sovussa omien muistojen ja kokemusten kanssa, että hän voi kohdata asiakkaan läsnä ollen ja myötäeläen.

Kolbin mallissa oppiminen edellyttää sekä kokemuksen tiedostamista että sen ymmärtämisen saattamista johonkin muotoon. Oppiminen tapahtuu tiedostamattoman, tunteisiin ja aistimuksiin perustuvan sekä tiedostetun, käsitteille ja symboleille perustuvan tietämisen vuorovaikutuksessa.

Kuvio 1. Kokemuksellisen oppimisen malli David Kolbin (1984) mukaan.

Minäni matkassa -oppimisprojektissa opiskelijat muistelivat omia kokemuksiaan eri ikävaiheista (1–3 vuotta, 4–6 vuotta, 7–9 vuotta, 10–12 vuotta, 13–15 vuotta, 16–18 vuotta ja 19-vuotta) tehden samalla jonkun kuvallisen teoksen maalaten väreillä, piirtäen, savella muotoillen, rautalankaveistoksia tehden jne.

Opiskelijat jatkoivat prosessointia ryhmässä keskustellen, jäsentäen ja käsitteellistäen. Ryhmässä he kuuluivat myös muiden ajatuksia, jolloin omat kokemukset saattoivat näyttäytyä itselle aivan uudessa valossa. Tavoitteena oli myös, että käytyään läpi kokemuksellisesti omia elämänvaiheitaan opiskelijalla on enemmän valmiuksia tulevassa sosiaalialan työssään kohdata asiakas empaattisesti ja ymmärtäen.

Oppimisprojekti toteutettiin neljänä peräkkäisenä jaksena liittyen sosionimiopiskelijoiden alkuopintoihin. Kukin prosessi kesti 7 viikkoa (14 kertaa 2 tuntia) ja se toteutettiin neljä kertaa alkaen vuonna 2001. Jokaisessa ryhmässä oli noin 60 opiskelijaa.

Oleellista Minäni matkassa -oppimisprosessissa oli aikaisempien kokemusten merkitysten korostaminen. Marjo Räsänen kokemuksellis-konstruktii-

visessa taideoppimisen mallissa (Räsänen 2000) oppiminen perustuu yksilöllisten kokemusten ja abstraktien käsitteiden vuorovaikutukseen. Hänen mukaansa yksilöllä on aktiivinen rooli tiedon rakentamisessa ja oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Yksi oppimisen haasteista onkin löytää sellaisia uusia kokemuksia, jotka kyseenalaistavat vanhaa tietoa ja laajentavat omalle oppimiselle asetettuja rajoja.

Minäni matkassa -oppimisprojektissa opiskelijoiden kokemukset perustuivat heidän yksilölliseen elämismaailmaansa. Käsitteellistämistä tapahtui opiskelijan ulkoistaessa kokemuksiaan hänen kertoessaan niistä muille. Prosessi perustui opiskelijan kokemuksiin ja arvoihin. Siinä rakennettiin yhteyttä itsen ja toisen välille, vuorovaikutuksessa oman ja toisten henkilöhistorian ja kokemuksen kanssa. Tämä tapahtui omakohtaisen muistelemisen, keskustelun sekä kuvallisen työstämisen avulla.

1.2 Vaalijalan kuntoutuskeskuksen Taidepesulan kuntouttava taidetoiminta

Syksyllä 2005 olin Diakonia-ammattikorkeakoulun kuvallisen ilmaisun lehtorina työssäoppimisjaksolla Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa Pieksämäellä. Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa hoidetaan ja kuntoutetaan erimittaisilla kuntoutusjaksoilla kehitysvammaisia, autisteja, aistimonivammaisia, psyykenongelmaisia ja muihin erityisryhmiin kuuluvia lapsia, nuoria ja aikuisia.

Olin hyvin kiinnostunut näkemään, mitä merkityksiä taide voi antaa kuntoutuskeskuksen asiakkaille. Taide kuntoutuksen tukena, mitä kaikkea se voi olla? Taiteen antamien mahdollisuuksien avaamista, ihmisen kohtaamista, ilmaisua, kuuntelemista, kommunikaatiota, taiteilijuuden vahvistamista. Ollaan intuitiivisessa kosketuksessa itseän, kerrotaan omasta todellisuudesta. Taide on kieli, jolla omaa todellisuutta voi hahmottaa.

Ja niin onnellisesti tapahtui, että Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa aloitettiin syksyllä 2005 taidekasvatustoiminta, jossa kehitysvammaisille ja muihin niin sanottuihin erityisryhmiin kuuluville avattiin mahdollisuudet osallistua taidetoimintaan sekä tekijöinä että taiteen vastaanottajina. Tavoitteena oli tukea yksilöllisen persoonallisuuden kehittymistä, toimia kuntoutuksen tukena, vahvistaa kommunikaatiokykyä ja auttaa löytämään ja rakentamaan taiteilijaidentiteettiä. Toiminnassa haettiin vastausta ihmisen peruskäsitteisiin: kuka minä olen ja millainen on se maailma, joka minua ympäröi.

Kuukauden työssäoppimisjakso venyi ensin kahdeksi kuukaudeksi ja sittemmin koko loppu-työurani mittaiseksi.

Olen saanut työskennellä erityisryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa. Koen sen hyvin arvokkaaksi asiaksi. Joka päivä olen itse saanut oppia uutta. Tärkeimpiä kokemuksia ovat olleet oivallus siitä, että ihminen voi olla sellainen kuin on ja tulla sellaisenaan hyväksytyksi ja rakastetuksi.

Taide voi olla avaamassa mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun. Taiteen kieli on tasa-arvoinen kieli, erilaisten ihmisten mahdollisuus kommunikoida. Taiteen kielen avulla voimme ymmärtää itseämme paremmin ja tulla toisten taholta ymmärretyksi. Taide yhdistää meitä, se antaa osallisuuden tunteen.

Taidetoiminta vahvistaa pitkäjänteisyyttä ja keskittymiskykyä. Taiteen avulla voi oppia epäonnistumisien ja turhautumisien sietämistä. Onnistumisen kokemukset lisäävät itseluottamusta ja kohottavat itsetuntoa.

Vaalijalan taidetoiminta sai toimitilat entisestä pesulasta, joten paikkaa alettiin nimittää Taidepesulaksi. Toiminta on ollut monipuolista: yksin tai pienissä ryhmissä tapahtuvaa ohjattua toimintaa, ohjaajien koulutusta, kansainvälisiä yhteistyöprojekteja ja hankkeita, taiteilijavierailuja, taideleirejä, yksityisnäyttelyjä, yhteisnäyttelyihin osallistumista niin kotimaassa kuin ulkomaillakin jne.

Yhteistyö Vaalijalan ja Diakonia-ammattikorkeakoulun välillä

Vaalijalan kuntoutuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyöllä on kunniakkaat ja pitkät perinteet. Vaalijalan työ kehitysvammaisten hyväksi alkoi jo vuonna 1907 Sortavalassa, josta se siirrettiin pois sodan jaloista Savoan. Vuoden 1950-luvun alussa Vaalijalan kotikunnaksi tuli Piek-sämäki ja omistajaksi Suomen Kirkon Sisälähetysseura, jonka alaisuudessa toimi myös sosiaalikasvattajia ja diakoneja valmistava oppilaitos Sisälähetysseuran Kasvattajaopisto.

Kasvattajaopisto lakkautettiin vuonna 1998, jolloin Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikkö perustettiin. Vaalijala on toiminut monipuolisena työharjoittelupaikkana niin Kasvattajaopiston sosiaalikasvattaja-opiskelijoille kuin myös Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Vaalijalan perustamisesta on kulunut noin sata vuotta.

Vaalijalasta on kehittynyt monipuolista kuntoutusta antava kuntoutuskeskus, jossa toimii myös Sateenkaaren erityiskoulu. Vaalijalassa on perhdyt-ty erityisesti autistien kuntoutukseen.

Vaalijalan kuntayhtymän pitkäaikainen johtaja Erkki Paara jäi eläkkeelle syksyllä 2013. Hänen kolmenkymmenen vuoden mittaisella johtajakaudellaan Vaalijala koki paljon muutoksia. Vaalijalan muuttuminen erilaisia kuntoutuspalveluja tuottavaksi kuntoutuskeskukseksi käynnistyi 1990-luvun puolivälissä. ”Kunnissa alettiin ymmärtää, että kehitysvammaisuuden erityisosaamista tarvitaan, ja sitä on hyvä löytyä jostakin keskitetysti”, toteaa Paara ja jatkaa: ”Ehkä merkittävin asia on kehitysvammaisten ihmisten tulo pois piiloista osaksi yhteiskuntaa. Kehitysvammaiset saavat nykyisin hyvän perusopetuksen ja tulevat sitä kautta osaksi kotiseutunsa elävää elämää.” (Paara 2013).

Vaalijalan kuntayhtymän uutena johtajana aloitti syyskuussa 2013 Ilkka Jokinen. Jokinen näkee Vaalijalan jatkossa entistä enemmän osaamisverkostona, ei niinkään yhtenä paikkana, jossa ylläpidetään vahvaa asiantuntemusta. ”Vaalijala tulee olemaan jatkossa vielä enemmän palveluverkosto, käsite siitä, kuinka palveluja tullaan hankkimaan koko Savon alueella”, kiteyttää Ilkka Jokinen. (Jokinen 2013).

Vaalijalan taidetoiminnan tuki ja rahoitus

Taidetoimintaa Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa on viety eteenpäin monien hankerahoittajien tuella. Vaalijalan kuntayhtymän tärkein yhteistyökumppani taidetoiminnassa on ollut Maaseudun sivistysliitto, joka verrattomalla asiantuntemuksellaan ja paneutumisellaan sekä rohkeudellaan on edesauttanut taidetoiminnan kehittämistä Savon alueella ja laajemmin yhteistyöverkostojensa kautta Suomessa ja ulkomailla.

Vaalijalan kuntayhtymän pitkäaikainen johtaja sosiaalineuvos Erkki Paara on ennakkoluulottomasti rohkaissut ja edistänyt kehitysvammaisten taidetoiminnan kehittämistä. Hänen ansiotaan on, että taidetoiminta on saanut Vaalijalan kuntayhtymän hallituksen tuen ja että se vakiinnutettiin osaksi Vaalijalan kuntoutuskeskuksen toimintaa.

Taidetoimintaa ovat taloudellisesti tukeneet Itä-Suomen lääninhallitus, Maaseudun sivistysliitto, Opetusministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Savon läänin taidetoimikunta, Suomen kulttuurirahaston Pohjois-Savon maakuntarahasto, Pohjois-Savon Ely-keskus sekä Vaalijalan kuntayhtymä.

Tunnustuspalkinnot ja julkaisut

Vaalijalan taidepesula on saanut tunnustuspalkinnon Itä-Suomen lääninhallitukselta erityistä tukea tarvitsevien taidetoiminnan kehittämistä. Tunnustuspalkinto annettiin lääninhallituksen vuosijuhlassa vuonna 2008. Koko vuosijuhla oli nimetty Tiikerin loikaksi Taidepesulan erityistaiteilijan Matias Lappalaisen teoksen mukaan. Maaherra Pirjo Ala-Kapee-Hakkarainen ojensi Matias Lappalaiselle stipendin ja lääninhallitus osti Tiikerin loikka-teoksen kokoelmaansa.

Maaseudun sivistysliiton Vuoden opintoteko-palkinto ojennettiin Vaalijalan taidepesulalle vuonna 2010 erityisryhmien taidetoiminnan kehittämistä.

Vuonna 2007 julkaistiin kirja: ”Oman elämänsä ihminen” – voimavara-na taide (Liisa Kauppinen, Maahenki, 2007), jossa kerrotaan sanoin ja kuvin, miten kokemuksellisessa taidetoiminnassa on koettu iloa, innostumista, onnistumista, osallisuutta sekä itsetunnon ja taiteilija-identiteetin kehittymistä. Kirjassa olevat artikkelit Arja Elovirta: Terapiasta taiteeksi ja Richard Bennaars: Ammattina taiteilija – Atelier Herenplaats pohtivat kehitysvammaisen taiteilijan ammattiin liittyviä kysymyksiä Suomessa ja ulkomailla, erityisesti kehitysvammaisten ammattitaiteilijoiden toiminnan organisointia Belgiassa, Hollannissa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Taidenäyttely kulttuurikeskus Poleenissa Pieksämäellä

Vuonna 2007 oli Poleenin kulttuurikeskuksessa Pieksämäellä taidenäyttely ”Oman elämänsä ihminen”, jossa Taidepesulan erityistaiteilijoiden teosten lisäksi oli esillä teoksia Inutin taidekeskuksesta Ruotsista, Caia-taidekeskuksesta Tanskasta sekä Atelier Herenplaatsista Rotterdamista. Näyttely toteutettiin yhteistyössä Maaseudun sivistysliiton ja Vaalijalan kuntayhtymän kanssa. Juryttäjänä toimi taidehistorioitsija, museonjohtaja Arja Elovirta. Taidenäyttely oli osa Vaalijala 100 vuotta -juhlavuoden tapahtumia. Taloudellista tukea näyttely sai Nordiska Kulturfonden -säätiöltä.

Taidenäyttelyn ”Oman elämänsä ihminen” avajaisjuhla sai suuren suosion, noin 300 avajaisvierasta sai iloita erityistaiteilijoiden koskettavista ja rohkeista teoksista sekä tunnelmallisesta ohjelmasta. Seuraavassa on ava-

jaisjuhlassa pitämäni puhe, jossa halusin korostaa taiteen merkityksellisyyttä ihmisen elämässä.

Arvoisat kutsuvieraat!

On avajaisjuhlan aika ja aika katsastaa ja nauttia taidetoiminnan hedelmistä.

Vaalijalan taidetoiminta alkoi syksyllä 2005. Siihen on osallistunut lähes 50 tekijää.

Kerran Antti, maalatessaan teostaan Taidepesulassa, sanoi: ”Saa kai sitä ihminen olla oman elämänsä ihminen”. Tässä lauseessa on kiteytyneenä Vaalijalan taidetoiminnan perusajatus. Ihminen saa olla ja tulla omaksi itsekseen.

Taidetoiminta on ollut oppimista, harrastusta ja leikkiä.

Oppimista se on ollut vaikkapa niin, että oppii tuntemaan itsensä, muita ihmisiä ja ympäröivää todellisuutta. Oppiminen tapahtuu tässä omakohtaisen kokemuksen kautta. Sari, ruusuja maalatessaan on sanonut näin: ”Minä olen Sari, minulla on oma nimi ja omat vaatteet”.

*Taidetoiminta on **harrastusta**. Harrastus voi antaa ilmaisun väylän omille tunteille ja kokemuksille. Harrastus antaa jatkuvuutta ja kiinnostusta elämään. Se antaa osallisuuden kokemuksen ja tarjoaa onnistumisen mahdollisuuksia, pitkäjänteisen työn mahdollisuutta, lisää turhautumisien sietoa, se antaa uskoa ja luottamusta elämään ja omiin voimiin ja omiin kykyihin. Ja tässä näyttelyssä tulee todistetuksi että kyvykkyyttä ja lahjakkuutta löytyy. Taidetoiminta antaa mahdollisuuden taiteilijaidentiteetin löytymiseen ja kehittymiseen. Siitä voi tulla pysyvä sisältö elämään ja jopa ammatti.*

Miikka vakuutti: ”Minusta tulee taiteilija. Taiteilijan työ on sellaista, jossa tarvitaan mielikuvitusta ja sitä minulla on!”

*Sitten **leikki**. Mielikuvitusta, iloa, onnistumista ja innostusta, luovuuden ja kekseliäisyyden iloa. Tästä yhtenä esimerkkinä Marko, joka teki koko viime kevään Lordia. Hän tuli Taidepesulaan aina muovipussillinen tavaroita mukanaan ja sanoi: Liisa, sinähän sanoit että Markolta ei kyllä ideat lopu. ”Tässä minulla olis vähän lisätarvikkeita” Ja niin syntyi kerta kerralta Lordin naamioita, kyynärpäitä, olkapäitä, käsivarsia, kämmeniä ja kynsiä jne.*

Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa olemme lähteneet omalle kokemukselliselle taidetoiminnan tielle, jossa kukin tekijä saa toteuttaa ja ilmaista itseään omasta yksilöllisestä ideasta, toteutustavasta ja menetelmistä lähtien.

Yhteisistä toiminnan ja yhdessäolon hetkistä kertoo juuri tänään julkistettu kirja ”Oman elämänsä ihminen”, voimavarana taide (Maahenki 2007). Siinä esitellään tekemisen prosessia sieltä täältä avaten. Lisäksi kerrotaan vastaavasta toiminnasta ulkomailla. Olemme olleet kansainvälisessä yhteistyössä. ”Oman elämänsä ihminen”-kirjassa esitellään myös yhdessä kehittämämme taidetoimintamalli, jossa liikkeelle lähdetään omakohtaisesta kokemuksesta ja havainnoista ja jossa korostuu aisti- ja tunnekokemusten, muistitiedon ja vuorovaikutuksen merkitys. Kirja ja moni muu asia tässä taidekasvatushankkeessa on tehty hyvässä, kehittävässä yhteistyössä Maaseudun Sivistyслиiton kanssa. Suuret kiitokset!

Eryistäiteen paikka taidekentällä

Onko kaikilla ihmisillä tasavertainen oikeus taiteen tekemiseen ja taiteen vastaanottamiseen? Voiko kehitysvammainen, joka ei ole käynyt taidekouluun, olla kuvataiteilija? Voiko hänen teoksensa päästä esille ammattitaiteilijoille suunnattuihin jurytettuihin näyttelyihin?

Filosofi Richard Shusterman (1997) vastaa edellä esitettyihin kysymyksiin avaamalla kaikille ovia taiteen kokemukselliseen maailmaan samalla kyseenalaistaen taidemaailmassa syntyneitä raja-aitoja. Hän innostaa ajattelemaan myös taiteen sosiaalisia ja moraalisia ulottuvuuksia. Estetiikasta ihmisen elämässä tulee hänen mukaansa paljon keskeisempää ja merkityksellisempää, kun käsitämme sen ulottuvuudet myös sosiaalisissa sekä poliittisissa konteksteissa.

Shusterman surkuttelee kulttuurista kahtiajakoa aitoon korkeataiteeseen ja tuomittavaan populaarikulttuuriin. Tämä kahtiajako on hänen mukaansa kyseenalaistettava jatkuvalla taiteen institutionaalisen ideologian kritiikillä, koska tämä ideologia tukahduttaa ja torjuu populaaritaitteen esteettisesti kelvottomana ja sosio-kulttuurisesti turmiollisena.

Suomessa kehitysvammaisten taidetta ei täysivaltaisesti hyväksytä osalliseksi taidemaailman kenttään. Vieroksuntaa perustellaan vaikkapa sillä, että

erityistaiteilija ei ole käynyt taidekoulua ja hän tarvitsee tukea tekemiseensä. Erityistaide kuitenkin ansaitsee paikkansa taidemaailmassamme. Meillä on paljon itseoppineita erityistaiteilijoita sekä heitä, jotka ovat saaneet taidekoulutuksen. Erityistaidetta ei pidä lokeroida vammaistaiteen lokeroon tai Ite-taiteen lokeroon. Sopiiko se muualla Euroopassa nimettyyn Outsider-art-taiteen kentälle?

Taidehistorioitsija Arja Elovirta vastaa: ”Outsider-taiteen kohdalla puhutaan usein itseoppineista, taidemaailman lainalaisuuksista piittaamattomista tekijöistä. Tähän muottiin kehitysvammaisten taide ei oikein sovi. Kaikki vakavasti työskentelevät tekijät ovat saaneet ainakin jonkinlaista ohjausta ja koulutusta. Ja kunnolliset välineet. Taidehistoriaan tai ainakin muiden taiteilijoiden töihin on myös tutustuttu.” (Elovirta 2007).

Outsider-taide on nykyään entistä selkeämpi osa virallista taidemaailmaa, puhuu rotterdamilaisen taidekeskuksen Herenplaatsin perustaja ja toiminnan kehittäjä ja johtaja Richard Bennaars. Yhä useammat galleriat eri puolilla maailmaa esittelevät eri studioiden taiteilijoiden töitä, Bennaars jatkaa ja kertoo Herenplaatsin taiteilijoiden osallistuvan säännöllisesti näyttelyihin Japanissa, Yhdysvalloissa ja Euroopan maissa. (Bennaars 2007).

”Herenplaatsin taiteilijat ovat omalla toiminnallaan osoittaneet, mihin kaikkeen he pystyvät, kun vain saavat mahdollisuuden. Näiden ihmisten lahjakkuus ilmenee uskomattoman mielenkiintoisissa töissä, joita haluan esitellä taidemaailmalle, todistaakseni, kuinka toisarvoinen asia heidän kehitysvammaisuutensa loppujen lopuksi on. Ulkoinen menestys tulee kuitenkin teosten muodon, sisällön ja ilmaisuvoiman kautta. Se on taidetta, joka ihmettelee ja ihmetyttää, mutta ennen kaikkea se on taidetta aidoimillaan”, sanoo Bennaars.

Vaalijalan kuntoutuskeskuksen Taidepesula toimi aloitteentekijänä erityistä tukea tarvitseville suunnatun kuva-artsaanikoulutuksen saamiseksi Savon alueelle. Koulutus käynnistyi syksyllä 2010 Bovallius-säätiön koulutuskeskuksessa ja siitä valmistui seitsemän kuva-artsaania.

Vaalijalan Taidepesulan kirjavaa ja kirkasta arkea

Tässä luvussa Taidepesulan arki näyttäytyy neljän taiteentekijän, Railin, Pirkon, Jorman sekä Mikaelin persoonallisen kuvallisen hahmottamisen kautta.

Raili muistaa helmet

Raili Ritvanen käy kerran viikossa Vaalijalan Taidepesulassa piirtämässä ja kertomassa tarinoita, ”taiteilemassa”, kuten hän itse sanoo. Raili on eläkeiässä ja hän on asunut jo vuosia Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa.

Lapsuudestaan hän muistaa Hännilän talon, joka on Railille maailman tärkein paikka. Raili aloittaa työskentelynsä aina piirtämällä sen ensin. Hännilän talo on iso talo, jossa on monta ikkunaa ja monta, ainakin kymmenen piippua.

”Nyt piirrän helmet, helpottaa kun piirtää helmet”, hän sanoo ja piirtää helmet. ”Sitten nuket, Neekerinukke ja kuttaperkkanukke”, hän sanoo ja piirtää nuket, joka on tehty mustasta villalangasta, ja jolla on punaiset paksut huulet ja kihara tukka. Kuttaperkkanukesta tulee vaalean ruskea prinsessa kruunu päässä.

Raili muistaa aivan tarkasti 50-luvun lapsuuteensa liittyviä asioita: sänkö täynnä mustikoita, rieskaleipä, räsynukke, vinkunukke, kuttaperkkanukke nimeltään Tuula, Hännilän talo, asteri ikkunalla, villasukat prinsessalla, virsikirja.

Taide voi auttaa muistamaan ja ylläpitämään muistia. Kuvaan liittyy sana, sanaan liittyy paikka ja muisti. Kyky muistaa on ihmisen perustarve. Muisti on erilainen lapsena ja aikuisena.

Lapsena muisti liittyy konkreettiseen, visuaalisesti nähtyyn paikkaan. Aikuisena muisti kiinnittyy sanoihin. Paul Auster kirjassaan ”Yksinäisyyden äärellä” kertoo isästä, joka seuraa pientä poikaansa: ”... hän tunsii iloa saadessaan seurata miten hänen pieni poikansa muistaa. Kuten kaikilla, jotka eivät osaa vielä lukea tai kirjoittaa, pojalla on ällistyttävä muisti. Ja lähes rajaton kyky panna merkille yksityiskohtia, nähdä jokainen tapahtuma ainutkertaisena. Kirjoitettu kieli vapauttaa meidät muistamasta maailmaa kovin paljon, sillä muistot on talletettu sanoihin. Lapsi ei kuitenkaan ole vielä siellä, missä kirjoitettu sana ilmestyy maailmaan, joten hän muistaa siten kuin Cicero suosittelee, siten kuin lukemattomat aiheesta kirjoittaneet klassikot ovat päättelleet: yhdistämällä kuvan paikkaan”. (Auster 2005).

Raili muistelee lapsuuttaan 50-luvulla maaseudulla Suomessa. Hän piirtää mieleensä tulevan kuvan nopeasti ja tarkasti ja sen jälkeen hän nimeää sen. Muistikuvia ja tarinoita tulee jatkuvasti ihan solkenaan, niin kauan

kunnes paperi on täysi. Välillä hän saattaa laulaa: ”Vuolaan virran rannalla on linna Olavin, ja mietteissään se katsoo virtaan mustaan.” Hän muistaa kaikki sanat, kaikki säkeistöt.

Railin kuvakertomukset ovat hänen tapansa hahmottaa maailmaa. Hän toistaa itselleen tärkeitä asioita piirtäen niistä kuvan ja nimeten sen. Näin piirtäminen ja toisto voivat pitää yllä muistia ja vaikuttavat myönteisesti elämän laatuun.

Railin teoksista voi havaita, mitä arvoja ja asenteita hänellä on, mitä hän ajattelee ja tuntee:

Kaunis räsynukke, Siiri-nukke. Enkeli. Lämmin villatakki. Kävin suutarissa. Ompelukone, remmi, puola. Asteri ikkunalla ja ruusuja punaisia. Neulotut sukat prinsessalla. En piirrä sydäntä. Harakanpesä on minusta hienompi. Helpottaa kun piirtää helmet.”

Nätisti neulottu aurinko. Kukkia. Vekkihame. Pitkät letit. Punatulkku pannaan tähän. Syö leipää. Tämä on multoo. Harakan pesä pyöreä. Pieni käpy. Torakka. Kärppä. Iso hämähäkki. Itikka. Hinkki keskellä tietä. Kuorma-auto. Pitkä tie niin pitkä. Lentokone. Suklaapallo. Torakka keskellä tietä. Uljas nuori lammas. Pinnit muistan. Raili on ollut mykkä pitkiä aikoja. Nyt minä puhun. Vauvan vanna. Villatakki. Ruusunkukka. Korvarenkaat. Kaakkuastia. Iso ja pieni banaani. Punajuuri. Kippiauto. Punanen piippu pieni. Kuusi latvassa tähti. Sokeriastia. Roska. Maalitäplä lattialla. Sormus elä kerro. Tie. Pinnirasia. Kulkukauppias toi pihalle. Kamvoja. Nätti pinni. Uuni. Lettuja paistettiin. Apina. Korvo tiellä. Mirri istuu. Kiltti pankolla istuu. Lämmintä on. Sokeriastia. Kananpoikia niin isoja. Huussi on iso. Kaakku. Kuu. Pulla. Kahvi. Kärpänen ja itikka.

Ja minä seurattessani katsellen ja kuunnellen vieressä, ymmärrän, että ihminen voi kuvien avulla säilyttää muistissaan elämänsä loppuun saakka kokonaisen lapsuuden ympäristön lukemattomine yksityiskohtineen: kodin sisä- ja ulkopuolella olevat esineet, pihaympäristön, naapuritalon, leikkipaikat, leikkikalut. Ja toistaessaan tämän useita kertoja, se tallentuu muistiin. Kuva sisältää merkityksiä, jotka rikastuttavat elämää ja antavat sille tarkoitusta.

Sillä tavalla kyseessä on identiteetikertomus, jota vaalimalla, toistamalla, voi säilyttää minän kehittymiseen sisältyviä ja vaikuttaneita asioita elämänsä loppuun asti.

Lapsi muistaa näköhavainnon avulla, yhdistämällä kuvan paikkaan. Vasta kirjoituskyvyn ja lukemiskyvyn kehittyttyä, kuvaan liittyy sana. Aikuisuudessa muistot säilyvät muistissa sanoina ja kuvina. Vanhuudessa jäljelle jää pelkkä kuva.

Kuva 1. Vaalijalan taidepesula. Pirkko Lyytinen 2012.

Pirkko rakastaa kauneutta

Pirkko Lyytinen käy kaksi kertaa viikossa Vaalijalan Taidepesulassa. Hän on hyvin innostunut tekemään taidetta. Hän sanoo: ”Taide antaa ihmiselle kauneutta ja onnen tunteen ja rauhallisen olon”. Hän on reipasotteinen akryylimaalien käyttäjä tai öljyliiduilla värittäjä. Väriä on oltava joka tapauksessa paljon. Maalauksiinsa hän on itse kehittänyt ”pilkkutyylin”, jossa hän jokaiseen maalaukseensa lopuksi lisää pieniä pyörylöitä, ”pilkkuja” väripinnat täyteen. Pirkko on alusta asti käsittänyt taidetoiminnan työksi. Hän onkin ahkera työntekijä. ”Nyt töitä, nyt töitä!”, hän vaatii, eikä malta kauan olla kahvitauolla.

Vuoden 2010 joulukuussa hänellä oli yksityisnäyttely Lahdessa Galleria Vaparissa. Matka Pieksämäeltä Lahteen oli ikimuistoinen. Pirkko näytti

nauttivan joka hetkestä ja hän käyttäytyi kuin hieno kuningatar hovinsa ympäröimänä.

Pirkko rakastaa hyvää tunnelmaa ja kaikkea kaunista. Hän kiinnittää huomiota omaan pukeutumiseensa koristaen itsensä monilla helmillä ja rannerenkailla. Hän huomaa myös heti toisen ja huudahtaa: ”Sinulla on hyvän värinen pusero! Se sopii sinulle hyvin!” Parasta kaikista asioista on joulukuussa, siihen liittyvä tunnelma ja kauneus ja lisäksi vielä odotus. Jo syyskuussa hän sanoo: ”Joulua kohti, joulua kohti, haluan nyt tehdä joulumaalauksen.”

Jorman kuviot

Jorma Hämmäläinen on eläkeiässä ja Kuopion miehiä, kuten hän itse sanoo. ”Kun on eläkeiässä, ei tarvitse ulkona kylmässä tehdä töitä. Mielellään työ piette minua tiällä.” Jormalla on tapana piirtää erilaisia kuviota. Ensin hän piirtää tussilla ääriiviivat, kuvion muoto näyttää olevan tärkeintä. Sitten hän värittää useimmiten puuvärikynillä vain hiukan kuvioidensa keskikohtaa. Aiheet tulevat hänen elämänsä kuuluvista tai kuuluneista asioista: siskon kesämökki, kesämökin laiturin onki, kivääri, kynttilä, joulukuusi, tonttu, isän Lada-auto, kello, maskotti, Jawa-mootoripyörä. Kesken piirtämisen hänelle tulee mieleen muistoja lapsuuden kodistaan, hän muistaa äitiä ja isää ja liikuttuu kyyneliin saakka. Tai sitten hän muistelee nuoruuttaan, kun hän oli lautatarhalla työssä tai niitä aikoja kun hän oli armeijassa.

Mikaelin mies-sarja

Mikael Valjakka on 18-vuotias erityistäiteilijä. Hän aloitti Vaalijalan taidepesulassa ollessaan 8-vuotias. Lapsena hänellä oli monia autistisia piirteitä, kuten aistiylherkkyyttä ja keskittymisvaikeuksia. Nyt aikuisena autistiset piirteet ovat joko poissa kokonaan tai lieventyneet huomattavasti. Hän keskittyy taidetyöhönsä ihailtavalla pitkäjänteisyydellä. Hän on hymyilevä, hyvin käyttäytyvä nuori mies. Ja hänelle on löytynyt hyvä ilmaisu-kanava: taide.

Jo kolmen viime vuoden aikana Mikael on maalannut miehen kuvia. Hän valitsee sanomalehtikuvista itseään kiinnostavan kuvan, jonka hän ottaa

mallikseen ja tulkitsee sen ensin piirtämällä ääriviivat ja sen jälkeen maalaamalla kuvan akryylimaalain. Valmiin teoksensa hän nimeää: työmies, maanviljelijä, rallikuski, urheilija, johtaja, näyttelijä, vappusimaa juova mies, voimamies, urheiluvallmentaja, kuvanveistäjä jne. Mikaelin miehistä on muodostunut sarja, joka on ollut esillä näyttelyissä: Topin Galleria Pieksämäki 2010, Museum of everything Lontoo 2012, Art Kaarisilta-galleria Sanomatalo Helsinki 2011, Rautalammin kirjasto Rautalampi 2011, In wju, yhteisnäyttely Inutin taiteilijayhteisön kanssa (Ruotsi), Vaalijalan taidepesulan sekä Kokkolan kansanopiston taideryhmän kanssa K. H. Renlundin taidemuseo Kokkola 2013, Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari Kuopion taidemuseo Kuopio. Mikael Valjakan äiti Helena Valjakka on sanonut, että Mikaelin itseluo-tamus ja kasvu itsenäiseksi persoonaksi on paljolti taiteen ansiota. Äiti on onnellinen ja kiitollinen, että hänen poikansa on löytänyt voimavaran, joka kantaa hedelmää.

Mikaelin ohjaajana Vaalijalan taidepesulassa toimii kuvataiteilija Johnny Maddox. Mikaelin siirryttyä syksyllä 2013 Vaalijalan Sateenkaaren koulusta Seurakunta-opiston järjestämään kuntouttavaan ja valmentavaan, itsenäisyyttä tukevaan opetukseen, hänen taidetyöskentelynsä jatkuu ker-ran viikossa Vaalijalan taidepesulassa.

1.3 Taidemyrsky-studiot erityistaiteilijoiden työpaikkoina

Kaikilla on tasavertainen oikeus taiteeseen. Onko tasavertainen oikeus tehdä taidetta myös erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä, jotka ovat käyneet taidekoulun ja valmistuneet kuva-artesaaneiksi? Heillä on kuva-artesaanin ammattitaito. Missä on heidän työpaikkansa koulutuksen jälkeen? Mikä on heidän tasavertainen oikeutensa taiteen tekemiseen ammattina?

Tähän kysymykseen vastaukseksi Vaalijalan kuntayhtymä ja Maaseudun sivistysliitto lähtivät perustamaan taidemyrskystudioita, joissa erityistaiteilijat voisivat tehdä taidetta ammattina. Taidemyrskystudiot perustettiin Mikkelin, Kuopion ja Varkauden taidemuseoiden yhteyteen syksyllä 2010. Taidestudioissa ohjaajina toimivat ammattitaiteilijat.

Suomen kulttuurirahasto myönsi Maaseudun Sivistysliitolle apurahan Taidemyrsky-studiohankkeen taiteellisen osuuden toteutukseen. Studiotoimin-

nan lisäksi hanke toteutti kansainvälistä kulttuurivaihtoa, taideleirejä, taidekoulutusta, taidekursseja, taidenäyttelyjä, dokumentointia ja julkaisuja.

Esikuvia taidemyrskyhankkeen toimintamalliin on löytynyt Hollannissa, Belgiassa ja pohjoismaissa toimivista taidestudioista, joissa erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat ja ammattitaiteilijat toimivat yhdessä.

Maaseudun Sivistysliiton kulttuurituottaja Raija Kallioisen laatimista hankepapereista voidaan lukea:

”Taidemyrskyssä yhdistyvät seuraavat kaksi osa-aluetta:

1) Ammattitaiteilijoiden vetämä monimuotoinen taidestudiotoiminta

Studiot toimivat osallistujien taiteellisen kehittymisen tukipisteenä, yhteisenä ja taiteilijaidentiteetin kasvun alustana. Erityistä tukea tarvitsevat osallistujat toimivat rinnakkain ammattitaiteilijoiden kanssa. He tutustuivat taidemateriaaleihin ja tekniikoihin ja valitsevat itse ilmaisumuotonsa. Toimintaan sisältyy lyhytkursseja, taideleirejä, ateljeetyöskentelyä, opintomatkoja, kansainvälistä yhteistyötä ja näyttelyitä. Studioista kehitetään aktiivisia kulttuuritoimijoita, jotka ovat vuorovaikutuksessa alueen muun taide-elämän kanssa.

2) Käytännönläheinen, näyttötutkintona suoritettava aikuisten ammatillinen taiteen perustutkinto

Taidemyrsky-hanke on ollut ideoimassa ja kehittämässä erityistä tukea tarvitseville suunnattua kuva-artsaanin ammattitutkintoon johtavaa koulutusta sekä luonut alueen ammattitaiteilijoista koostuvan verkoston kehittämään ja toteuttamaan taideopetusta ja muuta taidetoimintaa. Kuva-artsaanin koulutus käynnistettiin syksyllä 2010 Bovallius-ammattiopiston Pieksämäen toimipisteessä.”

Taidemyrskyn toimintamallissa pyritään huolehtimaan myös erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden työllistymisestä siten että taiteen tekemisestä voi tulla heille ammatti. Hanke tarjosi myös ohjaajina toimiville alueen ammattitaiteilijoille työtilaisuuksia. (Kallioinen 2010).

Kuva-artsaanikoulutuksen toteuttamiseen liittyen Liisa Kauppinen kouluttautui näyttötutkintomestariksi. Hän oli myös tekemässä koulutusta varten opintosuunnitelmaa. Taidesopula kokosi kuvataiteilijoista verkoston ja koulutti verkostoon kuuluvia kuvataiteilijoita erityisryhmien ohjaajiksi. Taidemyrsky-hanke järjesti ohjaajiksi tuleville opintomatkan Kaarisillan toimintakeskukseen Nastolaan sekä Inutin taidekeskukseen Tukholmaan.

Välähdyksiä Taidemyrskystudioiden arjesta ja juhlasta

Mikkelin taidemyrskystudiossa on paljon puhetta. Välillä on järjestettävä aikaa pelkästään keskusteluille, että jokainen voisi kokea tulewansa kuuluksi. Jokaisella on niin paljon kerrottavaa ohjaajalle. Vasta sitten päästään työskentelemään. Usein on myös niin, että maalaaminen herättää keskustelun halun. Se tuntuu tulewan yhteisöllisyyden kokemisen ilmapiiristä. Se on viihtymistä hetkessä. Se on osallisuutta ja jakamista.

Syyskuun alussa 2011 Mikkelissä vietettiin koko kaupungin kulttuuriviikkoa ”Kassun karnevaaleja”. Kaupungin kulttuurijohtaja oli pyytänyt Mikkelin Taidemyrskystudiolta taidenäyttelyä Kassun karnevaalien ajaksi Mikkelin kirjaston Mikkelisaliin. Avajaisissa oli tunnelma korkealla ja tekijät esittelivät iloisina akvarellejaan, akryylimaalauksiaan ja liitupiirroksiaan.

Hannu Himasella oli uusin teos repussaan. Hän halusi näyttää sitä kaikille avajaisvieraille: ”Ortsi-orava on nyt tässä autonratissa, niin kuin lupasin viimekesän taideleirillä!”

Raili Liukkonen esitteli näyttelyssä olevaa akvarelliaan: ”Tämä on merimaisema, jossa on iso kivi keskellä, se on tehty akryylimaaleilla”. Sitten hän sanoi pontevasti: ”Minä kerron tästä kaikille palvelukodissa, että täällä on nyt minun maalaus esillä, kyllä heidän on tultava katsomaan tätä!”

Kuva 2. Mikkelin taidemyrskystudio. Raili Liukkonen 2012.

Kuva 3. Mikkelin taidemyrskystudio. Sanna Kontinen 2013.

Kuva 4. Kuopion taidemyrskystudio. Marko Tiihonen 2013.

Kuva 5. Varkauden taidemyrskystudio. Marcus Nissinen 2013.

Sanna ja Satu maalaavat kankaalle omat kuvat

Sanna Kontinen ja Satu Asikainen maalaavat omat kuvansa kankaalle. Satu maalaa jalkoihin vaalean siniset grogsit. Hän kertoo siskostaan ja äidistään, josta tuntuu olevan huolissaan. Sanna kuuntelee ja kommentoi. He ovat hyviä ystäviä. Sanna kertoo tanssiryhmästään. Heillä on tulossa esiintyminen, johon Sanna on suunnitellut koreografian. He juttelevat ja nauravat. Lopputulosta he tarkastelevat tyytyväisenä: ihan meidän näköisiä!” Kesken maalaamisen Sanna esittää tanssin, johon hän itse on suunnitellut koreografian ja valinnut afrikkalaisen musiikin. Sannalla on oma pieni tanssiryhmä, joka esiintyy erilaisissa tilaisuuksissa. Sanna suunnittelee ja valmistaa ryhmänsä kanssa myös tanssipuvut. Nyt Sanna potkaisee kengät jaloistaan, laittaa cd:n pyörimään ja tanssi alkaa.

Virpin krokotiilit

Virpi Honkanen ei halua tehdä kuvaa itsestään. ”Minä osaan tehdä krokotiilin, minä maalaan krokotiilin kuvan”, hän sanoo ja maalaa sen pystyasentoon toisten omakuvien viereen. Sitten hän vielä kertoo, että hänen

serkkunsa asuu Italiassa ja hän haluaa matkustaa sinne. Ehkä ensi kesänä hän matkustaa Italiaan. ”Tai ainakin Lappiin!”

Virpin maalauksissa seikkailevat usein kaksi sarjakuvahahmojen kaltaista tyyppiä: kurkku ja kurpitsa. Virpi on ne itse keksinyt. Kurkku ja kurpitsa voivat istua aurinkoa ottamassa hiekkarannalla, ne voivat syödä jätelöä, joskus ne ovat uimassa ja tietenkin ne myös viettävät joulua yhdessä.

Hannu ja sarjakuvahahmot

Hannu Himanen on sarjakuvien piirtäjä. Hän piirtää hyvin tarkasti yhdellä tussiviivalla hahmon ääriviivat ja sitten värittää huolellisesti. Hannun luomia hahmoja ovat Ortsi-orava ja Hirvi. Hannu on kertonut, että jo lapsuudessa hän piirsi paljon. Hän teki myös lapsena paperinukkeja, joilla oli kääntyvät jalat, hän liimasi niille liikkuvat nivelet.

Kuopion taidemyrskystudiossa käy iloinen puheensorina. Seitsemän innokasta studiolaista oli aloittamassa jokaviikkoisen taidepäivänsä. Neljä heistä on suorittanut kuva-artsaanikoulutuksen jo vuosia sitten, mutta he eivät tätä ennen ole varsinaisesti päässeet tekemään taiteilijan työtä, vaan he ovat työskennelleet työkeskuksissa tai päivätoimintakeskuksissa, kuten muutkin koulunsa käyneet erityistä tukea tarvitsevat henkilöt.

Liisan vampyyrit

Liisa Hartikainen kertoo rakastavansa vampyyreja. Hän kaivaa repustaan paksun mustan kirjan, josta hän lukee erilaisista vampyyri-tyypeistä. Sitten hän nauraa hurmaavaa, tarttuvaa nauruaan, josta kaikki tulevat aina niin hyvälle tuulelle. Vampyyrit ovat vain yksi Liisan kiinnostuksen kohde. Hän on aktiivinen kirjaston käyttäjä ja repussa oli nytkin myös hevostirjoja, Asterix-sarjakuvakirjoja sekä japanilaisia ristikkotehtäviä. Eläimet kiinnostavat Liisaa: kissat, koirat, hevoset, aasit, karhut, käärmeet. Hän piirtää mielellään eläinaiheisia tussikuvia ja maalaa akvarelleja tai tekee akryylimaalauksia. Liisa haluaa koko ajan oppia lisää ja osata paremmin ja paremmin piirtää ja maalata.

Laurin abstraktit teokset

Lauri Mäntynen on koloristi. Hän maalaa useita värikerroksia päällekkäin vesi- tai akryyli-maaleilla. Aina jää jotakin näkyviin edellisistä värikerroksista. Laurin teoksissa värit saavat aikaan erilaisia tunnelmia, joskus niissä on iloista, valoisaa hehkua ja joskus hyvinkin tummia sävyjä. Lauri on koko ikänsä soittanut pianoa. Hän käy usein kotiväkensä kanssa klassisen musiikin konserteissa. Lauri kertoo toisille milloin ja missä on seuraava konsertti. Hänen abstraktit teoksensa ovat kuin värien sinfoniaa.

Mirandan eläinrakkaus, kissat ja hevoset

Miranda Tanskasen teoksissa esiintyy melkein aina kissa. Kissa ulkona ikkunalaudalla, sisällä ikkunassa, aidan päällä, kissa sylissä, kissa talon pihassa. Miranda kertoo, että hän asuu yksin yksiossa. Hän on siitä asiasta hyvin tyytyväinen. Ja että hänellä on siellä oma kissa! Miranda harrastaa ratsastusta, niinpä toinen lempiaihe maalauksissa ja piirustuksissa on hevoset. Viime aikoina Mirandan teoksissa on usein kaupunki vuorten juurella, kaupunki kesällä, kaupunki talvella. Talvisessa kaupungissa kurkisteli ja hiippaili myös tonttuja ja kuvasta painettiin joulukortti.

Riikan vauhdikkaat hevoset ja kissat

Riikka Vänttinen on akvarelli-maalari. Hän paneutuu työhönsä tosissaan. Jo Riikan työpöytä kertoo Riikan taiteilijanlaadusta. Hän pyrkii kauneuteen. Kaikki välineet on huolellisesti omilla paikoillaan ja siveltimet hyvin hoidetut, paperit koon mukaan järjestyksessä. Hänellä on aina aihe valmiina mielessään. Useimmiten se on eläinaihe, josta hänellä on mukanaan valokuva tai jo kotona tehtyjä luonnoksia. Riikalla ei myöskään työssään ole kiire. Hän voi jatkaa työtään aina niin kauan kuin on tarpeen. Tällä hetkellä Riikkaa kiinnostaa saada eläinaiheisiinsa vauhtia ja liikettä. Tässä hän onkin ihastuttavasti onnistunut, tulos on nähtävillä Mukara, mukara -näyttelyssä Kuopion taidemuseolla, jossa Riikan hevonen ryntää vauhdikkaaseen juoksuun ja kissa ylittää agility-radan esteitä.

Taidemyrskystudioiden toimintaa kehitetään yhdessä taidemuseoiden kanssa. Kuopiossa oli syntynyt idea, että studiolaiset voisivat toimia oppaina vaihtuvissa näyttelyissä omille vierailleen. Keväällä 2011 Kuopion taidemuseossa oli esillä kuvanveistäjä Pauno Pohjolaisen näyttely, johon studiolaiset tutustuivat ensin itse kaikessa rauhassa. Sen jälkeen joka perjantai kukin opasti näyttelyssä vieraitaan. Niin Pohjolaisen kolme kuukautta avoinna olevaan näyttelyyn kävi tutustumassa iso joukko eri palvelukotien asukkaita hoitajineen, erityiskoulun oppilaita, päivätoimintakeskuksen ja työkeskuksen väkeä, perheenjäseniä jne. Heidän joukossaan oli monia, jotka eivät aiemmin olleet käyneet taidemuseossa.

Yhtenä perjantai-aamuna Marko kysyi: ”Etpä arvaa, kenet minä näin bussin ikkunasta?” Ja hän jatkoi: ”No, Pauno Pohjolaisen kävelemässä kadulla!”

Jokainen mukana olija voi taidestudiossa toteuttaa omia ideoitaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Oma motivaatio on paras lähtökohta tekemiselle.

Henrin ja Markon esityksiä

Henri Ihalainen on videofilmien intohimoinen tekijä. Hänellä on reilusti yli viisikymmentä itse tehtyä videofilmää. Tekijätiimiin kuuluu myös Marko Tiihonen, joka toimii usein yhtenä käsikirjoittajana ja näyttelijänä, ja pari muuta nuorta miestä. Henri toimii käsikirjoittajana, roolipukujen valmistajana, musiikin valitsijana, kuvaajana. Filmit ovat sankaritari-noita, joissa seikkailevat muun muassa ”Ruipelo Eric ja Jättiörkki. Seikkailutarinoissa on ankaria taistelukohtauksia miekkojen ja nuijien kanssa mutta lopulta aina hyvä voittaa pahan. Henri tuo studioon filmejään, joita joukko katsoo ja kommentoi.

Henri aloitti Ruipelo-Ericin muotokuvan maalaamisen kankaalle, nimenomaan sen Ruipelo Ericin, jolle on kasvanut vahvat lihakset. Henri osti itselleen paksun luonnoslehtiön, johon hän kotona ollessaan luonnosteli Ericin lihaksia ja muita ideoitaan. Luonnoksensa hän näytti studiossa ohjaavalle kuvataiteilijalle Johnny Maddoxille, joka vielä neuvoi ja opasti Henriä eteenpäin ihmisen anatomian kuvaamisessa.

Valokuvataiteilija Jyri Pitkänen vieraili Kuopion studiossa ja oli kiinnostunut Henri Ihalaisen videofilmeistä, joita Henri ja Marko Tiihonen esittelivät hänelle innoissaan. Jyri Pitkänen järjesti Henrille ja Markolle tilaisuuden esittää performanssina otteita elokuvastaan ”Ruipelo Eric voittaa Jättiörkin” Perfo-tapahtumassa 8.3.2011 Tampereen Telakalla.

Matka Tampereelle toteutui. Poikien esitys onnistui hyvin. Yleisöä oli runsaasti paikalla. Henrin ompelukoneella ja käsin ompelema ja vanulla täytetty Jättiörkin puku herätti ihastusta. Markon Ruipelo Ericinä savon murteella lausumat loppusanat kuuluivat komeasti: ”Pittäähän pojille juomista olla pitkän taestelun jälkeeseen!” Seuraavana päivänä vierailtiin vielä Pyyntin harjulla ja Tampereen nykytaiteen keskuksessa Hirvitalossa.

Kuopion orkesterin barokkikonsertti oli Kuopion musiikkikeskuksessa keväällä 2011. Sinne pyydettiin teoskuvia Kuopion Taidemyrskystudiolta heijastettavaksi isossa koossa soittajien takana olevalle seinälle. Studiolaisten mielestä oli jännittävää tunnistaa oma teoksensa seinälle heijastettuna, näyttäähän se erilaiselta niin suuressa koossa.

Varkauden taidemyrskystudion ryhmässä on neljä erityistaiteilijaa.

Paulan aasit

Paula Koivuselkä piirsi aluksi pienikokoisia koiran, hevosen ja poron kuvia. Siitä ne sitten alkoivat kasvaa suurempaan kokoon ja valikoituivat yhteen aiheeseen, aasin hahmoon. Hän sanoo hahmoa välillä aasiksi, hepaksi tai seepraksi. Värikynillä, öljyliiduilla tai tusseilla tehdyissä teoksissa on usein yksi iso ”aasi” ja yksi pienempi. Joskus niihin liittyy tarina, kuten: ”Tämä äiti-aasi on pureskellut poikasen selkään verijalkiä, niin että se on ihan verillä selästä. Talossa sisällä katsotaan vain televisiota, eikä huomata mitään, mitä ulkona on tapahtunu.”

Aulikin tyylä

Aulikki Holopaisen tyylissä on rehevyyttä ja runsautta. Kaikkea on monta. Jos hän päättää tehdä kissoja, hän piirtää niitä pienessä koossa viereen koko tilan täyteen niin, että niitä tulee ainakin sata. Aulikki on kehittänyt oman tavan tehdä teoksiaan: Ensin piirretään lyijykynällä tar-

kasti toistaen lukuisia asioita, seuraavaksi otetaan käyttöön vesiväri. Vesiväriä maalataan ensin muutamilla väreillä ja sitten annetaan maalauksen kuivua, vaihdetaan väriä ja taas annetaan värin kuivua, ja sama vielä ainakin muutamia kertoja.

Mintun kissa

Minttu Laitisella on kotona kissa, josta aiheesta on jo syntynyt monta maalusta. Minttu maalaa mieluiten akryylimaaleilla. Talven hämärtyvissä iltapäivissä hän tuo koko ryhmälle iloa valoisalla olemuksellaan ja pitämällä tonttulakkia päässään koko joulukuun.

Markus maalaa palmuja

Markus Nissinen on usein viettänyt lomaa kotiväkensä kanssa Teneriffalla. Hän sanoo kärsivänsä kylmästä talvesta Suomessa ja haluaisi muuttaa lämpimiin maihin asumaan. Markus ehdottaa joka kerta tavatessamme: ”Voisimmeko lähteä vaikka Espanjaan, siellä olisi kiva maalata, silvuplee!” Markus on nopea ja spontaani taiteentekijä. Akryylimaalausten aiheet näyttävät syntyvän maalatessa. Markus haluaa, että hänen taiteilijanimensä on Marcus.

1.4 Kuopion pilottistudio malliksi taidetyötoiminnalle

Mikkelin, Kuopion, ja Varkauden Taidemyrskystudioiden toiminta koettiin tarpeelliseksi studiolaisten ja heidän lähipiiriensä keskuudessa. Miten saataisiin kuntien päättäjät ymmärtämään studioiden tarpeellisuus? Miten studio-toiminta saataisiin osaksi työtoimintaa? Studioiden tarjoama taidetoiminta voisi olla valittavissa oleva työtoiminnan vaihtoehto!

Syntyi voimakas tarve osoittaa kuntien päättäjille ja vammaisalan toimijoille studiotoiminnan tarpeellisuus ja että kehitysvammaisille lakisääteisesti tarjottavassa työtoiminnassa tulisi olla olemassa vaihtoehto: taide. Tätä varten keväällä 2013 Maaseudun sivistysliitto ja Vaalijalan kuntayhtymä perustivat Luovat erot -hankkeen, joka pilotoi taidetyötoiminnan studiomallin sekä loi erityistaiteen asiantuntijoista koostuvan toimijaverkoston.

Pohjois-Savon Ely-keskuksen ja Vaalijalan kuntayhtymän rahoituksella toteutettua Luovat erot -hanketta hallinnoi Maaseudun sivistysliitto. Hankkeessa luodun erityisasteen asiantuntijaverkoston tavoitteena oli tukea ja kehittää toimia, joilla erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita voidaan työllistää ja parantaa heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Hankkeessa kehiteltiin uusia yhteistyön muotoja, joissa alan toimijat voivat hyödyntää toistensa erityisosaamista ja hankkia yhteisiä kehittämisen resursseja. Verkostolla oli tärkeä merkitys pilottistudion innovatiivisena taustavoimana ja asiantuntija-apuna.

Verkostoon kuuluivat Maaseudun sivistysliitto, Vaalijalan kuntayhtymä ja siellä toimiva Taidepesula, Taide- ja toimintakeskus Kaarisilta Nastolasta ja Kokkolasta ITE-museon studio, jonka toimintaa organisoivat K.H. Renlundin museo ja Keski-Pohjanmaan Opisto. Hankkeen johtajana toimi kulttuurituottaja Raija Kallioinen Maaseudun sivistysliitosta ja toimintaa suunnittelevana ja ohjaavana koordinaattorina taidekasvattaja Liisa Kauppinen Vaalijalan Taidepesulasta.

Projektin tuotoksena syntyi Kuopion pilottistudio, joka tarjosi ohjattua taidetyötoimintaa neljänä päivänä viikossa, ja kullekin osallistujalle (12 henkilöä) määriteltiin henkilökohtaisesti sopivin työaika, 1-3 päivää viikossa. Lisäksi toteutettiin kolme workshopia erityisteemoista. Ohjaajina pilottistudiossa toimivat kuvataiteilija Johanna Rossi ja taidekasvattaja Liisa Kauppinen.

Hankkeen konkreettinen tavoite oli tuottaa kirjallinen raportti studiotoinnin pragmaattisesta mallista. Tätä varten hankkeessa työskenteli taiteen tohtori Minna Haveri.

Haverin laatiman raportin (2013) mukaan Kuopion pilottistudion mallin perusasiat ovat:

- 1) Tehtävään sopivien ammattitaiteilijoiden ja taidekasvattajien kollegiaalinen ohjaus, jossa ihmiset kohdataan yksilöinä ja luodaan hyväksyvä ja turvallinen ilmapiiri.
- 2) Ammatillisesti korkealaatuiset välineet ja materiaalit sekä työskentelytilat, joissa on yksilöllinen työrauha ja myös mahdollisuus sosiaaliseen toimintaan taideyhteisönä.
- 3) Toiminnan on oltava kokopäiväistä, pitkäjänteistä ja toistuvaa, sillä taiteilijaksi kehittyminen vaatii omistautumista.

Vuorovaikutus osallistujien läheisten kanssa osoittautui tärkeäksi. Heille järjestettiin vanhempainilta sekä avoimien ovien päiviä. Heiltä koottiin palaute toiminnan vaikuttavuudesta.

Hanke tuotti käyttäjälähtöistä aineistoa, joka vahvasti tuo esiin taidesisällöisen, korkeatasoisesti toteutetun toiminnan myönteiset vaikutukset visuaalisesti lahjakkaille ja luoville erityistä tukea tarvitseville henkilöille.

Tuettu taidetyö on luonut turvalliset ja taiteilijuutta kehittävät puitteet, joista osallistujat ja heidän läheisensä antavat erinomaista palautetta.

Taidetyötoiminnan koetaan lisäävän osallistujien elämäniloa ja hyvinvointia ja tuottavan myös sosiaalisten taitojen kohentumista sekä tunteen yhteisöön kuulumisesta.

Hankkeen verkostolla oli tärkeä merkitys pilottistudion innovatiivisena taustavoimana ja asiantuntija-apuna ohjaajaresurssien tuottajana ja toiminnan arvioijana.

Pilottikokeilu osoitti, että on mahdollista toteuttaa laadukasta, kustannustehokasta ja hyvinvointia luovaa taidetyötoimintaa, joka voi toimia osana sosiaali- ja terveystieteiden palvelutarjontaa.

Luovat erot -hankkeen raportti suosittelee taidetyötoiminnan käyttöönottoa kuntien palvelutarjontaan. Erityistä tukea tarvitsevia sekä heidän perheitään raportti haluaa rohkaista lakisääteisten yksilöllisten palvelujen järjestämisen suunnitelmien yhteydessä ehdottamaan myös taidetyötoimintoja tuetun työn sisällöiksi. (Haveri 2013)

Kuopion pilottistudiossa työskenteli muun muassa kaksi erityistäiteilijää, Tanja Närhi ja Heidi Herno.

Tanjan eläintarha

"Lehmien piirtämisestä se alkoi", kertoo Tanja Närhi. Hän asuu kotona Vesannolla, jossa on ollut aina lypsykarjaa. Tosin juuri vuosi sitten lehmistä luovuttiin, kun Tanjan vanhemmat tulivat eläkeikään. Vesannolta asti Tanja käy taidestudiossa taidetta tekemässä. Hän piirtää huopatussilla eläimen hahmon ja sen jälkeen värittää sen. Eläinkuvissa on täysin tunnistettava, erittäin rikas ilmaisu. Tanja on kehittänyt aivan oman muotokielen. Hän on itseoppinut erityistäiteilijä. Eläinkuvia on syntynyt paljon. Lehmien lisäksi niissä seikkailevat leijonat, kirahvit, linnut, oravat jne.

Kuva 6. Kuopion pilottistudio. Tanja Närhi 2013.

Tanjan eläinsarja, 28 pientä eläintaulua oli ensimmäistä kertaa näyttelyssä kesällä 2013 ruotsalais-suomalaisessa yhteisnäyttelyssä *InView – I Sikte* K.H. Renlundin taidemuseossa Kokkolassa. Lokakuussa 2013 eläinsarja oli Mukara, mukara -näyttelyssä Kuopion taidemuseolla ja maaliskuussa 2014 Tanjan eläimet pääsivät esille myös Helsingin Sanomatalossa olevaan galleria Art Kaarisiltaan. Kesällä 2014 Tanjan eläinsarja-teokset olivat esillä Vesannon kirjastossa. Vesannon kunta on kannustanut ja tukenut Tanjan taiteilijan uraa monin tavoin.

Tanjan eläimistä painetaan kortteja ja suunnitelmissa on myös kuvakirjan toteuttaminen.

Heidin kukkatutkielmat

Heidi Hernolla on valokuvia mukanaan. Valokuvat ovat hänen itsensä tai hänen isänsä ottamia. Heidiä kiinnostavat kukkien ja kasvien lähikuvat. Valokuvista hän ottaa idean, valitsee jonkun yksityiskohdan. Seuraavaksi Heidi pelkistää ja suurentaa yksityiskohdan paperille huolellisesti lyijykynällä piirtäen. Sitten hän ottaa kuivapastelliliidut ja värittää.

Heidillä on oma paikka studiossa ikkunan ääressä. Hänelle tärkeää on turvallinen ilmapiiri. Turvallisuuden tunne syntyy siitä, että ihmiset ympärillä ovat ystävällisiä ja hyväksyviä toisilleen, ja että ryhmä ei ole liian suuri, että tuntee kaikki ryhmään kuuluvat, että ohjaaja pysyy samana eikä vaihdu välillä.

Kuvat 7.–8. Kuopion pilottistudio. Heidi Herno 2013.

1.5 Pieni telttakylä ilmentää monikulttuurisuuden rikkautta

Pieni telttakylä on yksi taidekasvatuksellinen kehittämisjuonne, jonka kautta monikulttuurisuus on tullut mukaan kokemukselliselle taidematkalle.

Telttakylä rakentuu lasten ja nuorten maalaamista telttakankaista Namibiassa 1996, Egyptissä 2000, Jyskyjärvellä Venäjän Karjalassa 2010 ja Beninissä 2011.

Iloiset, innostuneet ja vilkkaat lapset piirtävät ja maalaavat kangasta Namibian **Ambomaalla Ongvedivan** kylässä keväällä 1996. Olen tuonut omat lakanani ja kaikki värini ja tussini lasten käyttöön. Ja he iloitsevat tekemisestä, viivoista ja väreistä, jotka syntyvät kankaalle.

Lasten kankaille piirtämissä ja maalaamissa kuvioissa on näkyvissä heidän kotiympäristönsä. Siellä löytyy pyöreitä majoja, tulisija, palmupuuta, jalkapallo, pickup-auto, muita autoja, maissinjauhatus-astia, oman perheen kuvat jne.

Kylän raitilla lapset leikkivät itse tehdyillä autoillaan. He tekevät autot jättemateriaalista. Rautalangan pätkät, joista auton runko taivutellaan, on kerätty pitkän ajan kuluessa sieltä täältä, pyörät saadaan peltisistä juomatölkeistä, jonkun auton puhjenneen ulkokumin riekaleista saa hyvät roiskeläpät. Autoissa on käytetty mielikuvitusta: yksityiskohtia antennissa, lampuissa, peileissä. Joskus etuakseliin on kiinnitetty ohjaamista varten pitkä keppi, jonka toisessa päässä on auton ratti, josta autoa voi seisaaltaan ohjata.

Kuva 9. Namibian lasten teos.

Sunshine-orpokodin Luxorissa on perustanut englantilainen, entinen kukkakauppias Ms Pearl Smith. Luxorissa useita kertoja vieraillessaan hän oli kiinnittänyt huomionsa tyttölapsiin, joilta puuttui sukunimi. Hänelle selvisi että kyseessä olivat avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset, joille ei Egyptissä suostuta antamaan sukunimeä. Näin sukunimettömät tytöt tulevat lapsesta alkaen leimatuiksi ja syrjäytetyiksi. Monet lapsista olivat myös ilman kotia. Korjatakseen tilannetta, hän perusti Sunshine-orpokodin Luxoriin. Orpokodissa lapset saavat kodin, sukunimen ja mahdollisuuden käydä koulua. Ms Pearl Smith kertoi, että monet orpokodin lapset on löydetty vastasyntyneinä orpokodin rappusilta kankaaseen käärittynä.

Sunshinen orpokoti Luxorissa on ollut Diakonia-ammattikorkeakoulun monikulttuurisuus-opintojaksoa suorittavien opiskelijoiden työharjoittelupaikka. Toteuttaessani taidekasvatusprojektia orpokodissa vuonna 2000, toimin myös kahden Diakin opiskelijan työharjoittelun ohjaajana. Erityisen antoisina muistan keskustelut opiskelijoiden kanssa. Käsittelimme keskusteluissa erilaisen kulttuurin aiheuttamia eroavaisuuksia ihmiskäsityksessä, naisen asemassa, köyhyyden vaikutuksia tulevaisuuden määräytymisessä, siellä toimivien koulujen opetusmetodeja, miesten valta-asema perheessä ja yhteiskunnassa jne.

Kuvallisessa ilmaisussaan Sunshinen lapset olivat arkoja ja pidättyväisiä johtuen osittain arabi-kulttuurin kuvakielteisyydestä. Kankaiden maalaus ja ”vapaa” aihe oli heille uutta. He olivat hiljaisia ja näyttivät odottavan tarkkoja ohjeita. Rohkaisujen jälkeen he lähinnä kokeilivat, millaisia jälkiä väreistä saattoi tulla kankaalle.

Jyskyjärvi sijaitsee vaikeakulkuisten teiden takana; Venäjän puolella Kostamuksen kaupungin kohdalta alkaa yli sadan kilometrin pituinen hiekkainen, mutkainen, kivinen ja kuoppainen tie, jonka kulku on hidasta. Riippuen vuodenajasta, tie voi olla jopa kokonaan poikki ja kulkemiseen kelvoton. Jyskyjärveltä joka suuntaan on pitkä matka.

Jyskyjärvi on itäisen runonlaulualueen suurin kylä. Se on vaikeakulkuisten teiden takana, Kostamuksesta sinne on matkaa noin 90 kilometriä. Kylä on hyvin kaunis ja idyllinen. Keskellä kylää virtaa Tširikka-Kemijoki. Asukkaita kylässä on noin 700, joista puolet on karjalaisia. Kylällä kuuleekin vielä puhuttavan karjalankieltä. Jyskyjärvi on suosittu kulttuurimatkojen kohde. Kylän puuhakkaat vanhemmat naisihmiset majoittavat matkalaisia karjalais-kodeissaan. Kylän naiset ovat aktiivisia toimijoita. Sain olla vieraili-

jalana juhlassa Kulttuuritalolla, jonne tuli osallistujia noin viisikymmentä. Kaikki juhlavieraat olivat naisia, lukuun ottamatta yhtä miestä, joka oli mieheni. Juhlassa esiintyi naisten Tuomi-kuoro, joka esittää karjalaisia lauluja ja on vierailut Suomessakin monta kertaa.

Jyskyjärvi on perinteisesti rakennettu karjalainen joenvarsikylä: Talot kulkevat nauhana pitkin joentörmää päädyt rantaan päin. Joen yli kulkevat riippusillat yhdistävät saaria mantereeseen. Elantonsa kyläläiset saavat metsätöistä, jotka ovat nykyisin vähentyneet. Miehiä onkin paljon työttömänä. Myös kalastusta harjoitetaan ja käsitöitä. Jyskyjärven kylän keskellä on koulu, jonka pihassa on suuri puutarha. Puutarhaa hoitavat koulun oppilaat ja opettajat myös kesällä.

Jyskyjärvellä elää vienankarjalainen kulttuuri. Siellä elää yhä karjalankielellä laulavia runonlaulajia. Mitä merkityksiä karjalainen kulttuuri antaa jyskyjärveläisille nuorille ja onko kulttuuritausta näkyvissä heidän kuvallisesa ilmaisussaan?

Asukkaita, sekä karjalaisia että venäläisiä asuu kahdella saarella, joihin kuljetaan riippusilloja myöten. Hiekkatie seuraa Tsirkka-Kemi-jokea. Joen päässä on näkyvissä myös järvi, Jyskyjärvi.

Kylän keskustassa on muutamia kauppoja molemmin puolin tietä, turkoosia ja vihreää väriä, harmaita taloja valkoisine ja lovileikkauksin koristettuine ikkunanpuitteineen, ikkunoissa pitsiverhot, talojen ympärillä aidat ja portit ja puutarhat, joissa kasvaa perunat, porkkanat, lantut, nauriit, punajuuret, herneet ja moninainen kukkatarha. Kylätiellä kuljetaan jalan kauppaan, naisilla on huivit ja kauppakassit, miehillä ei ole kantamuksia. Ladoilla ajetaan, niin että hiekka pöllyää. Kylän nuoret ovat pukeutuneet muodin mukaisesti. Tiellä ja talojen pihoilla kulkee vanhuksia, kukkahuivisia naisia, karjalaisia.

Elämän rytmi muotoutuu vuodenaikojen mukaan. Syyskuussa rantatörmällä olevan harmaan talon perunapellolla emäntä kuokki perunoita peltisankkoon. Ikkunan edessä kukkivat asterit, gladiolukset ja keltapallot. Vä-lillä hän hoitaa kylän vanhuksia: pesee pyykit, siivoaa, käy kaupassa ja kantaa polttopuita.

Suolla on aina joku karpaloita noukkimassa, metsästä kerätään tatteja ja rouskuja. Kaupassa kerrottiin lähimetsässä liikkuvasta karhusta, joka tuntuu olevan kaikille vanha tuttu jo vuosien ajalta.

Telttakankaita maalataan Jyskyjärveltä

Ljudmila, Katja, Jasa, Tanja, Lena, Anita, Sasa ja Sakarias saapuvat koulun vieressä olevaan taidetyöpajaan. Tanja ja Jasa tulevat polkupyörällä riippusiltojen takaa, muut lähempää kylältä. Heistä vain muutamalla on karjalaisia sukujuuria ja vain he ymmärtävät ja osaavat puhua suomea. Kuvan kieli on kuitenkin yhteinen, työskentely alkaa innostuneesti. Aihe muotoutuu yhteisesti sopien: ”Minä Jyskyjärvellä”

Jokainen piirtää ja maalaa lakanakankaalle oman kuvansa. Sen lisäksi hän kertoo taustaksi sen, mitä haluaa kertoa Jyskyjärvestä, omasta asuinpiiristään.

Tätä työtä he tekevät kuukauden ajan arki-iltaisain. Huomio kiinnittyy iloiseen ja hyvin sosiaaliseen ilmapiiriin, jonka he luovat. He auttavat toisiaan, etsivät yhdessä kasvojen ihon väriä ja sekoittavat sen valmiiksi kaikille, neuvovat ja kannustavat, kysyvät toistensa mielipiteitä.

Jokainen keskittyy työhönsä hyvin. Työskentely on pitkäjänteistä, huolellista ja tarkkaa.

Ludmilla piirsi ja maalaa itsestään sivukuvan punainen ruusu kädessään ja taustaksi Jyskyjärven. Ljudmila kertoo, että kukat ovat hyvin tärkeitä hänelle ja että jo koulussa he oppivat rakastamaan kukkia ja kasveja, koska koulun pihalla on puutarha, jossa he pienestä pitäen opettelevat hoitamaan sekä hyötypuutarhaa että kukkatarhaa. Oppilaat siis hoitavat kukin vuorollaan koulun puutarhaa myös kesäloman aikana.

Katja laittoi kankaansa ikkunan viereen seinälle. Hänen omassa kuvasaan oli jokainen huivin hapsu paikallaan ja vyön solki ja lenkkarin nauha erityisen tarkasti mallin mukaisesti piirretty ja maalattu. Nyt hän kurkki ulos ikkunasta syksyistä luontoa ja siirtää sen kankaalle: syksyiset koivut keltaisine ja oranssine lehtineen, vihreän harmaa-kylliset haavat, keltaista heinää. Ne hän maalaa taustaksi omalle kuvalleen.

Jasa oli touhukas. Oman kuvan lisäksi hän maalaa T-paitaansa kirjoituksen: xxx. Jasa on ottanut kännykkäkamerallaan kuvan auringonlaskusta Jyskyjärvellä ja hän tahtoo tehdä sen taustakuvaksi. Lopulta hän jättää auringon kuvasta pois ja maalaa taustan sinisen eri sävyillä.

Syyskuu vaihtuu lokakuuksi. Ilmat viilenevät. Taidetyöpajassa ei ole vielä lämmitystä. Osa taidepiiriläisistä joutuu jäämään kotiin vilustumisen vuok-

Kuva 10. Jyskyjärven taidetyöpajan teos.

***Tanjalla** on tulossa jo toinen omakuva. Nyt 14-vuotias Tanja maalaa kuvan punahiuksisesta naisesta, jolla on punainen avokaulainen pusero, musta minihame ja saappaat korkeine korkoineen. Taustaksi tulee tumma yötaivas, kuutamo ja kuunsilta.*

***Tanjan** edellisessä maalauksessa on realistista ympäristönkuvausta: kylää seuraava Tsirkka-Kemi-joki, jonka reunustoilla karjalaistyyliisiä taloja, talojen edessä rannassa tervatut korkeakokkaiset veneet, kuvia sienimetsästä, puolukoiden kerääjää, maalaistalon navetta, jossa lampaita, sikoja, lehmiä ja hevosia. ”Enää ei ole hevosia, eikä lampaita”, kertoo Tanja.*

***Lenan** omassa kuvassa on pitkäpalmikkoinen suurisilmäinen tyttö, jolla on päällään huppari. Rinnassa lukee suurin kirjaimin: LOVE.*

***Anitan** omassa kuvassa on tyttö kukkakimppu kädessään menossa kyläkauppaan. Takana näkyy riippusilta joen yli sekä syksyinen, keltasävyyinen maisema.*

***Sasa ja Sakarias**, joukon ainoat pojat, tekevät itsestään mahdollisimman todellisuutta vastaavat kuvat, Sasan tekemän pojan vyön soljessa lukee HipHop.*

Taideprosessista Jyskyjärvellä voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä. Vaikka nuoret kaikkialla maailmassa muistuttavat paljon toisiaan, ovat Jyskyjärven taidepiiriin kuuluneet nuoret erityisen hyvin keskittyviä, pitkäjänteisiä, vastuuntuntoisia, toisistaan huolehtivia. Vaikuttaako eristyksissä asuminen keskittymiskykyä lisäävästi? Lisäksi he osaavat arvostaa omaa ympäristöään ja kulttuuriaan, he myös kohtelevat hyvin vanhempia ihmisiä ja ovat ystävällisiä ja huomaavaisia toisia kohtaan.

Jyskyjärvellä syntyneitä telttakankaita tarkastellessamme, huomaamme ympäristön merkityksen olevan suuri näiden nuorten elämässä.

Taidekasvatusprojekti Jyskyjärven koulun oppilaille syksyllä 2010 oli mielenkiintoinen. Minua kiinnosti nähdä, kuinka Jyskyjärven kylän nuoret kokevat elämänsä syrjäisessä, vanhassa karjalaisessa kulttuurissa. Vastaus on selkeä: he elävät aivan samanlaista arkea kuin muutkin nuoret. Samat yhteys-verkostot toimivat kaikkialla. Jokaisella nuorella näytti olevan kännykkä, kotona tietokone ja televisio ja heillä oli muodikkaat vaatteet. He olivat uteliaita ja kiinnostuneita oppimaan uutta. Vaikutti myös siltä, että he haluavat ja osaavat antaa arvoa omille juurilleen ja omalle kulttuurilleen, he myös arvostavat vanhoja ihmisiä. Tämä tuli ilmi, kun jokaisena lomapäivänä, kylä tuli täyteen nuoria ihmisiä, jotka tulivat katsomaan kotiväkeään pitkienkin matkojen takaa. Käytyään Jyskyjärvellä peruskoulunsa ja lukion, he lähtevät opiskelemaan, useimmiten yliopistoon Petroskoihin tai ammatikouluun Kostamukseen. Taideryhmään osallistui myös 80-vuotias opettaja. Oli näkyvissä, miten huomaavaisesti ja arvostavasti ryhmän nuoret suhtautuivat vanhaan opettajaan.

Pieni telttakylä -näyttely toteutui ensimmäisen kerran kesäkuussa 2011 **Kirkkonummella**, Pokrovan luostarin pihapiirissä, jonne Outsider-Art: European Perspectives -symposiumin (Helsingissä 16.–19.6.) kansainväliset osanottajat olivat tulleet vierailemaan. Luostarin pihaan pystytettiin kaksi telttaa, joiden telttakankaat olivat syntyneet taidekasvatusprojekteissa **Venäjä**n **Karjalan Jyskyjärven** kylässä (2010) sekä Suomessa erityistä tukea tarvitsevien erityistaiteilijoiden Taidemyrskystudioissa (2010). Värikkäiksi maalattujen teltojen sisällä pyörivät videofilmit kertoivat vierailijoille telttakankaiden maalaamis-prosesseista ja erilaisista kulttuurillisista ympäristöistä. Pieni telttakylä tahtoi välittää kokemuksellisesti Outsider-ArtEuropean Perspectives-symposiumin osanottajille suvaitsevaisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja kulttuurien rikkautta.

Pieni telttakylä vieraili Juhannuksen tienoilla 2011 Venäjän Karjalassa Jyskyjärven kylässä. Jyskyjärven Kulttuuritalon eteen pystytettiin kolme telttaa: Jyskyjärven nuorten itse edellisen vuoden loka-marraskuussa maalaama teltta, Namibian Ongwedivan kylässä syntynyt teltta (1996) ja erityistaiteilijoiden Taidemyrsky-studioissa 2009–2010 maalaama teltta. Kylän paikalliset asukkaat tutustuivat kiinnostuneina näyttelyyn. Heitä näytti kiinnostavan myös oman kylän nuorten taidekasvatusprojektista kertova videofilmi, joka oli katsottavissa teltan sisällä.

Taidetelttakylä esittäytyi Kuopion taidemuseossa Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari -näyttelyssä 10.10.2013–15.2.2014. Maalatut telttakankaat hahmottivat erilaisissa kulttuureissa elävien ihmisten omaa kulttuuria ja telttakankaista kootut teltat kuvastivat yhteistä, monimuotoista maailmaamme.

Näyttelyssä vierailija saa kokea tuulahduksia namibialaisesta, egyptiläisestä, venäjän karjalaisesta, suomalaisesta sekä beniniläisestä kulttuurista: runsasta kuvien, värien, muotojen ja äänien rytmiä ja sekoitusta. Näyttelyssä toteutuva monikulttuurisuus ja kulttuurien välinen vuoropuhelu voi olla luomassa kulttuuria suvaitsevampaan suuntaan ja avata uusia tapoja suhtautua erilaisuuteen. Monikulttuurinen taide vahvistaa kulttuurien omaleimaisuutta ja erityispiirteitä.

Myös kulttuuritutkija Johan Fornäs (1998) puhuu siitä, miten kulttuuri on läsnä kaikkialla inhimillisessä elämässä ja yhteiskunnassa. Hän korostaa kulttuurin dynaamista luonnetta: ”Kulttuuriset prosessit ovat kommunikatiivisia käytänteitä. Me emme passiivisesti mukaudu ennalta olemassa oleviin sääntöihin ja koodeihin, vaan muovaamme ja luomme uudelleen itseämme, toinen toisiamme, maailmojamme ja symbolisia muotojamme prosessissa, joka on luonteeltaan avoin, aktiivinen ja luova.”

Monikulttuurisuus voitaisiin kokea kulttuuria uudistavana, rikkautena ja dynaamisena muutosvoimana.

Grand Popon kylän koululaiset maalaavat telttakankaita Beninissä syksyllä 2011. Grand Popon pieni kylä sijaitsee Beninissä, Lounais-Afrikassa. Kylän keskustassa kiekuu kukko, meri jylisee äänekkäästi, huokaillee, lampaat määkivät ja kulkevat pitkin tienvarsia, pihoista ne hädätetään välittömästi pois, mopotaksit ajavat kylätietä kyydissään kolmekin ihmistä tavaroineen, vauvanyytteineen. Mopojen hurina ja piipitys, lintujen äänet,

ihmisten puheet ja huudahdukset, naurut, kaikki ne yhtä aikaa tässä kuumuutta väreilevässä väkevässä ilmanalassa.

Kuva 11. Grand Popon koululaisten teos.

Ryhmä kylän koululaisia saapui Villa Karon työpajaan, jonne heidän työskentelyään varten oli varattu kangasvärejä ja lakanakankaita. Tänäpäin on Antoinetten, Gatien, Coffin ja Gislainen vuoro työskennellä Villa Karon työpajassa. Coffi maalaa puun robkeilla vihreillä siveltimen vedoil-la, Antoinette keltaisella linnun. Siveltimet ovat paksuhkoja, jonka lapset heti osaavat ottaa huomioon, ja jälki on ronskia, kuvat reilun kokoisia. Gatie maalaa atraimia useilla väreillä. Gislaine keksii täyttää värillä toisten tekemiä kuvia. Hän kiertää ympäri pöytää ja laittaa väriä sinne tänne. Lopuksi kaikki yhdessä maalaavat kuvioiden taustalle jotakin valitsemaansa pohjaväriä.

Lopputuloksena on rytmikäs, iloinen, ja värikäs kokonaisuus.

1.6 Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari -näyttely Kuopion taidemuseossa

Värikkäässä taidebasaarissa ja telttakylässä, eksoottisten mausteiden tuoksuissa kohtaavat nuoret kuvantekijät eri puolilta maailmaa. Näyttelyssä esitellään ohjauksessani Vienan Karjalassa, Namibiassa, Beninissä ja Suomes-

sa työskennelleiden taideryhmien teoksia. Materiaali koostuu eri tekniikoilla tehdyistä piirustuksista ja maalauksista, suurista kankaista, veistoksista sekä videofilmeistä.

Kuvat 12.–13. Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari.

Vienankarjalaisten nuorten kangas-maalaukset vievät katsojan Jyskyjärvelle, Venäjän Karjalaan, runonlaulualueelle ja suomalaisen kulttuurin juurille. Värikkäät telttakankaat ovat syntyneet lasten työpajoissa Grand Popon kylässä Beninissä sekä Ongwedivan kylässä Namibiassa. Mukana on runsaasti

teoksia Kuopion, Mikkelin ja Varkauden Taidemyrsky-studioista sekä Vaalijalan Taidepesulasta Pieksämäeltä, joissa erityistaiteilijat työskentelevät.

Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari -näyttelyn (10.10.2013–15.2.2014) tavoitteena on suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden hyväksymisen tukeminen. Tavoitetta ei näyttelyssä alleviivata, vaan sitä lähestytään kokemuksellisesti. Kyse on tunne-ilmaisuuden kehittämisestä ja empatian kyvyn tukemisesta. Taide antaa meille herkkyyden kielen.

Taidemuseoon on pystytetty kolme telttaa: Namibian telttaa, Karjalan telttaa ja Taidemyrskytelttä. Näyttelyyn tutustuja voi mennä sisälle telttoihin ja kokea omalla tavallaan siellä ympäröivän erilaisen kulttuurin. Namibian telttan sisällä on namibialaisten lasten rautalangasta ja muusta jättemateriaalista tekemiä rautalangasta autoja sekä puusta veistettyjä naamioita. Karjalan telttassa seinä kiertyvät jyskyjärveläisten lasten ja nuorten omat kuvat sekä kuvallisia kertomuksia kylästä: riippusilta, kylän keskellä oleva joki, sienä ja mustikoita keräävät ihmiset, kalastaja, veneet rannassa ja jokitorvellä sijaitsevat karjalaiset talot. Taidemyrskytelttan seinät ovat studiolaisten värikästä maalaamia omia kuvia, krokotiilejä, kissoja, käärmeitä, aseja. Sisällä telttassa pyörii videofilmi dokumenttina Henri Ihalaisen ja Marko Tiuhosen osallistumisesta Perfo-lyhytfilmi-tapahtumaan Tampereen Telakalla 2010. He esittivät performanssina otteita Henri Ihalaisen ohjaamasta videofilmistä ”Ruipelo Eric kohtaa Jättiörkin”

Beninissä sijaitsevan Grand Popon kylän lapset ja nuoret ovat maalanneet näyttelyn yhdeksän metriä pitkän basaarikujan isot kankaat. Basaarikujalla tuoksuvat pöydille asetetut mausteet: hibiskus, kaneli, neilikka, sahraami.

Taidefilosofi Richard Eldridge (2009) pohtii teoksessaan Johdatus taiteen filosofiaan taideteosten merkitystä ilmaisuna. Hänen mukaansa taiteella on erityinen merkitys tunteiden ja asenteiden välittämisessä. Taideteokset ovat ilmaisun välineitä ja niiden tärkein tehtävä on ilmaista asenteita ja tunteita aiheensa kohtaan. Teoksia tehdään siksi, että tekijä onnistuisi välittämään jotain ”sisäistä” (kuten asenteen, näkökulman tai teoksen aiheeseen kohdistuvan tunteen).

Jo 1800-luvulla William Wordsworth (1995) esittelee runouden ilmaisu-teorian, jossa hän korostaa, että runoudella rappauteen ja tyhjään päivien viihteen vastakohtana on erityistä merkitystä ihmiselämälle. Runoja kirjoittaessaan hänen tavoitteensa oli valita kohtauksia kansan elämästä, kertoa niistä, ja kuvata niitä niin pitkälle kuin mahdollista näytteillä kielestä,

jota ihmiset todella käyttävät, ja samalla värittää niitä mielikuvituksen avulla, jolloin tavalliset asiat tuodaan esille epätavallisesta näkökulmasta. Hänen pyrkimyksensä runoudessa oli ilmaista tavalliseen elämään liittyviä tunteita, tarkastella niitä täsmällisemmin ja ilmaista vahvemmin. Näin tunne voidaan parhaiten ymmärtää ja välittää toisille.

Mukara, mukara -näyttelyssä esillä olevilla teoksilla tuntuu olevan samanlainen merkitys, mitä Wordsworthinkin kuvaa: ”... luomillaan muodoilla ja esityksillä taiteilijat käsittelevät ja pyrkivät ilmaisemaan omia tunteitaan aihetta tai kokemusta kohtaan. Tällä tavalla he kutsuvat meitä jakamaan sekä tunteensa että selkeyden, jonka teos antaa niille. Ilmaisevuus on taiteen kriteeri.”

Mukara, mukara -näyttelyssä vierailija ei ole passiivinen vastaanottaja, vaan hän on aktiivinen osallistuja kokemalla ja tulkitsemalla tietoa erilaisissa kulttuureissa ja maissa elävistä ihmisistä sekä heidän elämänympäristöistään. Taide-ilmaisu toimii yhteisenä, toista ymmärtävänä kielenä.

Ruipelo Eric ja muita sankaritarinoita Mukara, mukara -näyttelyssä Kuopion taidemuseossa

Henri Ihalainen on 25-vuotias videofilmien tekijä. Kerran taidemyrsky-studiossa ollessaan hän kertoi suurimmasta haaveestaan: ”Saisinpa joskus näyttää videofilmejäni suurelle yleisölle!” Kysyin: ”Onko sinulla niitä useampia?” Henri sanoi: ”On niitä jo 70!”

Henrin haave toteutui Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari -näyttelyssä Kuopion taidemuseossa 10.10.2013–15.2.2014. Henrillä on näyttelyssä oma filmistudio, jossa näytetään katsojille neljä Ruipelo Eric -sarjaan kuuluvaa lyhytelokuvaa. Näytteillä on myös Henrin valmistamia elokuvaan liittyviä rooliasuja ja muuta rekvisiittaa. Henrin filmituotannon runsaudesta kertoo myös näytteillä olevat 55 filmikoteloita, joiden kannet ovat myös Henrin suunnittelempia ja toteuttamia.

Kuva 14. Ruipelo Eric ja muita sankaritarinoita.

Henri on aloittanut videofilmiä tekemisen 17-vuotiaana saatuaan kummeiltaan lahjaksi ensimmäisen videokameran.

Henri tekee itse käsikirjoituksen, hän ompelee käsin ja koneella puvustukset, hän valitsee musiikin, hän ohjaa, hän kuvaa ja tarvittaessa myös näyttelee. Henri on koonnut ympärilleen filmiryhmän, jonka kokoonpano hiukan vaihtelee. Tällä hetkellä ryhmään kuuluu Marko Tiihonen, Akuliina ja Marko. Marko Tiihonen näyttelee Ruipelo Ericiä, Marko on ollut mukana filmien teossa alusta asti. Marko osallistuu näyttölemisen lisäksi myös käsikirjoituksen ideointiin ja muokkaukseen.

Savon Sanomat -lehden artikkelissa ”Ruipelo Eric fantasiamaailmassa” kerrotaan: Ruipelo Ericistä kertovia lyhytelokuvia on jo valmistunut 8 osaa ja uusien osien suunnittelu on käynnissä. Uusimmassa elokuvassa Eric seikkailee syksyisessä metsässä viikinkien kanssa.

Henri pelaa mielellään tietokonepelejä ja katsoo fantasia-elokuvia, niistä hän on saanut paljon vaikutteita omiin filmeihinsä. Ruipelo Eric sijoittuu fantasiamaailmaan, jossa vilisee velhoja, pimeyden valtakuntia, taikatimantteja ja jättiläisiä. Viitteitä on myös keski-aikaan ja kuningas Arturin maailmaan.

- Odotan nykyisin uusia keskiaikaan sijoituvia pelejä. Se aika kiehtoo paljon. Räiskintäpelit eivät kiinnosta enää ollenkaan, Henri sanoo.

Elokuvien puolella muun muassa Hämähäkkimies ja Spede Pasanen ovat tehneet Henriin vaikutuksen.

- Vaikutteita tulee myös Taru sormusten herrasta -elokuvasta, Henri paljastaa.

- Bondeista tykkään myös paljon. Supersankari -elokuvista Spiderman on aina ollut oma suosikkini. Isä opiskeli nuorena Saudi Arabiassa ja toi sieltä 60-luvulla tehdyn piirretyn Spidermanin, jota ei oltu taidettu Suomessa näyttää. Se oli hieno harvinaisuus, ja se on lapsesta asti jäänyt kiehtomaan. (Savon Sanomat 26.10.2013, Veera Jääskeläinen)

1.7 Yhteenveto

Taide toimii opiskelijan identiteetin vahvistajana

Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille suunnatussa Minäni matkassa -oppimisprosessissa oli lähtökohtana integroida taidekasvatuksellisin keinoin itsen ymmärtämisen prosessi opiskelijoiden ammatillisen kasvun orientoivan vaiheen opiskeluun. Tavoitteena oli käynnistää ammattiin kasvamisen prosessi ja itsereflektio, jotka edellyttävät tietoisuutta omasta itsestä. Tärkeitä tavoitteita tietoisuuden kehittämisessä on itsetuntemuksen ja itseluottamuksen lisääminen, mikä mahdollistaa tiedostamattomien voimavarojen käyttöönoton.

Minäni matkassa -oppimisprosessi osoitti taidekasvatuksen mahdollisuudet vahvistaa persoonallisuuden kasvua ja itseymmärrystä. Prosessiin osallistuneet opiskelijat antoivat kokemuksellisesta kuvallisesta työskentelystä palautteen, joista lainaan tässä muutamia. Palautteista ilmenee itseymmärryksen lisääntyminen, vapautuminen ja rohkaistuminen itsensä ilmaisuun, transfer-vaikutus ja prosessin vuorovaikutteisuus:

- Sai löytää luovuutta; oli yllätys että onnistuinkin ilmaisemaan ja purkamaan tunteitani maalaamalla. Ilmapiiri oli ihanan myönteinen ja rento, sai olla oma itsensä ja rehellinen ja avoin. Elämän muisteleminen käynnisti myös uudestaan parantumisprosessia, se oli todella avuxi, eikä vaan taas uudestaan pannut mieltimään kipeitä asioita. Se tietenkin vaati omaakin aktiivisuutta tuntien ulkopuolella, mihin kyllä myös kannustettiin. Onne-

xi prosessoimista (pintaan nousseiden tunteiden) sai jatkaa kuvixessa. Oli myös hienoa saada vinkkejä ilmaisuharjoituksesta joita voi varmasti itsekin käyttää myöhemmin.

- Mielestäni kurssi oli tosi hyvä. Kaiken perusta oppimiselle ja toisten auttamiselle on itsensä tunteminen. Tällä kursilla opin tuntemaan itseäni paremmin ja käsittelemään kipeätkin asiat. Luovuus ja ajattelu+kertominen täydensivät toisiaan. Kurssi olisi voinut olla myöhemmässäkin vaiheessa mukavana ”välipalana” rankan opiskelun keskellä. Mutta toisaalta on hyvä oppia tutustumaan itseensä jo heti opiskelun alussa. Mieleeni ei tule kuin positiivista palautetta!

Taide monikulttuurisissa konteksteissa

Kolme värikästä telttaa, joiden seinät on maalattu täyteen kuvia. Sisällä teltoissa taideteoksia, videofilmejä, musiikkia. Aistittavaa, koettavaa. Kulttuurien kirjoja.

Sisällä teltoissa vierailija voi kokea kulttuurien runsautta, omaperäisyyttä, erilaisuutta, erityisyyttä, ilmaisun voimaa, koskettavia yksityiskohtia, värejä.

Eri teltat ilmentämässä erilaisia kulttuureja. Kuvallisia kertomuksia: Tässä olen minä, tällainen on ympäristö jossa elän. Kuvan kieli on yhteinen kieli, kokemuksellisesti tulkittavissa ja jaettavissa oleva tunteen kieli, elämyksellinen kieli.

Telttakankaita on maalattu Beninissä, Egyptissä, Namibiassa, Venäjällä ja Suomessa.

Mitä on kertonut elämästään ja ympäristöstään koululaiset Grand Popon kylässä **Beninissä**? Maalauksissa on näkyvissä koti, kalastajat nuotanvedossa, mopotaksi, nainen kantamassa kukkuroillaan olevaa vatia päänsä päällä. Hiekkaa. Merta. Koiria ja lampaita tiellä. Kanoja. Palmuja.

Entä **Egyptissä** Luxorin orpokodin lapset? Siellä kuvallisessa ilmaisussa oli näkyvissä arkuutta. Arabi-kulttuurissa kuvan tekeminen on vierasta. Lapset orpokodissa suhtautuivat väreihin ihmettelevästi. Kankaalle maalatessaan he lähinnä kokeilivat ja tutkivat, millainen jälki lähtee siveltimestä, kun se on kastettu keltaiseen väriin.

Kuva 15. Poika maalaa aurinkoa Sunshinen orpokodissa.

Namibian Ambomaalla kuvallinen ilmaisu oli sosiaalinen, yhteisöllinen tapahtuma: monta lasta yhdessä tiiviissä ringissä maalaamassa kangasta, eikä haitannut vaikka kankaan ympärillä oli ahdasta. Tunnelma oli iloinen ja äänekäs. Yksi poika esitti rumpusoolon pöydänpintaan siveltimet rumpupalikoinaan. Lasten maalaamassa kankaassa oli nähtävissä viitteitä heitä ympäröivästä arkielämästä: pyöreitä taloja, lavallisia pickup-autoja, maissinjauhatusastia, palmuja.

Mitä ovat kertoneet erityistä tukea tarvitsevat henkilöt Vaalijalan **taidemyrskystudiossa** saatuaan kuvan tekemisen kautta itseluottamusta ja rohkeutta? Tekemisen ilo ja onnistumisen tunteen tuottama riemu välittyvät hymyilevinä kasvoina ”oma kuva”-aiheisissa kuvissa sekä iloisina, kirkkaina väreinä, paljon keltaista, punaista.

Fyysisesti eristyksissä asuvien, Venäjän Karjalan pienessä Jyskyjärven kylässä elävien nuorten kuvallisessa ilmaisussa korostui kotipiirin joki- ja järvimaiseman merkitys. Nuoret kuvasivat kangasmaalauksissaan itsensä osana ympäröivää maisemaa ja kertoivat arvostavasti ympäristöstään.

Telttojen rakentamisprosessi on ollut monivaiheinen. Telttakankaiden maalausvaihe on ollut persoonallista kasvua tukeva, kuvallista ilmaisua ja taiteilija-identiteettiä vahvistava kokemus. Seuraavassa vaiheessa telttakan-

kaat on pystytetty teltoiksi, joista on koottu monikulttuurinen, kokemuksellinen pieni telttakylä.

Telttakylä kulttuurien kohtaamispaikkana pyrkii vahvistamaan ja säilyttämään erilaisten kulttuurien omaleimaisuutta ja samalla lisäämään ymmärrystä ja arvostamista toisenlaisia kulttuureja kohtaan. Tämä voi toteutua telttakylässä vierailijan tekemien omien havaintojen ja hänen omakohtaisen kokemuksen yhdistyessä.

Kokemuksellisessa kuvallisen tekemisen prosessissa vahvistetaan tunteen kieltä, empatian kieltä, joka voi lisätä suvaitsevaisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja tasa-arvoa.

Teltat hahmottavat erilaisissa kulttuureissa elävien ihmisten omaa kulttuuria ja koko telttakylä yhteistä, monimuotoista maailmaamme.

Telttakylässä vierailija saa kokea tuulahduksia namibialaisesta, egyptiläisestä, venäjän karjalaisesta, suomalaisesta sekä beniniläisestä kulttuurista. Runsaasta kuvien, värien, muotojen ja äänien rytmiä ja sekoitusta.

Telttakylässä toteutuva monikulttuurisuus ja kulttuurien välinen vuoropuhelu voi olla luomassa kulttuuria suvaitsevampaan suuntaan ja avata uusia tapoja suhtautua erilaisuuteen.

Monikulttuurinen taide vahvistaa kulttuurien omaleimaisuutta ja erityispiirteitä. Monikulttuurisuus voidaan kokea kulttuuria uudistavana, rikkautena ja dynaamisena muutosvoimana.

Taiteen merkitys erityistä tukea tarvitseville henkilöille

Erityistä tukea tarvitsevien kuvallisessa ilmaisussa ollaan lähellä itseä kertomassa omaa identiteettikertomusta, kuvaamassa totuudenmukaisesti lähiympäristössä olevia asioita, muistelemassa itselle tapahtuneita asioita tai esittämässä omia lähiajan konkreettisia toiveita.

Usein paljonkin asioita sisältäviä muistoja ilmaistaan yhdellä kuvalla, esimerkiksi piirtämällä talo, joka sitten nimetään yhdellä substantiivilla: ”Hännilän talo”. Tai sitten ilmaistaan kuvallisesti toiveita, kuten vaikkapa haavetta päästä matkustamaan Espanjaan ja maalataan siitä aiheesta meren ranta, palmuja, hiekkaa, aurinko ja meri.

Taiteen ja kulttuurin merkitys

Kulttuurin käsite on laaja. Kulttuuri luo perustan koko ihmisenä olemiselle. UNESCO:n määritelmän mukaan kulttuuri on erityisistä henkisistä, aineellisista ja tunneperäisistä seikoista muodostunut kokonaisuus, joka luonehtii koko yhteiskuntaa tai yhteisöä. Se ei sisällä pelkästään taiteita ja kirjallisuutta, vaan myös elämäntavan, ihmisenä olemisen perustan, arvojärjestyksen, traditiot ja uskomukset.

Laaja kulttuurikäsite pohjautuu pragmaattiseen filosofiaan, joka määrittelee taiteen kokemukseksi. Kokemus on filosofi John Deweylle vuorovaikutuksellinen prosessi. Teoksessaan ”Art as Experience” (1958) hän selvittää, että kokemukseen liittyy tavallisesti joku ristiriita, sekä pyrkimys sen poistamiseen, ja lopuksi uusi tasapainotila. Näin kokemus on eräänlainen prosessi, joka jäsentää ihmisen ja häneen vaikuttavien asioiden vuorovaikutusta.

Deweyn (1957) mukaan jokainen yksittäinen kokemus on osa kokemusten jatkumoa. Kokemusten ja toiminnan avulla maailma muotoutuu. Kaikki kasvatus ja sivistys tapahtuu kokemuksen kautta. Kasvu on kokemusten merkitysten ja yhteyksien rikastuttamista ja laajentamista.

Filosofi Rickhard Shusterman on määritellyt taiteen historiallis-kulttuuriseksi käytännöksi. Shusterman haluaa romuttaa perinteisen taideteoreettisen vastakkainasettelun esteettisen ja käytännöllisen välillä. Taiteella on myös sosiaalisia ulottuvaisuuksia. Shusterman puolustaa populaarikulttuurin arvoja ja oikeutusta. Näin hän laajentaa myös taiteen aluetta.

Kulttuuri ei ole muuttumaton, vaan ihminen luo sitä uudeksi kaiken aikaa. Tämä käy hyvin ilmi monikulttuurisista taidekasvatushankkeissani. Lapset Beninissä maalasivat kankaita kommunikoiden keskenään, auttaen toisiaan, ottaen välillä tanssiaskeleita, suhtautuen kunnioittavasti ohjaajaan, käyttäen kirkkaita värejä jne. Heidän oma kulttuurinsa oli läsnä, mutta heillä on valmius luoda uutta. Uuden luomisen kyky näkyy rohkeudessa ja itseluottamuksessa sekä kyvyssä tehdä yhteistyötä toisten kanssa.

Neurologi ja tietokirjailija Markku T. Hyyppä (2013) pitää tärkeänä kulttuurin voimana sitä, että osallistuminen kulttuuriin tekijänä tai vastaanottajana yhdistää ihmisiä. Kyse on hänen mukaansa kulttuurisen pääoman sosiaalisesta ulottuvaisuudesta, joka tuottaa yhteistä hyvää. Niinpä hän on kulttuuriharrastusten sosiaalistavien merkitysten puolestapuhuja. Tärkeä sosiaalista-

va vaikutus on ylittää ryhmä-, joukko-, ja klaanirajat. Taide-elämys koetaan yhdessä ventovieraiden kanssa, mistä seuraa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Hyypän käsitys kulttuurin ja taiteen vaikutuksista tähtää siihen, että vaikka ne synnyttävät elämyksiä, ne eivät kuitenkaan aiheuta välittömästi hyvinvointia ja terveyttä. Elämyksiä suurempi merkitys ihmiselle on olla kulttuuriin osallistuja yhdessä toisten kanssa. Hyypä puhuu yhteisöllisyyden puolesta, suuri osa taide- ja kulttuuriharrastuksista on sosiaalisia tapahtumia.

Taidekasvatushankkeissani on ollut helppo huomata yhteisöllisyyden merkitys. Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden palautteissa Minäni matkassa -taideprosessissa opiskelijat antoivat palautetta: ”Tunneilla oppi tuntemaan kavereita paremmin ja kurssin myötä on tutustunut etenkin pienryhmien ihmisiin”. Opiskelijat korostivat myös hyvän ilmapiirin merkitystä, sen tuli olla luotettava ja hyväksyvä.

Erityistä tukea tarvitsevien erityistaiteilijoiden ryhmissä yhteisöllisyyden merkitys korostuu. Heille näyttää olevan tärkeää kuulua ryhmään. Yhteenkuulumisen tunnetta vahvistivat tietyt, toistuvat tavat, kuten teosten laittaminen esille työpäivän jälkeen ja ryhmäläisten sekä ohjaajan palautteen anto päivän päätteeksi, samoin ruokatauot ja kahvitauot. Kuopion pilottistudion erityistaiteilijoiden vanhempien haastattelussa tuli esille myös ryhmän vaikutus. Vanhemmat kertoivat, miten mieluisana ryhmä koettiin, esimerkiksi: ”hän lähti aina mielellään taidestudiolle, ei pelännyt eikä jännittänyt”, ”hän kertoi kotona uusista ystäväistä ja miten ikävä tulisi heitä, jos taidetoiminta loppuisi”.

Taidekasvatuksen mahdollisuuksia

Romanikulttuurin puolestapuhuja, kirjailija Veijo Balzar on sanonut: ”Romanija ei saa käsitellä marginaalissa, koska silloin ote on aina rasistinen. Niin kauan kuin olemme marginaalissa kuten suomalainen maatalous, hanketta riittää ja kosmeettista byrokratiaa piisaa. Eikä lopu hankeväeltä hommat.” (Savon Sanomat 2.11.2013. Pitkä tie.)

Kun luin Savon Sanomien lehtiartikkelin Veijo Balzarista, ymmärsin hyvin, mistä hän puhuu. Omassa työssäni taidekasvattajana olen usein törmännyt erilaisten lokeroiden olemassaolon todellisuuteen. On olemassa useita marginaaleja, esimerkiksi maahanmuuttajat, vammaiset, romanit, uskovaiset, syrjäytyneet, vanhukset.

Haluaisin olla poistamassa raja-aitoja ja olla vahvistamassa yhteistyötä kaikkien meidän erilaisten ihmisten kesken. On tärkeää osata arvostaa omaa kulttuuria ja nähdä arvo toisten kulttuurissa. Haluan myös olla luottamassa yhteisöllisyyden voimaan. Yhteisöllisyyteen liittyen sain tänään viestin pojaltani Toukolta. Hänen ajatuksensa on toiveikas ja rohkea. Touko kirjoittaa: ”Itse olen kiinnostunut siitä, että ihminen on koko ajan yhteydessä muihin ajatuksissaan, teoissa. Ja siinä on erilaisia herkkyksiä. Kilpailu on teennäistä, koska ihmiset ovat yhteydessä, yhteistyössä välttämättä toistensa kanssa. Jung oli minusta väärässä siinä, että ihanne olisi täysin itsenäinen yksilö, se on mahdottomuus. Yhteys muihin on vahvuus, kun ei anna sen häiritä, vaan antaa sen olla ja tekee siitä vahvuuden.”

Douglas Morgan pohtii taiteen vaikuttavuutta. Hän väittää, että taide kehittää aistejamme. Tämän vuoksi esteettinen kokemus ei ole arvokas pelkästään tuottamansa mielihyvän vuoksi; esteettisen kokemuksen arvo on siinä, että se saa ihmiset herkistymään ja käyttämään mielikuvitustaan.

Tässä näen taidekasvatuksen mahdollisuuden olla muuttamassa maailmaa paremmaksi. Taiteen kautta ihminen voi saada lisää yhdessäelämisen taitoa, myötäelämisen kykyä, herkkyyttä ja mielikuvitusta. Näin hän voi olla täydemmin ihminen.

LÄHTEET

- Auster, Paul 2005. Yksinäisyyden äärellä. Helsinki: Tammi. (Suom. Erkki Jukarainen).
- Bennaars, Richard 2007. Ammattina taiteilija – AtelierHerenplaats. Teoksessa L. Kauppinen Oman elämänsä ihminen. Helsinki: Maahenki Oy.
- Dewey, John 1958. Art as experience. New York: Capricorn books. G. P. Putnam`ssons.
- Eldridge, Richard 2009. Johdatus taiteen filosofiaan. Helsinki: Gaudeamus. (An Introduction to the Philosophy of Art. Cambridge University Press 2003). (Suom. Markku Lehtinen).
- Elovirta, Arja 2007. Terapiasta taiteeksi. Teoksessa L. Kauppinen Oman elämänsä ihminen - voimavarana taide. Helsinki: Maahenki Oy.
- Fornäs, Johan 1998. Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Tampere: Vastapaino. (Suom. Mikko Lehtonen, Kaarina Hazard, Virpi Blom, Juha Herkman, suomenoksen toimittanut Mikko Lehtonen).
- Haveri, Minna 2013. Raportti Luovat-erot-hankkeen taidetyötoimintamallista.
- Hyypä, Markku T. 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Helsinki: PerSona-sarja, Kustannus Oy Duodecim.
- Jokinen, Ilkka 2013. Vaalijalan brändi on lupaus laadukkaista palveluista. Vaalijala. Tiedotuslehti 1/2013.
- Kallioinen, Raija 2009. Taidemyrsky-hankkeen hankepaperit. Helsinki: Maaseudun sivistysliitto. Arkisto.
- Kallioinen, Raija 2010. Taidemyrsky-hankkeen hankepaperit. Helsinki: Maaseudun sivistysliitto. Arkisto.
- Kansallisteatteri-lehti, kevät 2014.
- Kauppinen, Liisa 2003. Kokemuksellisuus kuvallisessa ilmaisussa. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuslaitos.
- Kauppinen, Liisa 2007. Oman elämänsä ihminen – voimavarana taide. Helsinki: Maahenki Oy.
- Kolb, David 1984. Experiential learning. Experience as the source of learning and Development. EnglewoodCliffs, NJ: Prentice Hall.
- Paara, Erkki 2013. Kehitysvammaiset pois piilosta yhteiskunnan toimijoiksi. Vaalijala. Tiedotuslehti 1/2013.
- Räsänen, Marjo 2000. Sillanrakentajat: Kokemuksellinen taiteen ymmärtäminen. Taide-teollisen korkeakoulun julkaisu A 28. Taidekasvatuksen osaston tutkimuksia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Shusterman, Richard 1997. Taide, elämä ja estetiikka. Pragmatistisen filosofian näkökulma estetiikkaan. (Suom. Vesa Mujunen ja Gaudeamus Kirja). Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Wordsworth, William 1995. Teoksessa M. Eaton Estetiikan ydinkysymyksiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Valokuvat Liisa Kauppinen

Linkkejä

Luovat erot -hankekuvaus: <https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=S12139>

Maaseudun sivistysliitto/Luovat erot -hanke: www.msl.fi/index.php?pid=3&cid=131

Vaalijalan kuntayhtymän Taidepesula: www.taidepesula.fi

Taide- ja toimintakeskus Kaarisilta: www.kaarisilta.fi

ITE-museo: www.kokkola.fi/kulttuuri/museot/ite

Keski-Pohjanmaan opisto: <http://www.kpedu.fi>

Atelje Inuti: www.inuti.fi

Atelier Herenplaats: www.herenplaats.nl

Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry: <http://kettuki.fi>

Irina Leino

2 IMU-ILMARI SYÖ MUTAA!

Vapaan tilan tunnustelua ja leikkiviä taideprosesseja Taidepesulassa

*Siinäkö maassa kuuluu elämän
alkuvoimainen kumina? Lapsessako on totuus ja
elämän sisältö? Sinnekö majesteetti on
piilottanut salaisuutensa.
(Hellsten 2009, 78)*

2.1 Siipihahmotelmia taiteen vapaavyöhykkeillä

Kirjoittaessani tätä artikkelia olen ollut työssä Vaalijalan kuntoutuskeskuksen¹ Taidepesulassa yhteensä seitsemän vuotta. Ensimmäistä kertaa tutustuin taidekasvattaja Liisa Kauppisen Vaalijalassa aloittamaan taideoimintaan osana Diakonia-ammattikorkeakoulun harjoitteluani vuonna 2006. Taidepesula oli vielä tuolloin TaiVal-hanke. Minulle avautui maailma, jonka en tiennyt olevan olemassa. Tempauduin seikkailuun, tunsin Tomas Tranströmerin (2011, 435) haikun suhinan kaltaista imua: ”Sateen suhina! / Salaisuuden kuiskaten / pääsenkö sinne?” Minua oli pitkään kiinnostanut taiteellisen työskentelyn ja sosiaalialan kohtaaminen ja mahdolliset yhteiset päämäärät. Taidepesulassa tunsin näiden synergiaa, joka kaiversi uusia reittejä sekä Vaalijalaan, että sen ihmisiin. Vuonna 2007 Vaalijala juhli satavuotista historiaansa ja tuossa mielenkiintoisessa vaiheessa sain aloittaa työni Liisan rinnalla.

¹ Vaalijalan kuntoutuskeskus on Vaalijalan kuntayhtymän osaamiskeskus Pieksämäellä, joka järjestää lyhyt- ja pitkäaikaiskuntoutusta erityistä tukea tarvitseville henkilöille (Vaalijala 2014).

Tänä vuonna juhlimme Taidepesulan kymppisynttäreitä! Liisa Kauppinen toimii nykyään eläkkeeltä käsin sydämellisenä mentorinamme ja yhdessä kuvataiteilija, taideohjaaja Juha Hemmingin kanssa kehitämme Taidepesulan kokemuksellista taidekasvatustyötä edelleen ja toimimme osana suomalaista ja kansainvälistä erityistaiteen verkostoa. Tällä hetkellä Taidepesulassa käy noin kolmekymmentä taiteentekijää, lapsia ja aikuisia. Tilamme pyrkii muuntautumaan ja eläytymään kunkin tekijän omintakeiseen tapaan luoda. Haluamme olla tukemassa erityistä tukea tarvitsevien taiteentekijöiden mahdollisuutta kuvalliseen ilmaisuun ja joidenkin kohdalla, taiteilijaiden titeetin vahvistumiseen ja taiteilijuuteen. Olemme halunneet rakentaa Taidepesulasta mahdollisuuksien tilaa, jossa taiteentekijät voisivat löytää omia voimavarojaan ja lahjojaan; tilaa, jossa heidän persoonallinen maailmassa olemisen tapansa saisi kukoistaa.

Vuodet Taidepesulassa saivat minut janoamaan lisää tietoa ja ymmärrystä taiteen kokemisen ja tekemisen prosesseista. Olenkin juuri palannut takaisin työhön opintovapaalta Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen maisteriopinnoista. Käsittelin pro gradu -työssäni pyhyiden kohtaamista esteettisessä kokemuksessa. Syvennyin tutkielmassani kauneuden kokemukseen sekä siihen dialogiin joka syntyy suhteessa erityiseen maisemaan. Olemme kasvotusten merkittävän toisen kanssa, joka ei ole hallittavissamme. Tässä erityisessä kohtaamisessa minä ja maailma syleilevät, tulemme kosketetuiksi ja muutumme. Tämä artikkeli käsittelee erästä opintojani edeltävää matkaisuutta, jolloin mietin erityisesti taiteen ja leikin yhteyksiä ja havainnoin teemaa Taidepesulan taiteentekijöiden taidetyöskentelyssä ja dialogissani heidän kanssaan. Myös heittäytyessämme elämän hengitysrytmiin leikkivissä taideprosesseissa, olemme tekemisissä tuntemattoman ja pyhän kanssa; jonkin omavaltaisen ja ihmetystä herättävän. Artikkelissani on kyse juuri tällaisesta kasvotusten olemisesta.

Olen työskennellyt Taidepesulan taideohjaajana myös Vaalijalan Sateenkaaren erityiskoulun lasten kanssa ja saanut aitiopaikalta seurata monen lapsen ja nuoren kokemuksellista taidetien kulkemista. Olemme käyttäneet Taidepesulan työssä leikkisästi ajatusta kirjopyykistä, joka Vaalijalan entisen pesulan tiloissa on nyt käynnissä. On väriä ja liikettä, jotain uutta tekävää ja raikasta. Lasten tarinat liikuttavat minua erityisellä tavalla. Tärkeän idean artikkelilleni löydän Owe Wikströmin ajatuksesta. Hän kirjoittaa leikistä eräänlaisena vapaavyöhykkeenä, jossa luodaan uusia ajan käsitteitä.

Maailman uhat ja vaatimukset katoavat hetkeksi ja voimme valloittaa takaisin oman kuolemattomuutemme (Wikström 1995, 68–69).

Artikkelini perustuu leikinhenkäysten muistiinmerkontöihin sekä omaan ammatilliseen (ja persoonalliseen) matkaani leikin maailmoissa. Olen istunut taiteentekijöidemme rinnalla heidän matkaansa keskittyen ja sitä muistiinmerkiten. Tässä tekemisessä on ollut paljon yhteistä sadutuksen kanssa. Taideprosessit ja teokset ovat tulleet uudella tavalla tarkastelun ja ihmettelyn kohteeksi. Ne ovat aarteita, joita haluan tehdä näkyväksi. Olen pyrkinyt löytämään uusia keinoja tukea lasten toimijuutta tämänkaltaisen työskentelyn kautta. Lapset lukevat herkästi ympäristön heille asettamia odotuksia. Tästä syystä myös omien asenteiden ja odotusten tarkastelu on ollut vapaan tilan luomisen ja toimijuuden tukemisen kannalta erityisen tärkeää. Tästä syystä jaan tekstissä juonteita myös siitä, mitä vapaa tila minulle merkitsee. Olen pyrkinyt kuuntelemaan ja kuulemaan, löytämään herkempää taajuutta ymmärtää niin elämänleikkiä kuin taiteentekijöitämme ja itseänikin.

Pohdin kirjoituksessani vapaavyöhykettä Taidepesulan kokemukselliseen taidetoimintaan peilaten. Millainen tuo vapaavyöhyke voisi olla? Miten se syntyy? Miten työntekijänä voisin olla mahdollistamassa vapaata tilaa taiteentekijöillemme? Luon artikkelissani silmäyksen taiteen ja leikin yhtäläisyyksiin. Toinen näkökulma keskittyy dialogiin ja siihen, millaista on arvostava vuorovaikutus ja miten se voi tukea vapaata tilaa. Näissä kaikissa näkökulmissa on läsnä ajatus taiteen terapeuttisuudesta, jonka merkitys korostuu kuntoutuskeskuksen kontekstissa tehtävässä työssä. Uskon, että leikkisyyteen rohkaisu sekä arvostava, rakkaudellinen kohtaaminen yhdessä voivat olla tärkeitä tilan luojia merkityksellisille taideprosesseille.

Ajattelen leikin tässä artikkelissa laajasti. Se voi olla virtaamista, kokeilemista, tutkimista, suuntaamista tuntemattomaan, heittäytymistä, hulluttelelua, turhantärkeydestä luopumista. Jotain mikä voi koskettaa niin lasta kuin aikuista. Leikille antautuminen antaa tilaa taiteelliselle ilmaisulle, avoimille kysymyksille ja omalle persoonalle. Ilman leikille avarrettua tilaa ei ehkä löytyisi sitä syvyyttä ja uskallusta, mitä leikin prosessia painottava luonne taidetyöskentelyssä tukee. Taidepesulan taiteentekijä Väinö tuli eräänä päivänä Taidepesulaan ja halusi tehdä siivet (kuva 1). Hän lisäsi vielä että ”sellaiset siivet, joita voi oikeasti pitää”. Millaiseen liitton leikki voi meidät *oikeasti* kohottaa?

2.2 Taidepesulassa vapaata tilaa etsimässä

Kuva 1. Väinön siipien prototyypit.

Tässä luvussa pohdin, millainen voisi olla vapaa tila, joka rohkaisee luovaan työskentelyyn? Entä toisinpäin: millainen voisi olla vapaa tila, joka voi alkaa saada muotoaan luovassa työskentelyssä? Koetan löytää erilaisia nimitäjiä tarkastelemalleni ilmiölle. Tekstini on syntynyt tässä etsinnässä. Pohdin erilaisia näkökulmia, joiden ajattelen raivaavan tilaa taiteelle leikkinä sekä tukevan kotoisan tilan rakentumista luovalle prosessille. Olen ajatellut, että vapaavyöhykkeellä ihminen voi jakaa taidetyöskentelyssä aidoimpansa. Hän voi iloita luovuudestaan ja ehkäpä aavistella sen, mitä hän teoksellaan ja työskentelyllään haluaa kertoa, tavoittavan myös toisen ihmisen. Lähtökohtanani tätä tilaa tunnustellessani on ollut ajatus, että sisäinen kotoisuuden kokemus, jollaiseksi vapaata vyöhykettä voisi myös kutsua, avautuu taidetyöskentelyssä juuri samaisessa paikassa, missä myös taiteen terapeuttisuus koskettaa ihmistä syvimmin. Päivi Känkänen ja Ulla Tiainen kuvaavat kotoisuuden kokemusta osuvasti artikkelissaan *Omaa tilaa etsimässä*:

Tilan ääriviivat hahmottuvat kokemustemme kautta; olemmeko saaneet tuntea olevamme tärkeitä ja merkityksellisiä meille läheisille ihmisille? Nä-

*mä kokemukset vaikuttavat siihen, millaisissa olosuhteissa voimme myöhemmin tuntea olomme kotoisaksi. Annanko muiden tulla tilaani, lähel-
leni? Osaanko pitää puoliaani? Tarvitsenko isoa vai pientä tilaa ollakseni
olemassa? (Känkänen – Tiainen 2007, 81.)*

Taide on matkantekoa, tilan hahmottamista ja tunnustelua. Marjatta Bardy kirjoittaa taiteen ylevästä ja käytännöllisestä merkityksestä, joka liittyy sen kykyyn laittaa meissä liikkeeseen aistit, tunteet ja mieli. Tämänkaltaista liikettä voi olla muulla tavoin vaikea tavoittaa. (Bardy 2007, 21.) Vapaavyöhyke on näin tila, jossa on kodin tuntua ja ainutlaatuista liikettä. Koettaessani löytää tuon liikkeen juurille, ajattelen Elaine Scarryn tavoin. Hän kuvailee kauneuden kutsuvan toisintamaan itseään. Kauneuden uusien kuvien maailmaan saattaminen ja jakaminen on Scarryn (2001, 6) mukaan helläsydäminen impulssi. Hän kuvaa kauneuden herättämän vastauksemme tiivistyvän sanoihin; ”The nightingale sang again last night. Come here as soon as you can.” Vapaa tila voi olla erityinen ja avara hetki, jossa voimme saattaa maailmaan kauneuden uusia kuvia. Olemme juurevasti läsnä.

Marleena Stolp on tarkastellut väitöskirjassaan *Taidetta, vastustusta, leikkiä ja työtä* lapsille annettua tilaa sekä lapsuuden ja leikin arvostusta. Stolp toteutti osana väitöstutkimustaan teatteriprojektin kuusivuotiaiden lasten kanssa. Siinä pyrittiin antamaan lapsille mahdollisimman paljon tilaa teatteriprosessin kaikissa vaiheissa. Stolp kuvailee tutkimuksessaan tilan olevan henkilökohtainen kokemus ja käsitys. Se muodostuu liikkeestä, kommunikaatiosta ja sosiaalisista suhteista. (Stolp 2011.) Tilan Stolp määritteli teatteriprojektinsa yhteydessä olevan sosiaalinen, mielikuvituksellinen, taiteellinen ja vallan kysymyksiin liittyvä, ei niinkään fyysinen. Ajatuksena oli, että jos lasten annetaan vahvasti vaikuttaa teatteriprojektin sisältöön ja toteutukseen, tarjotaan lapsille jotakin, mitä voisi kutsua tilaksi. Stolp muistuttaa, että vaikka hän tutkimuksessaan on käsitellyt tilan antamista lapsille, ovat lapset kuitenkin aktiivisia tilan ottajia ja pyrkivät mielikuvituksellisen, sosiaalisen ja fyysisen tilan omaan käyttöön ottamiseen. (Stolp 2011, 65–66.) Luonnostelen artikkelissani tilaa Stolpin tavoin henkilökohtaisena kokemuksena ja käsityksenä. Vapaa tila Taidepesulassa ja artikkelissani rakentuu liikkeestä, kommunikaatiosta ja sosiaalisista suhteista.

Olen tämän artikkelin puitteissa käsitellyt tilaa ihmisen sisäisenä mielen-tilana ja kotina, jota taidetyöskentely voi avartaa. Taide voi luoda vapaan

tilan kohtaamiselle ja kokemiselle aistit ja mieli avoinna. Tällaisessa tilassa myös haavoittuvuus ja keskeneräisyys sallitaan. Jari Sinkkonen (2004, 71) on kuvannut Winnicotin tapaan vapaata tilaa mahdollisuuksien maailmaksi, potentiaaliseksi tilaksi, missä mikään ei häviä, kuole tai mene rikki. Tällaiseen mahdollisuuksien maailmojen luomiseen olen halunnut Taidepesulassa osallistua.

2.2.1 Leikkiviä taideprosesseja Taidepesulassa

Taidepesulan arjessa leikki on vahvasti läsnä. Tämän luvun taidetyöskentelyn kuvauksilla koetan tuoda tämän virtaamisen myös lukijan koettavaksi. Leikin läsnäolo taidetoiminnassa on yksi tärkeimmistä vapaan tilan luojiista. Taiteen vapaavyöhykkeellä on tilaa leikille. Tässä luvussa kartoitan taiteen ja leikin yhteistä maaperää. Hirn ajattelee leikillä ja taiteella olevan perustavanlaatuinen yhteys. Leikki tulee ottaa huomioon kun mietitään taiteen alkuperää. Jossain mielessä kaikkea taidetta voisi nimittää leikiksi. Hirn kuvaa leikin oleva kehkeytymätöntä taidetuotantoa. Jos ajatellaan leikkiä kulttuurinrakentamisen näkökulmasta, leikkivät kaikki, lapset ja aikuiset, kulttuurilla leikkii, kulttuuria leikitään. (Hirn, Heikkisen 2004, 52–53, 60 mukaan.)

Ajatus vapaasta tilasta on työssäni ja tässä artikkelissa myös unelmoinnin väline. Se on mielikuva taidetyöskentelystä, jossa tie ja mahdollisuudet ovat auki. Mieleeni muistuu eräs torstai-iltapäivä Taidepesulassa. Nuori taiteentekijämme on tunnustellut varovaisin mielin ja ottein erilaisia taidemateriaaleja. Hän istuu nyt savidreijan ääreen ensimmäistä kertaa. Varovaisuus unohtuu ja hän tarttuu savikimpaleeseen tukevasti, pyörre vie mukanaan ja tunti hujauttaa. On tilaa kokeilla erilaisia otteita ja välineitä, ottaa halutesaan uusi kimpale käsittelyyn. Tämä riittää tavoitteeksi. Työskentelyn kokeilevasta luonteesta huolimatta syntyy lopulta myös valmis, elävästi symmetrinen ja voimauttava muoto, joka rohkaisee yhä levenevän hymyn valajansa kasvoille. Kohdatessamme jälleen seuraavalla viikolla hän toteaa varmuutta äänessään heti ovelta, että ”Savi on mun juttu!” Vastaa hänelle arvelleen näin huomattessani sen rohkeuden ja uteliaisuuden, jolla hän tarttui materiaaliin. Miten tärkeitä ovatkaan nämä omat jutut!

Luulenpa, että taiteentekijämme saattoi savea työstäessään käsin käsitellä vapaata tilaa ja kotoisuuden kokemusta. Voiko kotoisuuden kokemus olla tuntu tilasta, jossa olemme rohkeita? Saven muovaaminen voisi kuvata hy-

vin myös erästä leikin vahvuutta: toivoa. Siinä voidaan luoda uudestaan se, mikä on mennyt rikki. Kuten Wikström totesi, leikissä voimme saavuttaa takaisin oman kuolemattomuutemme. Toivo on mielestäni yksi hyvä vapaan tilan määrittäjä.

Rohkeudesta kirjoittaa myös Tiina Pusa. Leikissä ja taiteessa, molemmissa, on Pusan mukaan nähtävissä ihmisen luontainen kyky etsiä muotoa ja järjestystä. Silloin kun ihminen itse saa määritellä käsittelemänsä teemat, tuosta kyvystä tulee merkityksellinen. Silloin kun taiteentekijän omille merkityksille annetaan tilaa, taiteen terapeuttinen ulottuvuus astuu kuvaan. Taiteen keinoin voi luoda uusia maailmoja ja järjestystä sinne, missä järjestystä ei tunnu olevan. Kun irralliset osat alkavat muodostaa kokonaisuuksia, tämä aluksi materiaalien tasolla tapahtuva järjestyminen luo Pusan mukaan selkeyttä myös sisäiseen maailmaan. Parhaimmillaan syntyy kokonaisuus, joka vahvistaa lapsen myönteistä kuvaa itsestään. Tuossa tilassa Pusa kuvailee lapsen voivan kokea olevansa rohkea ja ihana. (Pusa 2009, 72–73.) Uskon tämän näkökulman olleen läsnä äskeisen savenvalajan kokemuksessa.

Tarja Pääjoki kuvailee lasta aistivaksi tutkijaksi ja kutsuu lastenkulttuurin parissa työtä tekevää tarkastelemaan, tarjoaako lapselle mahdollisuuden valita miten hän haluaa ilmaista ja jakaa kokemuksiaan. Entä millaisia mahdollisuuksia taidetoiminta antaa lapselle olla vuorovaikutuksessa omalla erityisellä tavallaan? Lapsi tutkii maailmaa kokonaisvaltaisesti: eri aistein, koko kehollaan. Pääjoen mukaan lapsen suhde maailmaan on läheistä sukua aikuisen esteettiselle asenteelle. Siinä ei mietitä hyötyä vaan iloitaan kohteesta itsessään. (Pääjoki 2014.)

Uusien maailmojen luomisesta ja oman tilan rakentamisesta minua muistuttaa taiteentekijämme *Ylöjärven* (tämä oli nuoren miehen tätä artikkelia varten keksimä taiteilijanimi) taideprojekti, jossa hän usean kuukauden ajan rakentaa kaksikerroksisiin kärryihin jatkuvasti muuntautuvaa kaupunkia (kuva 2).

Kuva 2. Ylöjärven kaupunki.

Rakentaessaan kaupunkiaan hän kertoo samalla, mitä kaikkea juuri tuona kyseisenä hetkenä tapahtuu. Minun tehtäväni on olla kiinnostunut kirjuri. Kaupunki on elänyt läpi lukuisia eri vaiheita ja muodonmuutoksia, joiden käsikirjoittajana Ylöjärvi on ottanut haltuun jatkuvasti yhä uudenlaisia reittejä ja ratkaisuja. Ylöjärvi on ollut kaupunkinsa johtaja. Johtaja kuitenkin kuolee kapinassa (idean Ylöjärvi oli saanut uutisista), jolloin Ylöjärvestä tulee kaupungin Pomo. Kaupungin rakentaminen on täynnä leikkiä, kysymyksiä ja ratkaisuja, materiaaleilla herkuttelua, tutkimista, kertomista ja jakamista, kuten saattaa aistia seuraavasta tarinasta, joka syntyy kaupungin rakentuessa:

Kato mikä täällä on! Se on bensa-automaatti. Se antaa bensaa ja limsaa, jos joku tarttee ja juo. Siinä on töötti. Töötti-bulteri. Tässä tulee roskis. Hyi, eikö haisekkin pahalle! Hei täti-Moonika, nyt kävi sulle hassusti!

(Ylöjärvi laittaa muovipurkin päähänsä ja tanssahtelee kaupunkinsa ympärillä). Sitten tulee helistin ja Eiffelin torni (tornin Ylöjärvi rakentaa simapullosta ja teipistä). Ja raketti se myös on. Saisinko pumpulia? Noin. Nyt on siilillä pesä. Hyvää yötä siili. Siili saunoo. Siili on tullut kotiin. Siilille tulee banaani, sininen, oranssi ja vihree.

Tarja Pääjoen (2014) mukaan leikille voidaan luoda taidetoiminnassa puitteita kun tarjotaan tilaa ja välineitä toimia. Myös taidemateriaalien avoimuus houkuttelee leikkiin. Ylöjärven kaupunkitekstissä on havaittavissa myös leikkivälillä työskentelylle ominainen multimodaalisuus: eri taiteenlajit ovat prosessissa läsnä toisiinsa limittyneinä. Toimessa ja asioita aikaan saattamassa on varmastikin Pääjoen kuvailema *aistiva tutkija*, minkä kaltaiselle toimijalle on tärkeätä luoda taidetoiminnassa tilaa.

Kokemus omista *jutuista* ja omasta tilasta on tärkeää. Känkänen ja Tiainen kuvaavat omasta elintilasta kiinnipitämisen olevan osallisuutta elämästä ja uskallusta prosesseihin, joissa etsitään sopusointua itsen ja ympäristön välille. (Känkänen – Tiainen 2007, 86). Vapaavyöhykkeessä on keskeisesti kyse tilasta, jonka merkityksen ihminen voi itse määrittellä ja antaa tuolle tilalle oman muodon ja järjestyksen. Taiteen kyky parantaa meitä kätkeytyy vapauden tilaan, joka ohjautuu ihmisen sisältä päin. Teoksessa *Taide keskellä elämää* ajatus on tiivistetty osuvasti: kun ihminen saa luoda tilaan kokemuksellisen suhteen ja antaa sille oman merkityksen, tulee tilasta *oma paikka* (Bardy – Haapalainen – Isotalo – Korhonen 2007, 10). Samanhenkisesti tuntuu kirjoittavan myös Tommy Hellsten, joka toteaa sisäisen vapautumisen olevan syntymistä siksi, mikä syvimmiltään on. (Hellsten 2009, 10). Vapaassa tilassa voi varmasti tapahtua juuri tällaista syntymistä.

Taideprosessit, joissa on tilaa omalle itselle, omaehtoiselle leikille ja työskentelylle, ovat aina matkoja entuudestaan tuntemattomaan. Päämäärää ei voi tietää ja tästä syystä heittäytyminen vaatii myös rohkeutta. Känkänen ja Tiainen (2007, 85–86) tähdentävät taiteen uudenlaista tietämistä synnyttävää luonnetta. Taidelähtöiseen työskentelyyn liittyy aina ennakoimattomuutta. Reitit ovat arvoituksellisia salareittejä, joita pitkin kulkiessa voi päätyä yllättäviin paikkoihin, kuten *Ylöjärven* teoksessa *Kiinan maapallo* (Kuva 3). Teos on kuin pieni matkakertomus, jota tekijä kuvaa näin: ”Tää on Kiinan maapallo. Tässä on salareittejä. Tässä on autiotalo (tekijä kertoo kuis-katen) ja tie sinne. Tässä lukee kiinaksi *saletisti natsaa!*”

Kuva 3. Kiinan maapallo.

Mukaien Ylöjärven kertomusta: vapaavyöhyke on arvoituksellinen tila, jossa jollakin merkillisellä tavalla saletisti natsaa. Tämä natsaaminen taas voi ihmisen kokemusmaailmassa olla hyvin monimerkityksistä. Kun ihminen löytää sisäisen kodin avaruutta ja vapaata tilaa taiteelliselle ilmaisulle, tuo se mukanaan arvaamattomuuden, josta Känkänen ja Tiainen seuraavassa sitaatissa muistuttavat:

Yllättäen saattaa syntyä jotakin uutta arvokasta, mitä ei ole ehkä tietoisesti tavoiteltu. Vanhoihin asioihin tai tapahtumiin saattaa tulla uusia merkityskokemuksia ja itsestä voi löytyä aivan uudenlaisia piirteitä tai kykyjä. Liikkeelle voi lähteä myös jotakin sellaista, esimerkiksi tunteita ja muistoja, joiden kanssa voi olla hankala tulla toimeen. (Känkänen – Tiainen 2007, 86.)

Sekä taiteen että leikin maailmaan kuuluu odottamattoman ja tuntemattoman kohtaamista. Tuolloin tarvitaan suhteellisuuden ja epävarmuuden sietämistä ja kokeilemistä. Leikki on avointa ja vaatii heittäytymistä. Sava ja Katainen ajattelevat, että taiteen voima identiteetin rakentajana perustuu juuri kokeilevuuteen ja leikinomaisuuteen. Identiteetin hahmottaminen tai-

teellisessä toiminnassa voi olla kuvallista löytöretkeä. Sillä matkalla säännöt ja päämäärä eivät ole ennalta sovittuja, näin voimmekin löytää elämällemme uusia suuntia ja ymmärrystä. (Sava – Katainen 2004, 32.)

Tiina Pusa on määritellyt varhaiskasvatuksessa kaikkein tärkeimmäksi taiteen mahdollistamisen lähtökohdaksi sallivan, tunteet kestävän ja hullutetun mahdollistavan ilmapiirin, jossa jokainen voi tulla kohdatuksi omana itsenään. (Pusa 2009, 77). Uskon, että tämänkaltaisen ilmapiirin tavoittaminen on tärkeää kaikenikäisille taiteentekijöille. Haluamme kokea hyväksyntää ja ystävällisiä katseita. Tuure Kilpeläisen laulun sanoin: ”Siis ennen kun sä sanot hyvää yötä / sano vielä jotain kaunista --- Kaikkihan me halutaan taivaaseen.”

Kokemus turvasta on yksi tärkeä osa vapaavyöhykettä. Känkänen ja Tiainen kuvaavat turvallisuutta olotilaksi ja kokemukseksi jossa on mahdollisimman vähän ihmisen minuutta uhkaavia tekijöitä kuten pelkoa, häpeää tai arvottomuuden tunteita. (Känkänen – Tiainen 2007, 83). Koen omassa työssäni tärkeäksi etsiä keinoja taiteentekijöidemme turvallisuuden tunteen tukemiseen. Bachelard (Känkäsen – Tiaisen 2007, 86 mukaan) on sanonut: ”Ihminen, joka on turvassa, astuu loputtomaan dialektiikkaan, jossa hän tekee turvapaikkansa rajoista aistittavia. Hän elää sekä talonsa todellisuutta että sen mahdollisuutta, sekä ajatuksissa että uneksinnassa.” Taiteentekijämme Lauri toi mielenkiintoisen näköalan tilaan ja turvaan teoksessaan *T-Rex* (kuva 4). Hän kertoi dinosauruksesta seuraavanlaisen *T-Rex* -nimisen tarinan:

Sen dinon saa rauhoittumaan kun se rauhoittuu mun huoneeseen. Siellä se ei oo enää niin äree. Jos joku tulee sitä katsomaan, jos vaikka Maija tulee sitä katsomaan, niin se rauhoittuu. Terveisin T-Rex.

Kuva 4. T-Rex.

Känkäinen ja Tiainen (2007, 81) käsittelevät artikkelissaan tilaa tavalla, jollaisena itsekin sen pohtimani vapaavyöhykkeen yhteydessä ymmärrän. He näkevät tilan ihmisen sisäisenä maisemana ja olotilana kuin myös fyysisenä paikkana ja jaettuna kokemuksena. He tarkastelevat tilaa henkilökohtaisten kokemusten ja elämysten tasolla. Koulukotien työntekijöille suuntaamassaan koulutuksessa he asettivat keskeiselle sijalle oman tilan tunnustelemisen ja etsimisen, jotta aikuiset voisivat päästä lasten elämäntarinoiden äärelle. Tämä on mielestäni tärkeä näkökulma vapaan tilan luomiseen. Päästäkseen lähelle toista ja tukeakseen mahdollisuuksien ilmapiiriä, on oltava itse matkalla ja tietoinen omista tunteistaan. ”Koti on paikka, joka muodostuu sinne, missä joku on läsnä”, kirjoittaa Hellsten. (Hellsten 2009, 37). Toinen tilaa ja kotia käsittelevä taiteentekijämme Laurin maalaus on nimeltään *Laurin unelmatalo*. Talo on mahdollisuuksien tila, jossa ”voi viettää mukavaa aikaa”. Lauri kertoi teoksen tarinaa taloa maalatessaan. Tässä katkelma tarinasta:

Tää on kerrostalo. Siinä on paljon ikkunoita. Niistä voi joku katsella. Siellä on muitakin ihmisiä kuin Lauri. Sitten tulee tikapuut. Niillä pääsee ylös katolle. Katolla on savupiippu ja siellä on puutarhapöytä ja tuolit. Siinä olen minä ja mun kaveri juomassa lasista pillillä limpparia. --- Mää kir-

jotan tähän Laurin ikkunat, tolleen. Nää kaks on mun ikkunoita. Siinä on ruskeat verhot. Tässä on mun kaverin ikkunat. --- On kiva talo asua, kun siellä voi juoda katolla limpparia ja voi omassa talossa viettää kivaa aikaa ja vaikka kutsua kaverin alakerrasta. Kirjotit sä, että limpparia on kiva juoda katolla? --- Tää talo on keskustassa ja muistuttaa mun isän taloo. Isälläkin on kaks ikkunaa.

Eräs leikkisä taiteentekijämme asettautuu taidetilaamme toteamalla lähes joka kerta, että ”noppeesti menny tää päivä, nyt ei oo kiire mihinkään.” Tämä kertoo mielestäni siitä, että on mahdollisuus kiireettömyyteen ja läsnäoloon. Sen kaltaista ilmapiiriä ja tilaa taidetoiminta voi tukea.

Kuten leikissä, myös luovuudessa ja taiteessa on kyse aitouden ja alkupe-
räisyyden etsimisestä. Hannu-Pekka Björkman näkee taiteilijan tehtäväksi etsiä ihmisyyden puhtautta ja kirkkautta, joka elää meissä kulttuuristen ker-
rosten, nieltujen kyynelten ja pidäteltyjen naurujen alle kätkeytyneenä. Lapsenkaltaiseksi tuleminen tai pyrkimys sen säilyttämiseen on Björkmanin mukaan taiteelle välttämätöntä. Hän ajattelee esimerkiksi, että näyttelijä jatkaa työssään lapsuutensa leikkejä. Sieltä tulevat hänen luovuutensa pohjavirrat. Näyttelijän ammattiin kuuluva ilo on lapsen iloa, hän kuvailee. Jos tuo ilo katoaa, alkavat vaikeudet. (Björkman 2007, 45, 95–96.)

Myös Liisa Piironen ajattelee, että leikissä ja taiteessa liikutaan samoissa vesissä. Molemmissa käsitellään olemassaoloa ja kysymystä: millainen minä olen. ”Olenko rohkea, voimakas ja kaunis sankari vai nokkela, mutta varovainen tarkkailija?” (Piironen 2005, 20.) Kuvallinen ilmaisu voi olla yksi tarinan kertomisen tapa. Siinä, kuten leikissä, etsimme jotain, mitä ei vielä tunneta tai mitä ei ole vielä olemassa. Voimme tehdä näkyväksi asioita, jotka ovat olleet piilossa tai vailla muotoa. (Sava – Katainen 2004, 32.)

Ajattelen taiteentekijämme Kallen pohtineen taideprosessinsa myötä hie-
man edellisen kaltaisia kysymyksiä. Hän saapuu Taidepesulaan eräänä päi-
vänä hieman huonotuulisena ja pohtivan oloisena. Hän hakee hiljaisuudes-
sa kaapista materiaalia ja alkaa rakentaa. Vanha vitamiinipurkki saa uuden
asun, syntyy teos *Erikoisvalmistetta: Fölle – Silmänlumetta* (kuva 5). Kysyn
Kallelta teoksen valmistuttua, millaista ainetta purkissa oikein on. Näin hän
kuvailee erikoisvalmistettaan:

Tää on vaarallista ainetta kaikille. Tää pannaan vain lentokoneisiin. Hengenvaarallista! Siihen kuolee, tähän aineeseen, jos tähän koskee. Niin. Ainakin sissään jos koskee. Tällai. Se on semmosta ainetta. Ei muuta.

Kuva 5. Erikoisvalmistetta: Fölle – silmänlumetta.

Kalle lähtee Taidepesulasta erikoisvalmistepurkki kädessään. Tuntuu siltä, että sisäisesti koettu saa teoksen myötä tulla näkyväksi ja kohdatuksi, se saa uuden muodon ja näyttäytyy uudesta näkökulmasta. Piironen (2004, 81) kuvaa leikkimistä kyvyksi muuntaa todellisuutta mielen tasolla. *Fölle – silmänlumetta* -erikoisvalmisteen voi ajatella olleen tällaisessa *ikään kuin* -tehtävässä.

Jari Sinkkonen kertoo artikkelissaan *Leikki on luovuuden äiti* sarjakuvan Lassi ja Leevi Lassista. Lassi pohtii olemassaolon kysymyksiä ja käyttää leikkiä ja mielikuvien maailmaa ratkaistakseen ristiriitojaan, fantasiaa vapauttaa hänet todellisuuden kahleista. Kyky kääntää tutut asiat nurinpäin ja tarkastella niitä uusista näkökulmista kuuluu leikkiin ja luovuuteen. Kun realiteetteihin yhdistyy lapsenmielinen ja kokonaisvaltainen heittäytyminen, voi luova oivallus saada niin lapsen kuin aikuisenkin haltioitumaan. Tuolloin

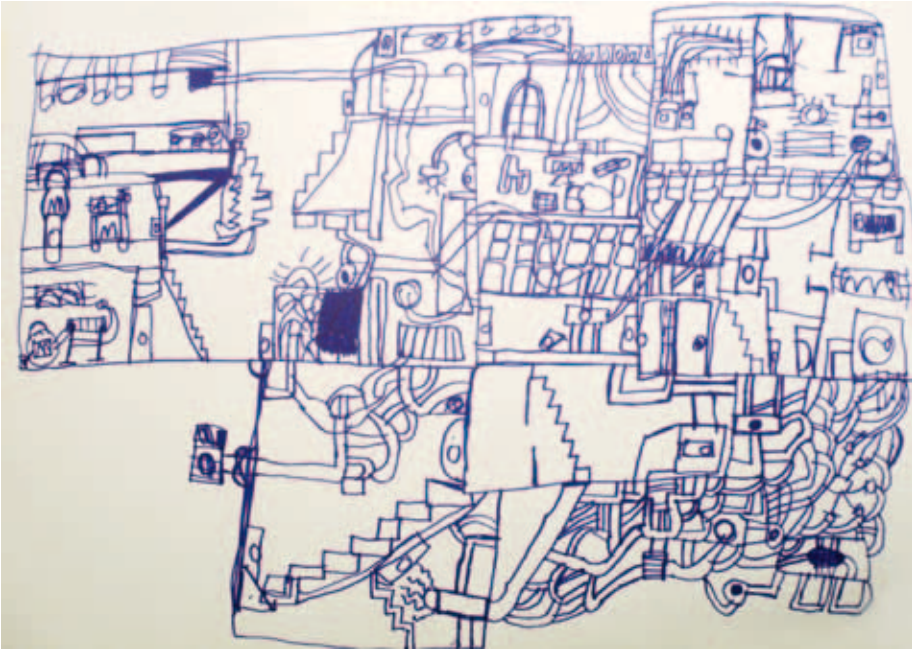
ollaan Sinkkosen mielestä liikkeessä kohti todellista autonomiaa. (Sinkkonen 2004, 69,71.)

Sinkkonen kertoo myös Winnicotin ajatelleen luovuuden olevan leikin peillinen. Hän näki autonomian ja todellisen itseyden löytävän merkityksensä luovuudessa ja leikkivässä asennoitumisessa. Luovassa asennoitumisessa elämään on löydettävissä sen mielekkyys: elämä tuntuu elämisen arvoiselta. (Sinkkonen 2004, 73.) Kari Uusikylä (2001, 7) näkee luovan prosessin alkavan oman elämämme ongelmien pohtimisesta ja löytämisestä. Hän toteaa, että ”luovuus syntyy sisäisestä pakosta, mutta elää vapaudessa.” Kalliala ja Tahkokallio (2001, 33) taas ajattelevat, että siellä missä on mielikuvitusta, luovuutta, iloa ja tyydytystä, on myös leikkiä.

Monet taiteilijat tunnistavat leikin merkityksen taiteellisessa työssään. Liisa Piironen tarkasteli leikin ja taiteen yhteyksiä mm. haastatteleamalla suomalaisia nykyaiteilijoita. Taiteilija Juhana Blomstedt kertoi odottavansa sitä hetkeä kun ei-mikään muuttuu joksikin. Tämän Piironen kuvaa olevan luonteenomaista juuri leikille. Taiteilija Lauri Anttila kertoi noudattavansa taiteellisessa työssään leikin vaistonvaraista logiikkaa, tapaa kulkea kohti päämäärää ja assosiativista tapaa ajatella. Laurila kuvailee tarvitsevansa taiteellisessa työssään myös vahvaa eläytymiskykyä, jota tarvitaan leikkiin osallistumiseen ja poissaolevan kuvittelemiseen. (Piironen 2004, 81, 88.)

Taiteentekijämme Kalle on kertonut haaveilevansa omasta verstaasta. Kysyessäni kerran, millainen hänen verstaansa olisi, syntyy yksityiskohtainen piirros tästä haaveiden tilasta (kuva 6). Kallen piirtäessä ja kertoessa verstaastaan *poissaoleva* tulee lähelle ja tarkasteltavaksi. Kalle piirtää talon, jonka yhteydessä versta on. Tässä on katkelma Kallen työskentelynsä ohessa kuvailemasta viisikerroksisesta talosta ja verstaasta. Kertomuksessa on myös jännitystä. Taloon tulee vedenpaisumus, mutta pelastusputki korjaa tilanteen:

Siellä on vaikka mitä tavaroita. Alotan yläkerrasta. Vessa tämä. Kaks matto, lavuaari ja lääkekaappi. Tääl on sitten hella täällä keittiössä. Sitten on makuuhuone. Siellä on sänky ja kaappeja, jossa on minun ihan ikiomia tavaroita.--- Tässä on se versta, iso versta. Hiomapöytä. Lamppu tulee tänne. Puulaatikko. Tässä on semmonen ovikin. Tunneli. Laattoja. Hirveesti laattoja. Katoppa ny. --- Oijoijoi. Tulee vedenpaisumus. Kato nyt! Pelastusputki tulee. Oho. Se menee imuriin. Sinne mänee, oho katoppas, iso ovi. Ilmastointiräppänäitä. Putkihuone on sekin sitten...

Kuva 6. Unelmaverstas.

Marleena Stolpin (2011, 57, 67) mukaan uuden lapsuudentutkimuksen parissa toimivat tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että tarvitaan sellaista vapauttavaa pedagogiikkaa, joka ottaa lasten toimijuuden vakavasti ja jossa lasta kuunnellaan. Taide leikkinä löytää mielekkyytensä juuri vapaudesta. Kari Uusikylä (2001, 21) on sanonut sisäisen motivaation tukemisen olevan tärkeintä luovuuden tukemisessa. Edellisen kaltaisen vapauden ja sisäisen motivaation tukemisen olen kokenut olevan työni yksi tärkeimmistä tehtävistä. Taidetta ei synny pakottamalla.

Autonomian ja sisäisen motivaation myötä taideprosessit voivat kulkea reittejä, joiden varrella löytää vahvistavia vastauksia elämän ja persoonan kysymyksille. Taiteen ja leikin kautta voi löytää myös teitä yhteyteen ja hyvään vuorovaikutukseen. Kun taiteentekijä löytää kosketuksen itsessään olevaan Toiseuteen, hän löytää kyvyn ymmärtää Toista ja suuntautua kohti Toista. (Anttila 2001, 86). Stolp (2011, 59) muistuttaa taiteen ja leikin mahdollisuuksista avata meille uudenlaisia fyysisiä ja sosiaalisia tiloja ja tätä kautta leikki voi auttaa myös lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta.

Olen edellä astellut taiteen vapaavyöhykkeillä ja pohtinut taiteen ja leikin yhtäläisyyksiä perehtymällä eri kirjoittajien ajatuksiin sekä jakamalla väläyksiä Taidepesulan taiteentekijöiden työskentelystä. Olen etsinyt erilai-

sia nimittäjiä vapaalle tilalla ja keinoja sen tukemiseen Taidepesulan taide-toiminnassa. Taiteen ja leikin yhteisellä maaperällä mahdollistuu sellainen liike, jota muulla tavoin on vaikea löytää. Tämä erityinen liike pitää mi-nua otteessaan omassa työssän ja on osaltaan lisännyt halua jakaa taiteen-tekijöidemme ainutlaatuisia taideprosesseja. Koen leikin elementtien tuo-van elämään ja työhön ihmetystä, josta Ronald Hepburn kirjoittaa teokses-saan *Wonder and Other Essays*. Hän kuvaa ihmetykselle tärkeäksi hiljaisen ja kyselevän asenteen. Ihmetyksessä samaan aikaan sekä lepäämme että ky-selemme. Ihmetyksemme kohde säilyy toisena. (Hepburn 1984, 134, 147.)

Kerroin Känkäsen ja Tiaisen kuvanneen artikkelissaan tilan ulottuvuuksia ihmisen sisäisen maiseman, fyysisen paikan ja jaetun kokemuksen nä-kökulmista. Artikkelini on ankkuroitunut paikkana Taidepesulaan ja tähän saakka vapaan tilan tarkasteluun erityisesti sisäisen kokemuksen näkökul-masta. Vapaa tila rakentuu Taidepesulassa myös sosiaalisista suhteista, se on liikettä myös *meidän* välillämme. Seuraavassa luvussa tarkastelen millaista tilaa arvostava vuorovaikutus voi luoda. Vapaavyöhykkeellä mitataan myös matkaa minusta sinuun.

2.2.2 Herkistymistä toisen äänelle – arvostava vuorovaikutus tilan luoja

Topeliuksen sadussa (teoksessa Skinnari 2004, 96) sudenkorento kutsuu tar-kastelemaan kevään tuloa tavalla, joka voisi kertoa myös elämälle auki ole-misestä ja toisen ihmisen sydämen ihmeellisyyden äärelle pysähtymisestä:

Mikään ei ole kuollutta, kaikki hengittää ja tuntee, ajattelee ja puhuu; miksi et kuuntelisi niitä ja poimisi sydäntäsi ja syliäsi täyteen! Kun luon-to kerran vaikenee etkä sinä enää kuule sen puhuvan, on se merkki sii-tä että sielusi on tullut vanhaksi ja harmaaksi; mutta miksi antaisit sie-lusi harmaantua?

Tämän luvun otsikkoon olen tiivistänyt sen, mihin olen työssän pyrkinyt keskittymään: herkistymään toisen äänelle ja näin löytämään keinoja tu-kea mahdollisuuksien ilmapiiriä. Toiveenani on ollut kasvaa kuuntelijana ja potentiaalisen tilan mahdollistajana taiteentekijän omalle ja persoonalliselle ilmaisulle ja sitä kautta itsetuntemukselle ja kuulluksi tulemiselle. Skinna-

ri kuvailee sydämen sivistystä omaavan kasvattajan kykenevän avautumaan maailman ihmeellisyyksien äärellä, arvostamaan lapsia ja leikkiä sekä pukemaan maailman sellaiseen toiminnalliseen ja kuvalliseen muotoon, joka puhuttelee lasta. (Skinnari 2004, 96.) Tällaisessa ilmapiirissä ajattelen olevan maaperää seuraavanlaiselle Hellstenin (2009, 8) kuvaamalle prosessille: ”Meidän tulee singota elämämme haaveidemme suuntaan, sinne missä ovat syvimät toiveemme.” Oma toiveeni ja tavoitteeni työssäni on ollut kasvaa eräänlaisena *sinkoustukijana* taiteentekijöidemme prosesseille.

Herkistyäkseen toisen äänelle on tärkeää pysyä liikkeessä, jossa voi uudistua ja muistuttaa itseään aika ajoin kysymään kysymyksiä omasta maailmasta olemisestaan. Näin hallinta ja ammatillisuus eivät pääse syöpymään itsen tavalla, jossa nämä kysymykset unohtuvat (ks. Heimonen 2007, 41). Tämä on tasa-arvoisen kohtaamisen edellytys. Kati-Pupita Mattila ajattelee, että ammatillisuuden verhon taakse voi piiloutua, mutta silloin todellista kohtaamista ei synny. Mattila kuvaa kohtaamisen ytimen olevan elämäntarinoiden kosketuspintojen löytymisessä. Kohtaaminen on samanaikaisesti sekä helppoa, että vaikeaa. Kohtaamisen olemus on yksinkertainen, mikä tekee siitä helppoa. Vaikeaa siitä tekee se, ettei sitä voi suorittaa. Kohtaaminen tapahtuu olemalla. Todellisen vuorovaikutuksen ydintekeminen on Mattilan mukaan läsnäolemista, kuuntelua ja välittämistä. (Mattila 2008, 12, 33.)

Oivan lähtökohdan pohdinnalleni vapaan tilan ja vuorovaikutuksen suhteesta ja mahdollisuuksista löysin Känkäsen ja Tiaisen (2007, 85) artikkelista, jossa he kuvasivat kokemustaan eräässä järjestämässään koulutuksessa. Työskentelyssä osallistujat sukelsivat omiin ja toistensa lapsuuden muistoihin jakamalla tarinansa kerronnallisesti siinä hetkessä: ”On kuuma kesäpäivä, olen 10-vuotias...”. Känkänen ja Tiainen kertovat tilanteen kiireettömyydestä ja siitä, miten kaikki tuntuivat hengittävän samaa hetkeä.

Tarinat antoivat ihmisille kokonaisemman hahmon. Eletty ja koettu kipu, kannetut taakat ja ilot sekä muistojen tärkeät ihmiset ja hetket heijastuivat kasvoilta. --- Ihmisen sisäinen tila, ”mieleen piirretty maisema” haki kosketusta ulkoisen tilan kanssa ja muodosti samalla turvallista ja yhteistä pohjaa syvemmälle vuorovaikutukselle. (Känkänen – Tiainen 2007, 85.)

Juha Varto on käsitellyt artikkelissaan dialogin lähtökohtia. Hän kertoo dialogissa olevan kyse yhteydenpidosta ja välittämisestä ja se pyrkii kuvaa-

maan juuri tietynlaista yhteydenpitoa. (Varto 2007, 62.) Myös taidetyökentelyssä dialogilla voi olla erityispiirteitä. Varto (2007, 63) tähdentää, että taideteos voi olla puheenvuoro dialogissa, väline kokemusten ilmaisemiseen. Sen voi vastaanottaa eri aistein. Varto kuvaa taiteen keinojen voivan olla dialogissa suurempia, tuoreempia ja haastavampi verrattuna usein kultureeseen tieteen- ja arjen kieleen.

Arvostava vuorovaikutus ja dialogi ovat myös tilan sallimista toiselle, kuten Varto seuraavassa lainauksessa osuvasti kuvaa.

Dialogissa on tilaa toisille olla toisia ja minulle tilaa olla minä. Koska dialogia ei kukaan voi hallita ja määrätä, se on niitä harvoja demokraattisia tiloja, joita meillä on. Se on myös aina harjoitusta eettisyyteen, siihen että sallii tilan ja itsemääräämisoikeuden toiselle. (Varto 2007, 64.)

Varto kuvaa edelleen dialogin edellyttävän, että siihen osallistuvilla ihmisillä on syy ja valmius jakaa koettuja asioita toistensa kanssa. Jotta näin voisi tapahtua, tulee ihmisillä olla luottamusta toisiaan kohtaan, antautumista ja yhteinen päämäärä. Tärkein edellytys dialogille on halu ja rohkeus jakaa kokemaansa toisten kanssa aidolla tavalla. (Varto 2007, 63–64.) Aitoa Dialogia ei synny ilman läsnäoloa ja sen muassa rakentuvaa luottamusta. Myös Kati-Pupita Mattila kirjoittaa aidosta kohtaamisesta. Hän ajattelee sen syntyvän silloin kun ihmisten elämänpiirit löytävät yhteisen kosketuspinnan. Aito kohtaaminen tapahtuu vakavasti ottamisen, läsnäolon ja jakamisen kautta. Kohtaamisessa kuljemme toista ihmistä kohti. Tällä matkalla meidän tulee unohtaa suoritukset ja valmiit vastaukset, jotta kykenimme todella kuulemaan, mitä toinen haluaa kertoa. Tässäkin tilan antaminen toisen persoonalliselle elämälle, hänen valinnoilleen ja pyrkimyksilleen on tärkeää. Sallivuuden näkökulma kuuluu keskeisesti aitoon kohtamiseen. (Mattila 2008, 12–14.)

Taideohjaajan työssä on tärkeää tiedostaa, että taideteos ja taiteellinen prosessi voivat toimia dialogin ja ymmärretyksi tulemisen välineenä. Tämän olen pyrkinyt pitämään mielessäni käydessäni vuoropuhelua taiteentekijöiden kanssa heidän tarinoitaan muistiinmerkiten. Eräs teos, joka on puhuttellut minua tässä prosessissa, on Ylöjärven *Kultainen sorsa* (kuva 7). Teoksen valmistuttua Ylöjärvi toivoi minun vievän sorsan toimistoomme näytille. Kultainen sorsa on ollut viestinviejänä ja dialogimme yksi pysäyttävä pu-

heenvuoro. Koin suurena luottamuksen osoituksena saadessani ottaa hoivini tämän sorsan. Se muistuttaa minua kolmesta vapaavyöhykkeen sulottaresta: luottamuksesta, antautumisesta ja yhteisestä päämäärästä.

Kuva 7. Kultainen sorsa.

Pusa näkee taiteen voivan olla kohtaamispaikka, joka tarjoaa mahdollisuuden nähdä toinen ihminen tasavertaisena. Tasavertainen kohtaaminen taas edellyttää luopumista oikeassa olemisesta. Taiteessa ei ole määriteltyä oikeaa ja väärää, vaan matkan tavoitteet rakentuvat yhä uusille ratkaisuille sitä mukaa kun kysymyksiä ja valintoja tulee vastaan. Luovuutta on Pusan mukaan näiden ratkaisujen löytyminen ja kokonaisuuksien järjestäminen. (Pusa 2009, 75.) Kuvaava ilmaus siitä, että taiteessa ei ole olemassa vain yhtä oikeaa vastausta, on erään taiteentekijämme seuraava ajatus. Hän kertoi tykkäävänsä tulla Taidepesulaan koska ”täällä ei voi tehdä mitään väärää”.

Kuulemaan herkistymisen voisi ajatella liittyvän hyvän toivomiseen toiselle ihmiselle hänen itsensä vuoksi, kuten Simo Skinnari (2004, 12) kertoo teoksessaan *Pedagoginen rakkaus* Aristoteleen kuvailleen rakkauden olemusta. Skinnari ajattelee, että rakkaus on syvin elämään tarkoituksellisuutta tuova laadullisuus. Hän pohtii, mitä tapahtuisi, jos se läpäisisi myös kasvat- ja opetusjärjestelyt. Miten voisimme kasvaa ihmisinä? Skinnari (2004,

15) lainaa Gibrania: ”Kun rakkaus kutsuu teitä, niin seuratkaa häntä. Vaikkakin hänen tiensä ovat vaikeat ja jyrkät.” Kasvatustyön ydin löytyy rakkaudesta ja nykykasvattajan tulisikin Skinnarin mielestä viipyä mysteerien äärellä ihmettelemässä elämän ja ihmisen arvoitusta. (Skinnari 2004, 10.)

Rakkaus on toisen ihmisen ainutlaatuisuuden oivaltamista. Skinnari kirjoittaa rakkauden pääidean olevan Minä–Sinä-suhde, joka on kohtaamista dialogissa. (Skinnari 2004, 25.) Pedagogista rakkautta ei voi pakottaa esiin, vaan se on elämän kestävän itsekasvatuksen tiellä matkaamista. Hyväksi lähtökohdaksi tuolle matkalle Skinnari nimeää rakkauden kokemisen tärkeäksi, ehkä kasvatuksen tärkeimmäksi asiaksi. Pedagoginen rakkaus näkyy oman ja toisen persoonan ainutlaatuisuuden kunnioittamisessa sekä rakastavana läsnäolona ja toimintana. (Skinnari 2004, 25–26.) Skinnarin avaamat näkökulmat tulevat lähelle taidekasvattajan työtäni, jonka ytimessä ajattelen olevan juuri toisen ainutlaatuisuuden oivaltamisen. Jotta tämä ainutlaatuisuus saisi kukoistaa, on rakkaudellinen läsnäolo ensiarvoisen tärkeää. Läsnäolo ei useinkaan ole helppoa vaan sen opetteleminen kestää läpi elämän. Oman ammatillisuuden kehittäminen, elämän mysteerien äärellä viipyminen ja itsekasvatuksen tiellä matkaaminen ovat avaimia oppimiseen.

Olen edellä tutustunut eri kirjoittajien ajatuksiin aidosta kohtaamisesta. Kaikissa näkökulmissa nousee esiin tilan antamisen ja sallivuuden merkitys käydessämme aitoon dialogiin toisen kanssa. Taidetoiminta voi luoda mahdollisuuksia tällaiseen aitoon kohtamiseen, joka vaatii läsnäoloa ja toisen ainutlaatuisuuden näkemistä. Kirsi Rinta-Panttila (2007, 48) on todennut kuvaavasti kohtaamisen olevan hetkien taidetta.

Sadutus on osoittautunut yhdeksi innostavaksi menetelmäksi opetellesani läsnäoloa ja halutessani herkistyä toisen äänelle ja ainutlaatuisuudelle. Seuraavassa luvussa kerron sadutuksesta ja sen sovellutuksista Taidepesulan taidetoiminnassa.

2.2.3 Imu-Ilmari ja muita kertomuksia taiteen vapaavyöhykkeiltä

Elämä tuottaa meille jatkuvasti tarinoiden aineksia. Tämä tarinoiden paljous on Taidepesulassa käsin kosketeltavaa. Kirjoittaessani Taidepesulan taiteentekijöiden tarinoita muistiin, olen oivaltanut yhä syvemmin miten pienet yksityiskohdat avautuvat suuriin kertomuksiin. Olemme enemmän kuin

kaikkien tarinoidemme summa. Toisen ihmisen mysteeri kiehtoo ja vetää puoleensa. ”Toista ihmistä ei voi tietää” on hyvä lähtökohta toisen arvoituksen äärelle asettumisessa.

Alkaessani kirjoittaa taiteentekijöidemme teosprosesseja ja teosten tarinoita muistiin, huomasin sadutukseen perehtymisellä olevan annettavaa dialogin rakentumiselle. Monika Riihelä kertoo, että sadutus menetelmänä soveltuu kaikenikäisille ihmisille. Saduttaa voi missä vain ja kuka vain. Sadutus syntyy vuorovaikutuksessa ja yhteistyönä: sadun kertoja ja kuulija ovat molemmat aktiivisia, toinen tuottaa mielikuviensa välityksellä omaa tarinaansa ja kuulija kuuntelee, kirjaa ja lukee tuota vastasyntyntä kertomusta. (Riihelä 2002.)

Ihmisen tarinoissa elää Riihelän mukaan yhteisöllisyyden ja aidon kohtaamisen siemen. Saduttajan on mahdollista oppia toisesta ihmisestä ja hänen tarinastaan. Sadun kertoja voi ilmaista itseään ja tulla kuulluksi. Kehittäessäni kuuntelutaitoa voin saduttajana kysyä itseltäni: ”Mitä minulla on tapana opettaa ja antaa taiteentekijöillemme tavatessani heitä? Riihelä rohkaisee pohtimaan myös tärkeää kysymystä: Osaanko ottaa vastaan ja nauttia toisen lahjasta, tarinasta?” (Riihelä 2002.)

Taiteentekijämme Ylöjärvi, jonka kanssa työskentelyssä olen soveltanut sadutuksen ideaa, kysyi minulta kerran kirjoittaessani muistiin hänen taideteoksensa synnyn tarinaa, että ”Miks sää kirjoitat ton kaiken ylös?”. Olin jo useana kertana kirjoittanut hänen tarinoitaan ja ajatuksiaan paperille ja olimme aina seuraavalla kerralla palanneet edellisen kerran tarinoihin ja teoksiin ja muistelleet niitä yhdessä. Ylöjärvi kuunteli aina tarkkaavaisena lukiessani hänen kertomiaan tarinoita. Nyt hän kuitenkin pysähtyi tämän kysymyksen ääreen. Vastasin, että hänellä on niin upea mielikuviutus ja että hänen kertomansa tarinat ovat aarteita. Näin voisimme muistaa ne ja kenties muutkin saisivat kuulla niitä. Halusin näin kertomalla viestittää hänelle, miten arvokas ja ainutlaatuinen hänen tapansa nähdä ja luoda on, hänen tarinallaan on merkitystä myös muille.

Jatkettuamme tätä prosessia pidemmälle alkoi Ylöjärvi lopulta itse pyytää minua toimimaan kirjuriina hänen kertomuksilleen. Toisinaan hän saattoi kieltää jonkin ajatuksen kirjoittamisen huomauttamalla, että ”tätä älä kirjoita sinne”. Kerran *Ylöjärvi* kommentoi kirjoitusprosessin merkitystä rakentaessaan jälleen kaupunkiaan, jonka parissa hän oli työskennellyt useita

kuukausia. Monikerroksiseen kaupunkiin syntyi tällä kertaa muun muassa Imu-Ilmari (kuva 8) ja ohjain. Ylöjärvi kertoi teoksestaan prosessin edetessä:

Imu-Ilmari. Se syö mutaa ja kaikkee koko päivän! Se on kone. Siihen tulee ohjain. Sitä ohjataan kaksi päivää ruokasaliin, jossa se syö mutaa. Pomo ohjaa sitä. (Ylöjärvi on oman kaupunkinsa pomo). Salakaupunkiin tulee kuppeja ja säilytystölkkejä. Ne imee kakstehosella mutaa maasta. (Luen tässä välissä ääneen, mitä Ylöjärvi on tähän asti kertonut). Kiitos, thank you, kun kirjoitit kaiken ylös. Siili muuttaa kivikaupunkiin ja tähdet ovat granaatteja ja ne menee säilytyspurkkeihin. Tuu kahtomaan tätä kivikaupunkia. En selosta enää.

Kuva 8. Imu-Ilmari.

Kertomuksen sanat ”Kiitos, thank you, kun kirjoitit kaiken ton ylös” jäivät mieleeni ja rohkaisivat jatkamaan. Sadutuksen kaltaisen menetelmän soveltaminen Taidesesulan toimintaan on rikastuttanut sitä ja avannut uusia mahdollisuuksia. Se on ollut väline osoittaa kiinnostusta toista ihmistä kohtaan ja luoda turvallista, hyväksyvää ja innostavaa ilmapiiriä. Sadutus on toiminut kutsuna dialogiin.

Sadutus-menetelmä pohjautuu leikillisyyteen ja leikin vireeseen. Liisa Karlsson ajattelee, että ehkä juuri sadutuksen leikillinen puoli houkuttelee eri-ikäiset kertojat jakamaan tarinoitaan toistensa kanssa. Sadutus kuten leikkikin on yhtä aikaa totta ja kuvittelua. Molemmista voidaan etsiä kokonaisuksia pienistä asioista tai toisaalta purkaa elämä osiin. (Karlsson 2003, 20.)

Sovelsin sadutusta taidetoimintaan yksilöllisesti, siten kuin taiteentekijämme siihen tarttuivat. Toisille tuntui mielekkäältä kertoa tarina ja lähteä tuon tarinan innoittamana kuvalliseen työskentelyyn. Joskus valmistuneelle teokselle alkoi syntyä sanallinen tarina. Toisinaan tarina ja teos syntyivät samassa hetkessä. Taiteentekijämme Ylöjärvi otti jälkimmäisen menetelmän omakseen ja saattoi joskus nopeasti pensseleihin tarttuen heittäytyä kertomaan jännittävää tarinaa samalla maalaten. Tämän vauhdin ja heittäytymisen voi aistia mm. hänen *Nepali* - teoksensa (Kuva 9) kuvauksesta: ”Tää ei oo pitkä. Tänne tulee, arvaa! Se liittyy saareen, liittyy Nepaliin. Vihreet on taas ne poikanorsut ja ne on saaria samalla. Punaset on sydämiä ja vauvanorsuja. Noin.” Maalaus ja tarina syntyivät muutamassa minuutissa. Taustalla olivat erään työntekijän Nepalin matkakertomukset, joita Ylöjärvi muisteli useassa teoksessaan. Norsut ja krokotiilit olivat tehneet häneen suuren vaikutuksen.

Kuva 9. Nepali.

Sadutus sai pohtimaan taiteentekijöiden prosessien monikerroksisuutta. Joskus aavistelin, miten syvällisiä kysymyksiä teoksissa käsiteltiin. Eräs tällainen tarina tai ennemminkin laulu syntyi, kun Ylöjärvi tuli Taidepesulaan kuultuaan musiikintunnilla jääkiekkoaiheisia lauluja. Hän alkoi tapail-

la melodiaa ja hurjia sanoja, joiden lähtökohtana oli jääkiekkolaulu, mutta tämä uusi tarina yhdisti siihen jotakin hurjaa ja pelottavaa:

Vaikka ei uhri haittaa, lähti henki tai pää. Sillai mä sen jotenkin tarkotin. Vaikka ei uhri haittaa. Uhri on tappavan puoli. Uhri on vaarojen mies. Se on aika rajua mulle.

Tunteiden ja kokemusten kirjo ja ainutlaatuisuus alkoivat piirtyä ja tulla näkyväksi tuossa muistiinmerkitsemisen prosessissa. Erään nuoren todentuntuinen tarina alkoi sanoilla: ”Joo, tää kertoo siitä kun mut pahoinpideltiin vuonna 2009” ja toinen tarina avautui sadun tapaan: ”Olipa kerran velho, joka loihti pehmoninjat”. Salakaupungissa asuvan siilin (kuva 10) tarinaa taas Ylöjärvi kuvaili koskettavasti: ”Siili on muistokaupungissa. Se rakastaa niitä muistojansa, eikä lähde sieltä koskaan pois.”

Kuva 10. Siili muistokaupungissa

Tarinan kertomisen ja tuottamisen lisäksi sadutuksessa on kyse Karlssonin mukaan myös toisen ajatusten aktiivisesta vastaanottamisesta, kuuntelusta ja vakavasti ottamisesta. Tämä kaikki voi olla matkantekoa osallista-

vaan ja vastavuoroiseen toimintakulttuuriin. (Karlsson 2003, 13). Tällaisesta matkanteosta on artikkelissani kyse. Vapaan tilan mahdollistaminen on tilan antamista toisen ainutlaatuiselle tavalle olla olemassa ja tämän ainutlaatuisuuden näkemistä. Arvostavassa kohtaamisessa ja vapaassa tilassa leija voi lennellä ylös taivasiin, kuten taiteentekijämme Laurin Koira ja leija -teokseen (kuva 11) liittyvässä tarinassa. Teoksessa on omakohtaisuutta, liikettä ja lämpöä. Laurin tarina liittyy Suureen Kertomukseen:

Olipa kerran koira, joka asui punaisessa talossa. Se haukkui illat, aamut pitkät. Sen kanssa on kiva leikkiä. Se on neljävuotias. Sille on kiva keppiä heittää. Sen kanssa on kiva käydä rannalla. Sen kanssa on kiva päästä lomalle. Ja siitähän koira tykkäsi kun sitä rapsuteltiin ja siliteltiin. Se on niin onnellinen kun se pääsee lenkille. Lauri perheineen tykkäävät tästä koirasta. Koira ihmetteli, miten tuulessa leija lenteli. Se leija lenteli ylös taivasiin, taivasta kohden. Sen pituinen se.

Kuva 11. Laurin *Koira ja leija* -teos

2.3 Oma prosessi taiteen ja leikin ohjaamisen tukena

Haluaisin ihmetellä, liikkua löytäen, varovasti hapuillen, ikään kuin vai-vihkaa ja salaa. Sillä lapsen maailma on haavoittuva. Lapsen maa on to-tuudellinen. Siellä kaikki on yksinkertaista ja koreilematonta. Ei vakuut-telua, ylisanoja, väärää varmuuden julistamista, asiat vain ovat. (Hell-sten 2009, 79.)

Olen työssäni ja läpi tämän artikkelin tiedostanut oman kasvun ja liikkeen merkityksen toimiakseni vapaan tilan tukijana Taidepesulan taiteentekijöil-le. Kirjoitukseni viimeinen luku käsittelee tätä ammatillista ja persoonallista matkaa ja sen tärkeyttä taiteen ja leikin vapaavyöhykkeillä. Marjatta Kallia-la on sanonut, että se mitä aikuinen leikistä tavoittaa, vaikuttaa ratkaisevas-ti leikin elintilaan ja elinvoimaan. Etsin omaa leikillisyyttäni ja sisäistä ko-toisuutta voidakseni toimia tilanraivaajana taiteelle leikkinä.

Aiemmin artikkelin lomassa ovat näyttäytyneet Taidepesulan taiteenteki-jöiden teokset. Tässä luvussa havainnollistan kolmen kuvasymbolin avulla kolmea tärkeänä pitämäni näkökulmaa vapaan tilan etsintään. Näiden ko-tiarkistoistani löytyvien kuvien avulla jaan palan omaa matkaani. Pääosassa ovat sisäinen lapsi, mysteerin äärelle asettuminen ja matkanteko. Oma ta-rinani kietoutuu kiinni taiteentekijöidemme tarinoihin. Olemme yhdessä osa suurta kertomusta. Mielessäni on erityisesti Känkäsen ja Tiaisen (2007, 81) ajatus, että omaa elämääni tarkastelemalla voin löytää lisävalmiuksia elä-mänhistoriani kohtaamiseen ja näin olla auttamassa lasta lähemmäksi hä-nen omaa tarinaansa. Tälle reitille minua ovat rohkaisseet erityiset kohtaa-miset Taidepesulassa ja halu elämälle auki olemiseen. Kati-Pupita Mattila valottaa jakamisen ja toisiin liittymisen merkitystä:

Ihminen haluaa kertoa tarinansa – surullisen, iloisen, säröisen, toiveik-kaan pienen tarinansa. Pienellä omalla tarinallaan ihminen liittyy elä-män suureen kertomukseen, jossa valo ja varjot luovat samankaltaisuudes-sa erilaisuutta. (Mattila 2008, 30–31.)

Ymmärrän, etten voi kasvaa vapaan tilan mahdollistajana vain omaksu-malla erilaisia menetelmiä, vaan oman itsen ja toisen totuudellisen kohtaa-misen kautta. Mattilan mukaan oman elämän totuudellinen kohtaaminen

on samalla kuin lupaus samankaltaisesta katseesta asiakkaan elämään. Myös nöyryydellä on tässä merkitystä. Nöyryys on oman heikkouden kohtaamista ja näyttämistä muille. Elämämme ja taitomme ovat lahjaa. Nöyryys on myös arvostavan kohtaamisen yksi lähtökohta. Jos työntekijä todella haluaa asiakkaansa hyvää ja että hänen oma elämänsä rakentuisi, tulee hänen kilvoitella haasteidensa kanssa ja epäonnistuttuaan käydä jälleen uuteen yritykseen. (Mattila 2008, 19, 22, 38.) Omaa matkaa tehdessäni kohtaan keskeneräisyyteni. Sen paljastaminen toiselle vaatii rohkeutta, mutta luo mahdollisuuksia uudelleenlaiseen yhteeseen ja jaettuun elämänleikkiin.

Ensimmäiseen kuvaani olen tallentanut erään enkelin. Työstäessäni artikkeliani postilaatikostani putosi puhutteleva yllätys. Kirjekuoressa oli lahja pieneltä ystävältäni. *Vieterienkeli* (kuva 12) on ollut matkallani mitä suurin aarre ja muistutus. Tekstiini kudottuna se symboloi sisäisen lapsen huomioidamisen merkitystä. Sisäinen lapsi on vieterienkelin lailla hauras, joustava ja ihmeitä tekevä, sellainen, jonka voi helposti kadottaa näkyvistä. Olen laittanut vieterienkelin kotonani pieneen peltirasiaan ja tarpeen vaatiessa voin kurkistaa kannen alle.

Kuva 12. Vieterienkeli

Hannu-Pekka Björkman kirjoittaa sielun paikasta; sisäisistä kuvista, maisemista, taideteoksista, jotka ovat juurtuneet meihin toimiakseen oppainamme ja joihin voimme yhä uudelleen palata ihmettelemään niiden voimaa ja kauneutta. Björkman ajattelee niiden olevan keveimpiä matkatavaroitamme. (Björkman 2007, 34–35.) Vieterienkeli on minuun juurtunut taideteos, keveä matkatavara, jonka idean haluan kulkevan aina mukani.

Matkanteko ja leikillisuus voivat kuvata sellaista elämän asennetta, jossa säilytetään yhteys lapsuuden maailmaan ja siihen kytkeytyviin voimavaroihin. Läpi elämän voimme etsiä keinoja säilyttää leikki kulkiessamme tien lapsina. Luumi lainaa Uno Kailaan runoa Karavaani: ”Tien lapsia olemme, matkaan syntyneitä, karavaaniheimoa retkellä elämän.” Hän puhuu siitä, kuinka leikki on läsnä elämässämme kaikkina aikoina. Ihminen on *homo ludens*, leikkivä ihminen, eikä leikki kaipaa sivustakatsojia vaan kutsuu meitä läsnäoloon: olemalla mukana voimme vastaanottaa sen, mitä leikki haluaa meille tarjota. (Luumi 2011, 22–23.)

Martti Lindqvist kertoo omaelämäkerrallisessa teoksessaan *Kaikki on läsnä* sumussa kulkemisen kokemuksestaan. Teoksen kertoja kuvaa sumussa kävellessä syntyvää tilaa, jota luonnehtii sallivuus. Sallivuuden kokemus saa aikaan sen, että sisäinen lapsi ryömii piilopaikastaan ja ”tulee syliin, vetää parrasta, riistäytyy irti ja karkaa ehtimiseen” (Lindqvist 1988, 171). Omassa leikinmatkassani on yhtäältä kyse juuri sallivan tilan etsimisestä piilopaikassaan lymyilevälle sisäiselle lapselle, joka on valmis hyppäämään syliin kun vain löytyy avaruutta ja turvaa sen tulla esiin. Etsin yhteyttä lapsuuden kvaliteetteihin. Bachelardin (1971, 126–127) mukaan sielumme ei ole niille koskaan kuuro. Runoilijan sana voi auttaa meitä löytämään jälleen lapsuutemme universumit. ”Without childhood, there is no real cosmicity. Without cosmic song, there is no poetry.”

Tommy Hellsten (2009, 62) kirjoittaa jokaisessa meissä olevasta sisäisestä persoonasta, lapsesta, jossa ei ole valheellisuutta. Tuo lapsi auttaa meitä muistamaan, mitä olemme. Lapsuus hohtaa myös Hannu-Pekka Björkmanin (2014, 130) räsymatossa, jota hän kuvaa teoksessaan *Välähdyksiä peilissä*. Sielulla on yhteys lapsuuden kvaliteetteihin, ne ovat yhä olemassa.

*Siivotkaamme siis pois vanha saasta. Suunnatkaamme valo pimeisiin nurkkiin, viekäämme matot lumihankeen ja tuokaamme takaisin. Värit hoh-
taen ja pakkasilmalta tuoksuen ne raikastavat mielemme hämärät kama-*

*rit. Kuin lapsena, jolloin painoimme poskemme vasten räsymaton viile-
ää pintaa ja onnellinen tietoisuus ulkona vallitsevasta talvesta, lumesta ja
jäätstä valtasi meidät. Olemuksemme puhtaus, kuin nurkassa humiseva
uuni tai putoava lumi. Kaikki tuo on yhä läsnä, yhä olemassa, tänä tam-
mikuun päivänä. (Björkman 2014, 130.)*

Teoksessaan *Valkoista valoa* Björkman kirjoittaa salaisten lakien mukaan elävistä lapsuuden kuvista. Ne ovat Björkmanin mukaan puhtaimpia ku-
viamme, niissä ei ole sitä elämän ja ajatusten raskautta, jota aikuisena kan-
namme, kun meihin on tarttunut kuvia kuvien jälkeen. Lapsuuden kuvat
ovat piirtyneet mieleen, joka ei osaa analysoida vaan ainoastaan ihmetel-
lä. Ne ovat lapsen vaikutelmia ja näin kantavat sisässään pyhyttä. Näiden
lapsuutemme kuvien emotionaalinen voima on luomistyömme alkujuuri.
(Björkman 2007, 94.)

Toinen kuvani liittyy mysteerin äärellä viipymiseen. Edellä olen kirjoitta-
nut siitä, miten leikkiin antautuminen tuo mukanaan tuntemattoman. Tä-
män mysteerin äärellä uskon olleen myös Mary Reillyn joka on kuvannut
leikin olevan hämähäkinseitin kaltainen. Sen voi nähdä, mutta jos sitä yrit-
tää koskea, se katoaa. Björkman on sanonut, että jos elämästämme riiste-
tään mysteeri, sielumme näivettyvät. Myös taiteessa se, minkä tunnistam-
me jää meille tuntemattomaksi. Juuri tässä paradoksissa on taiteen salaisuus.
(Björkman 2007, 99.) Tätä salaisuutta kuvaamaan olen valinnut lapsuuteni
piirroksen (kuva 13), jossa näen jotakin syvälle luotaavaa. Kuvassa tyttö kel-
luu veden pinnalla luottavaisen oloisena mekossaan ja mustissa kengissään.
Hän näyttää olevan tietämätön pinnan alla olevasta valaasta, tai ehkäpä hän
tietää valaan ystäväkseen.

Kuva 13. Lapsuuteni piirros

Björkmanin kirjasta löysin Yeatsin salaperäiset sanat: ”Jokainen ihminen kantaa sisässään näkyä, seikkailua, kuvaa, joka on hänen salaisen elämänsä symboli. Ja tämä symboli, jos hän pohtii sitä, johdattaa hänen sieluaan.” (Björkman 2007, 26). Ehkä kiinnostukseni leikkiin onkin ollut tuon sisäisen seikkailun yksi ilmentymä. Se herättelee jotakin eloon, siihen liittyy iloa ja irti päästämistä. Pelottavaakin se välillä on. Heti pinnan alla on suuri tuntematon. Kun etsimme leikkiä ja lapsenkaltaisuutta, toivotamme samalla tervetulleeksi myös kaaoksen ja ennalta arvaamattomuuden. Se vaatii rohkeutta, mutta auttaa meitä purkamaan tottumuksiamme ja löytämään jälleen jotain uutta.

Kun pohdimme symbolejamme, pohdimme salaisuutta. Tämä merkitsee myös sitä, että kaikkea ei tarvitse tietää. Saa olla ymmällään. Björkman kirjoittaa: ”Kauneuden syvin olemus on kätkeyty. Kun katsomme sitä, katsomme samalla sisäänpäin. Katsomme kauneuteen kätkeytyä jumalallista todellisuutta. Sillä Jumala on kauneus!” Kauneus on sisäistä todellisuuttamme. (Björkman 2007, 27.) Björkman ajattelee, että kauneus ei koskaan paljasta meille salaisuuttaan. Se elää taiteessa ja sitä kautta ihmismielessä. (Björkman 2007, 106.)

Tämän luvun viimeiseen kuvaan (kuva 14) on tallentunut leikinmaailmojen matkantekoon liittyvä ilo ja kotoisuus. Dokumentoin valokuvaamalla tietyn ajanjakson oman leikinprosessini täyteläisiä hetkiä. Olin kylässä ystävälläni Annamarilla. Hän on kuvassa villasukat jalassaan. Olen kirjoittanut artikkelissani vapaaseen tilaan liittyvästä kotoisuuden kokemuksesta. Mikä voisikaan tätä paremmin ilmentää kuin villasukat? Kuva on värikäs ja huoleton. Se on osuvimmalta tuntuva likiarvo leikille ja läsnäololle, joita olen kirjoituksessani koettanut kaivertaa esiin ja jota etsin myös oman sisimpäni kuvakerroksiin kaivautumalla.

Kuva 14. Annamari, joulupallot ja villasukat

Pertti Luumi toteaa kirjassaan *Matkaan syntyneitä*, miten arvojamme, kokemuksamme ja vakaumustamme kuvailemaan tarvitsemme kuvia ja symboleja. Ne ovat likiarvoja, mutta auttavat meitä ymmärtämään itseämme ja viestimään toisille omia oivalluksiamme. Täsmällinen tieteen kieli ei kykene näitä kuvaamaan. (Luumi 2011, 7.) Tarvitsemme siis symboleja ja likiarvoja löytääksemme perille.

Eräs symboli ja keveä matkatavara omalla leikin ja lapsenkaltaisuuden matkallani on hetki, jonka työssäni sain tallettaa erääksi sieluni paikaksi. Taiteentekijämme Ylöjärvi oli rakentamassa mehupilleistä mielenkiintoista te-

osta, kun yllättäen tämä pieni poika otti käteensä yhden pillin, käveli luokseni, napautti minua tuolla pillillä päähän kuin taikasauvalla ja sanoi: ”Risitin sut vauvaks!” Tämä oli lapsen siunaus matkalleni, jolla olen etsinyt sisäistä persoonaa, tilaa ja symboleja. Sellaista ammatillisuutta, jonka keskeinen osa on lapsen maailmojen ja niihin kytkeytyvien voimavarojen läsnäolo. Teoriaakin tärkeämpää on elämällä opittava ihmettelyn taito. Ei niin, että minun tulisi säilyttää leikki. Leikki säilyttää minut.

2.4 Linnunpojan labyrinttipeli

Olen kirjoituksessani etsinyt sanoja ja symboleja tilalle, jota kutsun taiteen vapaavyöhykkeeksi. Vapaa tila on muotoutunut tekstissäni sisäisen kodin kaltaiseksi tilaksi, jossa on leikkiä, avaruutta, sallivuutta ja lämpöä. Olen etsinyt välineitä vapaan tilan rakentamiseen Taidepesulan taiteentekijöille syventymällä sadutukseen, arvostavaan vuorovaikutukseen ja aitoon dialogiin tilan luojina. Artikkelistani rakentui kudoksia eri kirjoittajien ajatuksista sekä taiteentekijöidemme kertomuksista ja teoksista, joiden tunsin sysäävän minua eteenpäin etsinnässäni. Oma ammatillinen matkani taidekasvattajana on kiinnittynyt tähän pohdintaan läpi tekstin.

Kati-Pupita Mattila (2008, 31) on sanonut, että ihmiselle on lopulta tärkeämpää se, mitä hän on elämälle saanut antaa, kuin mitä hän on elämältä saanut. Tätä ajatusta olen pysähtynyt miettimään useaan otteeseen artikkeleita kirjoittaessani. Luulen, että tätä teemaa olemme me, Taidepesulan asiakkaat ja työntekijät koskettaneet. Olen saanut opetella herkistymään kuullakseni taiteentekijöidemme tarinoita. Olen halunnut rohkaista heitä jakamaan taiteenkaltaisessa työskentelyssä aidoimpansa ja olla osa rakastavaa katsetta heidän elämässään, jonka merkityksestä niin lapselle kuin aikuisellekin mm. Känkänen ja Tiainen (2007, 86) puhuvat. Viestinä on, että ”itsen asuttama sisäistä kotia on tarpeen kunnioittaa ja kuunnella”. Matka jatkuu yhä.

Juha Varto (2007, 65) on tiivistänyt seuraavassa ajatuksessaan sen, mikä itselleni puhuu pienten hetkien, tekojen, valppauden ja valintojen merkityksestä myös Taidepesulan arjen työssä:

Koska joskus on löytänyt keinot, joilla on pystynyt ilmaisemaan kokemustaan, jhä kannattaa yrittää uudelleen. Koska on nähnyt, kuullut, maistanut, tuntenut, haistanut toisen joskus hänen kokemuksensa sisältä, kan-

nattaa olla valppaana, jotta tunnistaa taas, jos sellainen tapahtuma tulee kohdalle.

Taiteentekijämme Lauri oli menossa viikonlopuksi kotiin. Hänellä oli Taidepusulasta lähtiessään mukanaan pieni vihkonen. Vihkossa oli hänen kertomansa tarina ja kuva teoksesta, josta tarina kertoi, sekä kuva hänestä itsestään teoksen edessä. Laurilla oli lähtiessään hymynkare kasvoillaan. Ovelta hän kysyi vielä: ”Mitäköhän äiti tästä sanoo?” Tuohon hetkeen kiteytyi jotain tärkeää jakamisen ja kuulluksi tulemisen merkityksestä. Tämän tarinan lailla leikin ja taiteen prosessit ovat muistuttaneet siitä helläsydämisestä impulssista, jollainen Scarry kuvasi uusien kauneuden kuvien maailmaan saattamisen olevan.

Olemme pääkysinä pyrkimässä ylemmäs ja avarammalle. Etsimässä vapaita tilaa ja rakastavaa katsetta. Monet taiteentekijämme ja heidän tarinansa ovat tulleet lähelle ja koskettaneet. Miten ainutlaatuisia kertomuksia heillä onkaan. Taiteentekijämme Ylöjärvi rakensi labyrinttipelin (kuva 15), joka voisi vertauskuvallisesti kuvata myös leikin ja elämän kokonaisuutta, jonka aarteenetsintään tämäkin artikkeli on halunnut liittyä. Joku purkki on ollut jumissa, joku aarrepurkki taas on avautunut toisten avustuksella. Matkalla ei voi tietää mitä seuraavaksi tulee kohtaamaan. Varmaa on, että tuolla matkalla tarvitsemme rohkeutta ja toisiamme.

Labyrinttipeli-kaupunki. Se on peli tää labyrinttipeli. Siks tänne laitetaan näitä tuppuroita joka paikkaan istumaan. Jossain kolme, jossain kaks. Niistä joku voi löytää aarteita, joku ei löydä. Jossain ansojakin voi olla, mikä, kato, jumissa on. En pääse aarretta hakemaan. Nyt tarvis vain löytää aarre. Kuka tulee auttamaan purkin auki? Nämä ovat timantteja!

Kuva 15. Labyrinttipeli

LÄHTEET

- Anttila, Eeva 2001. Tanssi: kehon leikkiä. Teoksessa Karppinen, Seija – Puurula, Arja – Ruohonen, Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura. 76–87.
- Bachelard, Gaston 1971, The poetics of reverie. Childhood, language, and the cosmos. Boston: Beacon Press.
- Bardy, Marjatta – Haapalainen, Riikka – Isotalo, Merja – Korhonen, Pekka (toim.) 2007. Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like.
- Bardy, Marjatta 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Bardy, Marjatta – Haapalainen, Riikka – Isotalo, Merja – Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like.
- Björkman, Hannu-Pekka 2007. Valkoista valoa. Helsinki: Kirjapaja.
- Björkman, Hannu-Pekka 2014. Välähdyksiä peilissä. Kirjoituksia. Helsinki: Kirjapaja.
- Heikkinen, Hannu 2004. Vakava leikkisyys. Draamakasvatusta opettajille. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heimonen Kirsi 2007. Tanssin lahja. Teoksessa Bardy, Marjatta – Haapalainen, Riikka – Isotalo, Merja – Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like.
- Hellsten, Tommy 2009. Odota, kuuntele. Sanoja elämän keskeltä. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliala, Marjatta – Tahkokallio, Leena 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Karppinen, Seija – Puurula, Arja – Ruohonen, Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura. 14–22.
- Karlsson, Liisa 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Känkänen, Päivi – Tiainen, Ulla 2007. Oma tilaa etsimässä. Teoksessa Bardy, Marjatta – Haapalainen, Riikka – Isotalo, Merja – Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like.
- Lindqvist, Martti 1988. Kaikki on läsnä. Helsinki: Otava.
- Luumi, Pertti 2011. Matkaan syntyneitä. Helsinki: Kirjapaja.
- Mattila, Kati-Pupita 2008. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Piironen, Liisa 2004. Leikissä taiteen ainekset. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.). Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY. 80-89.
- Piironen, Liisa 2005. Leikistä vauhtia taidekasvatukseen. Teoksessa Lapsi ja taide. Puheen- vuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura Oy.
- Pusa, Tiina 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruohonen, Inkeri – Rusanen, Sinikka – Välimäki, Anna-Leena. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Pääjoki, Tarja 2014. Lasten ja nuorten kulttuuri. Luennot Jyväskylän yliopistossa.
- Riihelä, Monika 2002. Lyhyesti sadutuksen ideasta. Verkkodokumentti. http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Julkaisut/ARTIKKELIT/Sadutuksesta_lyhyesti_Monika.htm. Luettu 17.1.2011.

- Rinta-Panttila, Kirsti 2007. Kokemus arvokkuudesta. Teoksessa Bardy, Marjatta – Haapalainen, Riikka – Isotalo, Merja – Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like.
- Sava, Inkeri – Katainen, Arja 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtamisen tilana. Teoksessa Sava, Inkeri – Vesanen-Laukkanen, Virpi (toim.). Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Scarry, Elaine 2001. *On beauty and being just*. Princeton University Press.
- Sinkkonen, Jari 2004. Leikki on luovuuden äiti. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.): Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY. 68–71.
- Skinnari, Simo 2004. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Stolp, Marleena 2011. Taidetta, vastustusta, leikkiä ja työtä? Lasten toimijuus 6-vuotiaiden teatteriprojektissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Humanities 170.
- Tranströmer, Tomas 2011. Kootut teokset 1954–2004. (Suom.) Caj Westerberg. Helsinki: Tammi. Keltainen kirjasto.
- Uusikylä, Kari 2001. Lapsen luovuus elää vapaudessa. Teoksessa Karppinen, Seija – Puurula, Arja – Ruohonen, Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura. 14–22.
- Vaalijalan kuntayhtymä 2014. Vaalijalan kuntoutuskeskus. Verkkodokumentti. http://www.vaalijala.fi/alltypes.asp?menu_id=57&menupath=47,48,57#57. Luettu 10.4.2014.
- Varto, Juha 2007. Dialogi. Teoksessa Bardy, Marjatta – Haapalainen, Riikka – Isotalo, Merja – Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like.
- Wikström, Owe 1995. Häikäisevä pimeys. Näkökulmia hengelliseen ohjaukseen. Helsinki: Kirjaneliö.
- Valokuvat Irina Leino

Kirjoittajat

Liisa Kauppinen on FM taidekasvattaja, kuvallisen ilmaisun lehtori Dia-konia ammattikorkeakoulussa, nyt eläkkeellä. Viimeisinä työvuosinaan paneutui kehitysvammaisten taidetoiminnan kehittämiseen. Oli perustamassa Vaalijalan kuntoutuskeskukseen Pieksämäelle Taidepesula-nimistä taidetoimintapaikkaa sekä taidestudioita Kuopioon, Mikkeliin ja Varkauteen. Useita taidekasvatushankkeita myös ulkomailla (Namibia 1996, Venäjän Karjala 2010, Benin 2011). Työuran lopuksi Kuopion Taidemuseossa näyttely: ”Mukara, mukara -lasten ja nuorten kansainvälinen taidebasaari”, jonka teokset koostuivat edellä mainituissa hankkeissa syntyneistä teoksista.

Irina Leino on Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksiköstä valmistunut Sosionomi (AMK) – diakoni sekä kesällä 2015 Jyväskylän yliopistosta valmistunut FM taidekasvattaja. Hän on työskennellyt Vaalijalan kuntoutuskeskuksen Taidepesulassa taideohjaajana seitsemän vuoden ajan.

SARJOJEN KRITEERIT

DIAK TUTKIMUS -sarjassa julkaistaan uutta ja innovatiivista tietoa tuottavia tieteellisiä tutkimuksia Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueilta. Julkaisut ovat monografioita tai artikkelikokoelmia.

DIAK TYÖELÄMÄ -sarjassa julkaistaan tutkimus- ja kehittämisraportteja sekä opinnäytetöitä, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia.

DIAK PUHEENVUORO -sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun temaattisia puheenvuoroja, erilaisia selvityksiä ja sekä opinnäytetöitä. Tekstilajiltaan julkaisut voivat poiketa tieteellisestä tai raportoivasta tekstistä.

DIAK OPETUS -sarjassa julkaistaan pedagogista kehittämistä kuvaavia julkaisuja, oppimateriaaleja, oppaita ja työkirjoja.

DIAK PUHEENVUORO

DIAK PUHEENVUORO –sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun temaattisia puheenvuoroja, erilaisia selvityksiä sekä opinnäytetöitä. Tekstilajiltaan julkaisut voivat poiketa tieteellisestä tai raportoivasta tekstistä.

1 Liisa Kauppinen & Irina Leino & Kirsti Kauppinen (toim.), 2016. Kokemuksellista taidetietä kulkemassa.